

Jean Laffitte

A MEGSZÁLLÁS EGY ÉJSZAKÁJA

Jean Laffitte

A MEGSZÁLLÁS EGY ÉJSZAKÁJA

Jean Laffitte

A MEGSZÁLLÁS EGY ÉJSZAKÁJA

Kossuth Könyvkiadó / 1974

Jean Laffitte

Une nuit sous l'occupation

Éditions Sociales

Forditotta :

Sz. Konda Katalin

1942 nyárutóján egy fiatalemberекből álló francia ellenálló csoport azt a titkos megbízást kapta, hogy utazzon Bretagne-ba Marcel Cachinhez, és juttassa őt Párizsba.

A feladat látszólag egyszerű volt. Csakhogy az akciót a második világháború legsötétebb napjaiban kellett végrehajtani, amikor a francia ellenállók különösen nehéz helyzetben voltak.

Hitler és szövetségesei valamennyi fronton a kezükben tartották a kezdeményezést. Keleten elérték a Dont, a Volgát, a Kaukázust, és Sztálingrád ostromára készülődtek. A Csendes-óceán térségében a japánok elérték sikereik csúcsát. Afrikában Rommel csapatai folytatták előrenyomulásukat. Franciaországban a dieppe-i rajtaütés után a brit csapatok visszavonultak, s ezzel nyilvánvalóvá vált, hogy a szövetségeseek Európában remélt partraszállását elhalasztották.

Franciaországban a terror uralkodott; a Gestapo és a kollaboránsok ügynökei mindenütt hazafiakra vadásztak; a politikai foglyokat elnyelték a táborok és a börtönök; kegyetlenül folytatódott a túszok kivégzése; a városokban a falakon fekete keretes plakátokon tették közzé a kivégzettek vagy a halálukra várók névsorát.

Ilyen körülmények között nem volt egyszerű feladat kicsempészni a nyomasztó fehégyelet alól egy olyan embert, amilyen Marcel Cachin volt, és eljuttatni őt Párizsba. Inkognitóban. Ami annál is nehezebbnek bizonyult, mert Cachint a kommunista párt egyik legnevesebb megalapítójaként

mindenütt ismerték, és az egész rendőrség nyomozott a párt vezetői után, akik a kegyetlen elnyomás ellenére szüntelenül fegyveres harcra serkentették a franciákat a megszállók és az árulók ellen.

Marcel Cachin akkor 73 éves volt. Egy évvel korábban a Gestapo letartóztatta bretagne-i otthonában és a Santé börtönbe vitték, a túsók közé. Oly nagy volt azonban a tiltakozás, s annyira népszerű volt Cachin, hogy a németek végül is elengedték. Szülőföldjére, Bretagne-ba való visszatérte után azonban ugyanúgy fenyegette az ez alkalommal végzetessé válható letartóztatás. Ezért Cachin 1942 nyarán döntött. A párt illegális szervezetének segítségével elhagyta a Paimpol melletti Plourivóban levő lancerfi házat, és biztonságosabb búvóhelyet keresett. Felesége követte, és számtalan veszély után mindketten eljutottak a Loire-Atlantique vidék egy kis falujába. Útjuk legnehezebb szakasza azonban még előttük állt: el kellett jutniuk Párizsba, hogy elmerüljenek a teljes illegalitásban.

Az akciót a Francia Kommunista Párt illegalitásban levő vezetősége határozta el, a végrehajtást pedig Robert Dubois-ra, fedőnevén Bretonra bízták, aki ekkoriban magas posztot töltött be a káderirányításban. Az akciót Fosco Focardi, fedőnevén Raymond, Pierre Georges, fedőneve Fabien és Henri Stock, fedőneve Reims, hajtotta végre közösen.

Nekem a deportálás során megölt barátom, Robert Dubois mesélt először a történetről. Ez még 1943 márciusában volt, a romainville-i erőd 22-es cellájában, tehát kevéssel azután, hogy a vállalkozás sikerrel befejeződött. Robert lelkesen beszélt, s az elvtársak akcióját különösen fontos hőstettnek tekintette. Kevéssel később kerültem

össze Fosco Focardival – akit Raymond-nak szólítottak –, ma már csak ő él az akció részvevői közül. Ma is ez a legkedvesebb emléke az Ellenállás idejéből.

Raymond elbeszélése nyomán vágtam neki a most következő történet rekonstruálásának. A megíráshoz összegyűjtöttem mindazokat az adatokat, amelyek segíthetnek az emlékezés fehér foltjainak kitöltésében. Találkoztam az eltűntek hozzátartozóival. Rendszereztem valamennyi, a birtokomban levő s a korra vonatkozó emléket. Az egész utat, amelyet annak idején Raymond és Fabien bejárt, Nantes-ban is, Savenay-ban is, lépésről lépésre végigjártam Raymond barátommal. Követtem azokat az ösvényeket, amelyen Marcel Cachin taposott, s láttam azt a kis vasútállomást, ahol a nagy kaland elkezdődött . . .

Raymond most itt ül előttem. Mindent úgy mesél el, hogy elég lenne csak hallgatnom őt, és leírni a történetet. Az elbeszélés során állandóan kérdéseket teszek fel. Ha szükség van rá, félbeszakítom a mesélőt, hogy pontosabb képet kapjunk arról, ami valójában csupán egyetlen éjszakán történt.

De micsoda éjszaka volt ez! Egy éjszaka, amely fantasztikus utazásra visz minket. Egy éjszaka Marcel Cachinnel. Egy éjszaka a német megszállás alatt.

I / Kényes feladat

– Hallgatlak, Raymond... Ismerem a történetet, hiszen idestova harminc éve, hogy Breton barátunk elmondta nekem. Ha jól emlékszem, egyetlen éjszaka alatt játszódott le minden. Előtte azonban tervet kellett készíteni, és aprólékosan megszervezni az akció végrehajtásának valamennyi szakaszát. Így aztán Breton az előkészületek miatt találkozóra hívott téged valahol Párizsban.

– Meglehetősen kényes feladat volt ez, és csupán az előkészítés miatt találkoztam négyszer vagy ötször Bretonnal.

– Azelőtt is találkoztál vele?

– Soha.

– Először az első beszélgetést mondd el. Amikor minden elkezdődött...

– A rue de la Glacière és a rue de Tolbiac sarkán találkoztunk. A sarokházban volt a bisztró. Akkori összekötőm azt mondta, hogy az utca másik oldalán álló kis festőműhelyben csatlakozzam hozzá. A műhely afféle poros szín volt, tele kannákkal és ócska dobozokkal. Ide rejtettük a fegyvereinket és a robbanóanyagot, s néhányszor nekünk is ez a hely szolgált rövid időre menedékhelyül.

– Bretonnal találkozunk – mondta összekötőm.

– Nagyon fontos feladattal bíz meg.

– Hol találkozunk?

– Szemben, a bisztróban.

Szerintem nem volt valami okos dolog a műhelyhez ilyen közel hívni a párt egyik vezetőjét, de nem szóltam. Én jöttem ki utoljára a műhely-

ből, aztán körülnéztem az utcán, biztos akartam lenni, nem figyelnek-e. Nem láttam semmi gyanúsat...

– Mire vársz? – kiáltott rám a túlsó oldalról összekötőm.

Egyszerre léptünk a bisztróba, úgy tettünk, mintha egyéb dolgunk sem lenne, mint a pultra könyökölni. A terem végéből az egyik vendég meglepetést mímelve odaköszönt nekünk és intett, menjünk az asztalához. Breton volt. A nevét, pontosabban a fedőnevét már ismertem, de még soha nem találkoztam vele.

Magas férfi volt. Alakja meglehetősen vékony. Hosszú haját hátrafésülte, egy-egy tincse néha előre hullt. A mosolya meglepett. Volt benne valami gyerekes. Akkor csontkeretes szemüveget hordott, időnként levette és megtörölgette zseb-kendőjével.

Délelőtt tíz óra felé járhatott az idő... Vagy tán tizenegy is lehetett, hiszen emlékszem, valamiféle aperitifet is ittam, melyet diszkréten ajánlott a pincér. Amikor Breton megkóstolta, elfanyalodott és kijelentette, hogy ez a legjobb esetben is csak konyakpótlék. Amikor a pincér visszaért a pulthoz, undorral félretolta poharát, és minden köntörfalazás nélkül így szólt hozzám:

– Magam akartam találkozni veled, s elmondani, mit várunk tőled.

Körülnézett, kétségkívül meg akart bizonyosodni, hogy senki nem hallja szavait, majd folytatta:

– Arról van szó, hogy el kell menned Marcel Cachinért, jelenleg Bretagne-ban él.

Felugrottam.

– Miért kell érte menni?

Breton elmosolyodott, majd így válaszolt:

– Hogy elfoglalhassa a harcban az őt megil-

lető helyet. Természetesen ez a párt vezetőségének határozata. Ő is teljes mértékben egyetért velünk.

Ettől aztán fülig vörösödtem.

– *Miért?*

– Nehéz megmagyarázni.

– *Mégis, mondd el.*

– Nos, akkoriban még mindig a falragasz hatása alatt álltunk...

– *Miféle falragasz hatása alatt?*

– A Cachinről szóló falragaszcsoportról beszélek, amelyet régebben majd mindenütt a falakon láttunk.*

– *És te hogyan vélekedtél erről a falragaszcsoportról?*

– Meg voltam győződve róla, hogy hamisítvány. Mindenesetre olyan provokáció, amellyel egy csapásra két legyet akartak ütni... Azt hiszem, a németek vagy a zsoldjukban álló hazafüggők meg akartak szabadulni Marcel Cachintól, egyszersmind a párt teljes vezetőségétől is. Ám tudták, mennyire népszerű Cachin, s féltek, hogy halála szörnyű haragot kelt, s így több bajuk lesz az ügyből, mint hasznuk. Ezt a kellemetlenséget pedig elkerülhetik, legalábbis így vélték, ha Cachin tekintélyét megtépázzák barátai előtt éppen ezzel a falragasszal, amelyet alattomosan úgy állítottak be, mintha a végrehajtott akciókat Cachin helytelenítené. Így okoskodva két lehetőségük is volt: csendesen lecsapnak, vagyis megölik

* A szóban forgó falragaszt a német hatóságok támogatásával nyomták és ragasztották ki nagy számban 1942 tavaszának végén. Arra szánták, hogy a nyomtatvánnyal zavart keltsenek a fegyveres ellenállók soraiban. Szövege egy Marcel Cachin-idézet volt. Az idézetet, összefüggéseiből, egy régebbi, a terrorizmust elítélő elvi nyilatkozatból kiszakítva, úgy lehetett értelmezni, mintha a megszálló csapatok ellen elkövetett jelenlegi támadásokat bélyegeznék meg. A falragasz szövegét széles körben terjesztette a kollaboráns sajtó és a rádió.

Cachint, aztán az ellenállókat vádolják, hogy eltűntették őt.

Ez később jutott az eszembe. Villámcsapásként ért. Akkoriban mindez sokkal kevésbé volt világos. Természetesen ellenünk irányuló mesterkedésre gondoltam, de egy kicsit zavartnak éreztem magam. Bizonyosságra volt szükségem. Ezért kérdeztem meg gondolkodás nélkül: „Miért kell érte menni?” Breton mosolyát látva szégyelltem magam a kérdés miatt.

– Remélem – tette hozzá Breton –, nem kételkedsz Marcel Cachin tisztességében. Egyébként ha bizonyítékra van szükséged, hogy Cachin és a párt egyetért, nos, elmondhatom, maga kérte, hogy megbízható elvtársak, vagyis a fegyveres ellenállás emberei kísérjék. Erre a fontos feladatra természetesen a legjobbakat jelöljük ki.

Megkérdeztem Bretontól:

– Mikor megyünk érte?

– Amikor mindent elintéztünk. De gyorsan kell cselekednünk. Nagyon gyorsan. A legkisebb késés is az akció sikerét kockáztatja.

– *Breton mondott neked valamit a sietség okáról?*

– Amennyire én emlékszem, nem. Valószínűleg az volt, hogy Marcel Cachint minden pillanatban letartóztathatták. A pártnak tudnia kellett erről...

– *Térjünk vissza a biztróbeli beszélgetésre.*

– Breton nem maradt sokáig, túlságosan jól öltözött volt ahhoz, hogy a társaságunkban időzön. Mi hétköznapi ruhát viseltünk, mintha csak munkába indultunk volna. A különbség pedig ránk terelhetette a figyelmet; másrészt újabb vendégek érkeztek a biztróba, és meghallhatták, miről beszélgetünk.

Mindhárman kimentünk, aztán én előreindul-

tam az utcán. Kettesben Bretonnal tettünk néhány lépést, kaptam néhány utasítást, s megállapodtunk a másnap délelőtti találkozóban.

*

Arra a találkozóra úgy emlékszem, mintha csak tegnap lett volna. Breton négyszemközt beszélt velem, és a következő utasítást adta:

– A Porte de Choisytól indulsz kilenc óra tájban, és a place d'Italy irányába mégy, a jobb oldalon . . .

Életemben először beszéltem meg ilyen találkozót: ezzel a trükkel ugyanis megállapítható, nem követik-e a mögötted jövőt. Aztán még hoztette:

– Majd én szólítlak meg, ellenkező esetben úgy teszel, mintha nem ismernél.

Breton utasításának megfelelően nyakkendőt kötöttem, kalapot nyomtam a fejembe, és felvettem az ünneplőmet. A találkozó nagyon egyszerűen ment végbe. A kezét nyújtotta, mintha régi ismerősével találkozna, aztán elvitt a „Claire de lune”-be. A „Claire de lune” akkoriban egy, a place d'Italyn levő bisztró volt az avenue de Choisy és a boulevard de la Gare találkozásánál. Amikor beléptünk, Bretonhoz fordultam:

– A sarokba ülünk?

– Nem – válaszolta –, a terem közepére. Így kevésbé feltűnő.

A tükörrel szemközti asztalt választotta. Nyilván azért, hogy lássa, mi történik a háta mögött, és szemmel tarthassa a bejáratí ajtót is. Papírlapot nyújtott át, rajta valamiféle teljesen érthetetlen ákombákom, vonalak, keresztek, nyílak, ez volt minden.

– Ez itt – mondta – az állomás. Ez pedig

a falu, amelyben Marcel Cachin lakik. Ez meg a ház . . . Először is valamennyi nevet kívülről megtanulod. Jól megjegyeztem, hogy az állomást Savenay-nak hívják, körülbelül 40 kilométerre van Nantes-tól. A falu neve La Chapelle-Launay, a ház pedig, amelyhez el kell jutnunk, csaknem a falu szélén áll.

A házhoz két út vezetett. Ha az elsőt, a rövidebbet választjuk, mindenképpen végig kell mennünk a falun. A másik út a hosszabb, elkanyarodik észak felé. Ez volt a nyugalmasabb, csakhogy éppen a savenay-i csendőrőrs előtt vezetett el. Melyiket válasszuk? Nyilvánvalóan a legkevésbé forgalmas útvonalat, hiszen észrevétlennek kellett maradnunk. Marcel Cachin rendőri felügyelet alatt állt, éjjel-nappal ellenőrizték.

– *Hogyan?*

– Nappal egyszerű volt. Marcel Cachin egy lépést sem tehetett a faluban, nem juthatott el az állomásig anélkül, hogy meg ne látták volna. Éjszaka a csendőrök járőröztek.

– *S mi volt a járőr feladata?*

– A házat ellenőrizték.

– *Ha minden zárva volt, hogyan győződtek meg arról, hogy Marcel Cachin bent van. Minden járőr felébresztette?*

– Dehogysis! Azt sütötték ki, hogy jelet tesznek az ajtóra, s így ellenőrzik a jövés-menést. Ha a jel érintetlen volt, nyugodtan továbbmentek. Ha nem, akkor hívták Marcel Cachint. Maga mesélte ezt később.

Találkozásunkkor Breton még semmi biztosat nem tudott. Csupán arról beszélt, hogy állandóan szemmel tartják. Még azt sem tudtuk, a franciák vagy a németek? Egyébként, akár ezek, akár azok, a dolgon ez már semmit nem változtatott.

A legfőbb probléma az volt, hogyan hozzuk ki

Marcel Cachin és a feleségét anélkül, hogy észrevennék, és hogyan juttassuk el őket az állomásra. Tüstént megegyeztünk abban, hogy az akciót csak éjszaka bonyolíthatjuk le. Rám maradt a kérdés megoldásának hogyanja. Breton azt mondta, ha szükség van rá, autót is tud küldeni. Gondolkodtunk, majd elvetettük ezt a lehetőséget.

– *Miért?*

– Az autó nagyon feltűnő lett volna. Gondold csak meg, hogy akkoriban csak a nácik és a kollaboránsok engedhették meg maguknak, hogy kocsin közlekedjenek.

Ha kocsival megyünk, bármelyik útvonalat választjuk is, vagy a falun hajtunk keresztül, vagy a csendőrség előtt megyünk el. Ráadásul kétszer: oda meg vissza. Mindenképpen az a veszély fenyegetett, hogy odamenetelünk után azonnal riadót fújnak. Csakis a gyaloglás volt a megoldás. Ám nyomban újabb kérdés merült fel. Marcel Cachin és a felesége idős emberek. Hetven fölött jártak! Végig tudják-e gyalogolni a pályaudvarig vezető utat, mégpedig viszonylag rövid idő alatt.

– Erről tüstént meg kell bizonyosodnunk – mondta Breton –, erre pedig csak egyetlen megoldást látok.

– Mit?

– Azonnal odaküldünk valakit. Egyszersmind az utakat is ellenőrizheti.

Már a tervezés kezdetén belebotlottunk az első ismeretlen tényezőbe. De itt volt még a második, a legnehezebb probléma.

Az első pillanatban úgy tűnt, elegendő, ha Marcel Cachin eljuttatjuk a savenay-i állomásra. Ott aztán felszállunk a Quimper felől érkező vonatra, amely egyenesen Párizsba hoz valamennyiünket. A valóság azonban nem volt ennyire egyszerű.

Számolnunk kellett azzal, hogy a savenay-i állomáson felismerhetik Marcel Cachint, legalábbis megláthatják, amint vonatra száll, és gyorsan jelzik a szökést... Akkor pedig egyetlen telefon is elég, és a következő állomáson letartóztatják. Márpedig ez az állomás Nantes-ban volt.

– Talán mégiscsak vissza kell térnünk az autós megoldáshoz – mondta Breton. – A falu határán túl beszállhatnátok, s egyenesen a nantes-i pályaudvarra hajthatnátok.

Szerintem kocsival is ugyanolyan kockázatos, válaszoltam. Talán még rosszabb, mert a pályaudvarok ellenőrzésétől még több a félnivaló. Azt mindenképpen biztosra vehetjük, hogy a szökést felfedezik és riadóztatnak. Ezzel aztán látszólag megoldhatatlan dilemma elé kerültünk. Ha vonatra szállunk, legfeljebb messzebb tartóztatnak le, ha az országutat választjuk, a sorompókon akadunk fenn. Bárhogyan döntünk is, az a legvalószínűbb, hogy elcsípnek, mielőtt Párizsba érkeznének.

– Nos, akkor mit javasolsz? – kérdezte Breton.

– Volna egy lehetőség...

– Mondd csak.

– Mi lenne, ha Marcel Cachint egy közeli vagy akár a környéken található rejtekhelyre szöktetnénk? Párizsba pedig később juttatnánk el, amikor már nem lesz olyan szigorú az ellenőrzés.

– Lehetetlen. Negyvennyolc óra alatt képtelenség csak úgy leakasztani egy biztos rejtekhelyet. Amíg megtaláljátok, barátunkat százszor is letartóztatják. Ettől pedig furcsa gondolatai támadhatnak cselekvőképességünkről. Más megoldást kell keresnünk.

– Ehhez pedig bővebb információkra lenne szükségünk: az ellenőrzések pontos rendszerére, nagyobb helyismeretre, az állomás tervrajzára...

– Egy okkal több, amiért oda kell utazni –
mondta Breton.

– Mikor?

– Ma. Van valaki a kezed ügyében?

Magam is mehetnék, válaszoltam, de Breton
nem akarta. Itt kell maradnom, mondta, összes
találkozómat mondjam le, számoljam fel felesle-
ges kapcsolataimat, és tartsak állandó kapcsolatot
vele.

Méghogy a kezem ügyében! Breton kérdése váratlanul ért. Igaz, akadt néhány cimborá a csoportomban, és képesek is lettek volna elvégezni a feladatot, de úgy véltem, jobb, ha nem küldök senkit Valmyéktól.* Feltehetően követnék őket.

Ám volt egy nagyszerű fickónk, Stocknak hívták a fiút, nem ismert félelmet, és mindenkor katonás fegyelmezettséggel viselkedett. Kész meghalni, ha kell, s a parancsokat vita és kérdezősködés nélkül hajtja végre. Csakhogy Stock nem tartozott a kezdeményező típusú emberek közé. Aligha tudnám elképzelni, ahogy Marcel Cachinnel beszélget. Akkor másvalaki jutott az eszembe. Pierre Georges-ra gondoltam.

– *Fabienne?*

– Igen. De akkoriban nem így hívták. Spanyolországban ismerkedtünk meg, a háború alatt. Ő tiszt volt, én pedig mint politikai biztos szolgáltam ugyanannál a századnál. Azóta is rendszeresen találkoztunk.

Néhány hónappal korábban Pierre-nek sikerült kapcsolatot teremtenie velem, s megkért, keressek neki egy biztos lakást. Colombes-ban találtam is egyet. Parányi melléképület volt, két kijárat-tal, éppen a sógorom fűszerraktára mellett. A tulajdonost jól ismertük, öreg nyugdíjas volt s egyedül élt, ha netán a szükség úgy hozná, még hivatalos igazolással is tudott volna szolgálni.

* A Valmy-csoport Párizs környékén működött, katonai parancsnoka Raymond volt.

Pierre nem lakott ott állandóan. Időnként, talán havonta egyszer, megjelent a lakáson, és néhányszor ott aludt. Ezért aztán mindig hallottam felőle. Ha a sógorom boltjába mentem, rendszerint találkoztam az öreggel, aki majd mindig a kertjében ásogatott. Megkérdeztem: – Hogy van? Ha azt válaszolta: – Jól – ez annyit jelentett, hogy Pierre ott járt azidőtt, amiből arra lehetett következtetni, hogy rendben mennek a dolgai.

Amikor a csoportom megalakult, tüstént eszembe jutott Pierre Georges, de ő visszautasított: – Már foglalt vagyok, öregem. – Nem erőltettem a dolgot. Breton érdeklődött, amikor a bretagne-i akcióhoz az ő nevét is megadtam:

– Ki ez a Pierre Georges?

– Spanyolos . . . jó cimbora . . . – feleltem. – Minden helyzetben feltalálja magát.

– Kapcsolatba tudsz vele lépni most?

Éppen az este jártam a sógorom boltjában, és egymásba botlottunk. Minden magyarázat nélkül mondta: – Vidékről jöttem. – Bizonyára nem ment még vissza.

– *Breton nem kérdezett többet felőle?*

– Dehogynem. Amint meghallotta a nevét, azonnal eszébe jutott valami, és a fejét csóválva kérdezte;

– Mondd csak, nem ez a te Pierre Georges barátod nyírta ki azt a német tisztet tavaly Barbès-nál?*

– Könnyen kitelik tőle, de nekem soha nem beszélt róla.

– Nos, akkor nem sok esélyed van, hogy megtaláld. Négy hónapja vidékre küldték.

* Ez az első merénylet, amelyet fényes nappal követtek el náci tiszt ellen; a Barbès metroállomásnál történt, 1941. augusztus 21-én.

– Tegnap találkoztunk.

– Nocsak! Te kapcsolatban állsz vele?

Ekkor aztán mindent el kellett mondanom: hogyan találkoztunk, a rejtekhely történetét, s az utolsó véletlen beszélgetésünket... Nyilván tudod, szigorúan tilos volt a más munkát végző elvtársakkal kapcsolatot tartani. És Breton nem ismert tréfát az ilyenfajta fegyelemsértésben! Egyébként az óvatosság jogos volt, hiszen ha nem lett volna meg a csoportok közötti elszigeteltség, mindenki lebukhatott volna. A szabályos kihallgatás után végül Breton ismét mosolyogva szólt hozzám:

– Jó. Legyen Pierre Georges. Amikor szükséges, értesítem az összekötőjét.

Néhány továbbítandó utasítást bízott rám, és úgy határoztunk, Pierre még délután vonatra ül, így már másnap vissza is érkezhetsz. Ha nincs a lakásán, vagy valamilyen okból nem tudom elérni időben, akkor én utazom.

– *Breton adott neked külön utasítást arra, hogyan vegyétek fel a kapcsolatot Marcel Cachinnel?*

– Ha jól emlékszem, nem. Csak azt a bizonyos papirost adta át, amelyen kereszt jelölte a házat. Magányos épület volt, egy kicsit félreesett az úttól, könnyen megközelíthettük. Megkérdeztem, jelszó van-e, mire Breton elmosolyodott, s csak annyit mondott: – Értesítjük barátunkat a látogatásról és a látogató nevééről. E válaszra úgy éreztem, a pártot nagyszerűen megszervezték. Sőt, még az a titkos gondolat is az eszembe jutott...

– *Mondd csak!*

– Raymond, öregem, mondtam magamban, most megfoghatod a marsallbotot. És biztos lehetsz benne, nem a kevélység beszélt belőlem. Pontosan tisztában voltam a rám bízott feladat

fontosságával, és azokkal a nehézségekkel is, melyekkel meg kell küzdenünk . . .

– *Tebát elváltál Bretontól. És aztán?*

– Biciklire ültem, és kimentem Colombes-ba . . .

*

Micsoda szerencse! Pierre éppen indulni készült, de még otthon volt. Rárontottam:

– Óriási ajánlatom van számodra!

– Hány napot vesz igénybe? – kérdezte.

– Kettőt. Talán hármát.

– Akkor rendben van. Persze csak abban az esetben, ha megegyezik utasításaimmal.

Egy szuszra elmondtam, mit várnak tőle, és megkérdeztem:

– Rendben?

– Micsoda kérdés!

– *Nem gondolod, hogy Pierre Georges-nak meg kellett volna kérdeznie az összekötőjét, mielőtt igent mond?*

– Á, dehogy, hiszen titkos küldetésről volt szó, aminek az irányítása csak a párt vezetőségére tartozott.

– *Mivel győzted meg Pierre-t, hogy nyugodt lehet, fedezve van?*

– Elsősorban a küldetés céljával: Cachinnel. Másodsorban pedig Breton zöld utat nyitó beleegyezésével.

Mit mondjak, kimondhatatlanul boldog volt. Mint egy kölyök, akit valami szép utazással jutalmaznak meg! Feladata abból állt, hogy feltűnés nélkül teremtsen kapcsolatot Cachinnel, és szerezz be a pontos információkat. Először is: ellenőrizni kellett, hogy Marcel Cachin és felesége képesek-e kilépni a pályaudvarig.

– *Hogyhogy kilépni?*

– Két ellenőrzés között kellett megtennünk az utat, hogy elkerüljük a csendőröket és azt is, hogy elkapjanak minket.

Másodszor: Pierre-nek pontosan fel kellett derítenie az ellenőrzési rendszert. Végül harmadszor: tanulmányoznia kellett annak lehetőségét, miként hagyhatjuk el észrevétlenül a falut, s ez volt feladatának legkényesebb pontja, mivel ettől függött az egész akció sikere.

Pierre-nek csak annyi ideje maradt, hogy kikapcsolja a pályaudvarra, és elcsípje a vonatot. Szerencsére a gyors döntések embere volt. Tüstént felpattant kerékpárjára, induláskor épp csak annyit tudtam mondani neki:

– Magaddal vihetnéd a kerékpárt a vonaton. Még hasznodra lehet.

– Felesleges – válaszolta. – Cseppet sem biztos, hogy velem egyidőben érkezik meg. Inkább beteszem a megőrzőbe, s ha a szükség úgy hozza, majd sumákolok a helyszínen.

– *Ezen mit értett?*

– Ha kell, megcsap egy másik biciklit. Akkoriban, ha kerékpárt akart szerezni az ember, más lehetősége nem volt.

– *És az utazás költségei?*

– Breton adott pénzt a vonatra és a szállodára.

– *Szállodára!?*

– Persze, nem kellett mindenképpen elköltenie, de számítottunk erre az eshetőségre is. Ha Pierre valami oknál fogva képtelen kapcsolatot teremteni még aznap Cachinnel, valahol meg kellett szállnia, mert mindenképpen a kért információkkal kellett visszajönnie. A szállás pedig lehetett vidéki fogadó, pénz is kellett hozzá, hogy fizethessen.

– *Ez a szállásügy nem nyugtalanított téged?*

– Cseppet sem. Pierre-nek, akárcsak valamenynyünknek, tökéletesen rendben levő, hamis papírai voltak, és biztosra vettem, hogy ezekkel elboldogul.

– Késő délután találkoztam ismét Bretonnal. Csak néhány szót váltottunk, mert sietett. Ezzel fogadott:

– Mivel te itt vagy, ez azt jelenti, hogy embernünk elutazott.

– Estére már meg is érkezik.

– Rendben van, ha visszajött, ismét találkozunk. És mostantól kezdve óvatosság és csend az egész vonalon...

Másnap megérkezett Pierre Georges. Biciklivel mentem elé a Montparnasse pályaudvar melletti rue du Départ sarkára. Arcáról könnyen leolvastam, hogy sikerrel járt. Sőt, egy jópofa dologra is emlékszem.

– Várj meg itt – mondta Pierre –, kiveszem a bringát a megőrzőből.

Három perc múlva megjelent, maga mellett pompás kerékpárt tolva. A gép újnak látszott, és nyilvánvalóan nem az övé volt.

– Paripát váltottál? – kérdeztem.

– Nem tehettem másképp. Valami csibész kicserélte az enyémet egy rozsdás vacakra. De ne álldogáljunk itt...

– *Tebát kicserélbették a kerékpárokat a megőrzőben?*

– Mi sem egyszerűbb annál! Valamennyi biciklire szelvényt tűztek, s ennek száma az ellenőrző jegyével volt azonos. A pályaudvari személyzetet minimálisra csökkentették, és a vasutas, aki nek megmutattad a jegyedet, rendszerint csak intett: keresse csak meg. Ekkor pedig már elegendő.

dő volt kicserélni a biciklid papírját egy másikkal. Természetesen gyorsan és észrevétlenül kellett cselekedni. Ha úgy tetszett, jobbat is választhattál. Amikor elkészültél, nyugodtan visszasétáltál az új masinával. A vasutas letépte a szelvényt, és ellenőrizte, hogy a száma megegyezik-e az ellenőrző jegyedével, és passz. Csaknem percenként játszódtok le ugyanez, de azért nem volt tanácsos a helyszínen ácsorogni.

Pierre-rel felpattantunk a bringánkra, és máris elindultunk a Porte d'Orléans melletti csendes kis bisztró felé, én ismertem a helyet. Útközben képtelen voltam leplezni türelmetlenségemet, és kérdezősködtem.

– Nem volt szükséged kerékpárra?

– Sajnos, ott nem tudtam szerezni. Túlságosan nagy a kockázat. Ezért aztán gyalogolhattam rendszeren. Az út megvolt vagy öt kilométer is.

– Könnyen megtaláltad a házat?

– Könnyebben, mint gondoltam. Akár becsukott szemmel is visszatalálnék. Marcel Cachin kedvesen, előzékenyen fogadott.

– Milyen a benyomásod róla?

– Meglepő ember. Életereje határtalan. Amikor szóba hoztam, mennyit kell majd gyalogolnunk, csak mosolygott: „Bretagne-i vagyok, fiatalember, majd megmutatom én, hogyan gyalogolnak mifelénk öt kilométert.” Este náluk vacsoráztam, káposztalevest darabka szalonnával és ottani kenyérrel.

– Hol aludtál?

– Náluk, egy kanapén. Nagyszerű volt, Marcel Cachin szünet nélkül beszélt és kérdezett. Hogyan élnek Párizsban? Mit mondanak a munkások, beszélnek-e az orosz frontról? Ha a felesége nem fékezi, könnyen meglehet, hogy egész éjszaka le sem fekszem.

- Mikor indultál vissza?
- Kora hajnalban. De előbb ittam egy nagy csésze tejet vajas kenyérrel.
- Senki nem vett észre?
- Nem hiszem. Megvártam az éjszakát, és csak aztán mutatkoztam a háznál. Hajnalban, amikor eljöttem, még nem kelt fel a nap.
- Tehát a kijárási tilalom alatt voltál ott?
- Arrafelé nincs kijárási tilalom. Egyébként is, egy ilyen kis faluban nem szoktak az emberek éjszaka mászkálni.

*

A bisztróban az ablak mellé ültünk.

- *Miért éppen az ablak mellé?*

- Hogy kilássunk a járda szélén álló biciklikre.

Az utazás alatt Pierre sok információt szerzett. Az ellenőrzésről ezt mondta:

- Nappal a csendőrök gyakran elmennek a ház előtt, de nem mindig állnak meg. Éjszaka azonban sokkal komolyabban veszik a dolgot. Járőröznek, és egészen az ajtóig mennek.

- S milyen gyakran?

- Körülbelül kétóránként, de ez változik.

- Tehát szó lehet arról, hogy két járőr között elhagyjuk a házat, és elérjük a pályaudvart?

- Mi sem könnyebb ennél. Abban az esetben persze, ha nem kapnak el útközben...

Pierre még néhány nagyon precíz kiegészítést adott a Chapelle-Launay-be vezető két útvonalról. A rövidebb körülbelül két és fél kilométer hosszú, az országút mentén halad és egyenesen a faluba vezet. De amint Breton is mondta, ha ezt az utat választjuk, kénytelenek vagyunk kersztülmenni ezen a porfészken. Másrészt ez az út a Chapelle-Launay-ben állomásozó német katonák őrhelye előtt vezetett el. A németek látszólag nem

törődtek Marcel Cachinnel, de mindig akadt közülük egy-kettő, aki a falu főutcáján vagy az állomásra vezető úton kószált. Jobb, ha nem kerülünk a szemük elé.

A másik útvonal, amelyikről úgy tudtuk, hogy nyugodalmasabb, kétszer hosszabb volt az elsőnél. De elkerülte a falut. Ám ezen az úton is akadt néhány kellemetlenség. Először is, rendszerint ezt használták a csendőrök; beléjük botolhat az ember, s még arra sem marad ideje vagy lehetősége, hogy elrejtőzzék. Szó, ami szó, az út igen csak kanyargós, az oldalán húzódó sövények és bokrok lehetetlenné teszik, hogy letérjünk, ráadásul egy cseppet sem alkalmasak fedezéknek. Félúton jobb felé élesen elkanyarodik, és áthalad egy kis tanyán. Végül Savenay felé fordul, és pontosan a csendőrség előtt vezet el.

– Szerencsére – mondta Pierre – van egy harmadik megoldás is.

– Nocsak?

– A bekötő utak.

– Nem tudtad ezt előbb mondani?

– Egy kicsit meg akartalak izzasztani...

Marcel Cachinnek – a környéken sétálgatva – támadt az a jó ötlete, hogy tájékozódják a bekötő utakról. Az egyik keresztülvág az erdőn, és így elkerülhető a tanya. A másik a csendőrség előtt kezdődik, és egyenesen az állomás környékére vezet. Az út teljes hossza pedig láthatóan ugyanannyi; öt kilométer. Most már tudtuk, hogy ez nem okozhat gondot.

Marcel Cachinre gondoltam, és megkérdeztem.

– Megvan még a bajusza?

Pierre megvakarta a fejét.

– A bajusza? Várj csak, hadd emlékszem vissza... Az ördögbe is... azt hiszem, levágatta, de nem vagyok biztos benne.

– És a haja?

– Nem változott. Talán egy kicsit deresebb, de még mindig oldalra fésüli.

– Szakálla?

– Nem, szakálla az nincs. Ebben biztos vagyok, mert észrevettem volna. De ami a bajuszt illeti, semmire sem emlékszem.

– Jól van, hamarosan elválnak . . .

Hazamentem illegális lakásomra, hogy harapjak egy keveset, aztán elindultam a randevúra Bretonhoz. Fülíg érő mosollyal persze, hiszen Pierre százszázalékosan elvégezte feladatát. Breton tüstént megkérdezte.

– Nos, milyen benyomást tett barátunk az emberedre?

Így válaszoltam:

– Úgy viselkedik, mint a fiatal katona, aki felpántlikázott puskával indul a haza védelmére.

Higgadtan összegeztük a megszerzett adatokat. Jó aratás volt. Kijátszhatjuk a csendőrök ellenőrzését, és észrevétlenül elhagyhatjuk a házat. Marcel Cachin és felesége el tudnak gyalogolni az állomásig. Végezetül: bekötő utak is vannak, és ez csökkenti annak a veszélyét, hogy útközben belebotlunk valakibe, és elkerülhetjük a csendőrséget is.

– És mi történik, ha elhagytátok a házat, és váratlan akadályok miatt nem juttok el az állomásra? – jegyezte meg rögtön Breton.

– Miféle akadályok miatt?

– Soha nem tudni. Felfedezik a menekülést. Riadóztatnak. Lezárják az utakat.

– Szerintem ez nem valószínű, mert az akció két járőr között történik.

– Tegyük fel, hogy mégis megesik.

– Akkor még mindig megvan a lehetőség, hogy valamelyik házban menedéket keresünk.

– Gazemberekbe is botolhattok.

– Azért vagyunk ott, hogy csitítsuk őket.

- Marcel Cachin ismeri az ottaniakat?
- Pierre-nek azt mondta, hogy nincs Bretagne-ban egyetlen ház sem, ahol, ha a szükség úgy kívánja, ne fogadnák barátian.
- Hm! Mégiscsak jobb lenne elkerülni az efféle eshetőségeket...

Breton nem ellenkezett túlságosan, hiszen egy más módon komplikált problémával is szembe kellett néznünk. Előző találkozásunkon ezt a kérdést csupán érintettük, ezért még számos ismeretlen tényező maradt.

Először is fel kellett tételeznünk, hogy felfedezik Marcel Cachin szökését. Mégpedig a rákövetkező órákban. Vagyis mielőtt még Párizsba érkezénk.

A visszaútra két megoldás kínálkozik: a vonat vagy az országút. Ha vonatra szállunk, Marcel Cachint letartóztathatják a nantes-i pályaudvaron vagy a következő állomások valamelyikén. Ha az országutat választjuk, az ellenőrzési pontokon megakadályozhatják a továbbjutást. Mindkét esetben minimális az esélyünk arra, hogy átcsúszhassunk a hálón. És ennyi kockázat vállalására nincs jogunk.

– Mégiscsak ki kell kerülnünk ebből a dilemmából – mondta Breton. – Nincs megoldhatatlan probléma, csak rosszul feltett kérdés.

Előző este óta mást se csináltam, csak ezen töprengtem. Breton megjegyzése felbátorított, és elmondtam elgondolásomat. Tervem a vonat és az országút együttes alkalmazása volt, s ennek alapján a következő tervet gondoltam ki.

1. Elmegyünk Marcel Cachinért, és eljuttatjuk őt a pályaudvarra. Az akció éjszaka történik, s így észrevétlenül mozoghatunk. Az állomáson bizonyára felfigyelnek ránk, és feltehetően felismerik Marcel Cachint. Nem bujkálunk. Ellen-

kezőleg. Tüntetően felszállunk a Quimperből Nantes-ba tartó éjszakai vonatra.

2. Aztán az ellenkező oldalon valamennyien rögtön leszállunk, és autóba ülünk. Minden esélyünk megvan rá, hogy az országutat nem figyelik, hiszen a hatóságok a jelzések alapján úgy hiszik, hogy Cachin vonaton utazik.

3. Nantes-ban a pályaudvar közelében állunk meg, és megvárjuk a vonat érkezését. Ha a szerelvényt átkutatják, ez azt jelenti, már jelezték a szökést. Ebben az esetben megvárjuk, míg véget ér a razzia, aztán szép csendben felszállunk. Ha a vonatot nem kutatják át, tehát még nem fedték fel a szökést, megyünk tovább az országúton.

– Elég ravasz a terved – mondta Breton –, csak hogy van egy bökkenő.

– Éspedig?

– Az autó. A kocsit ugyanis csak Nantes környékén használhatjuk, és már ez is nagy teljesítmény. Egyébként, ha eljöhethetnétek egészen Párizsig, akkor sem lenne okos dolog megkockáztatni ilyen hosszú utat.

– Nos, akkor bármi történjék, a nantes-i pályaudvaron vonatra kell szállnunk.

– Feltéve, ha időben odaérkeztek.

– Nincs kocsi?

– Savenay-tól Nantes-ig kaphatsz egy tragacsot.

– Legalább gyors?

– Gyors vagy nem gyors, takart fényszórókkal, vagyis csökkentett sebességgel halad. Mindenképpen lassabban, mint a vonat. Arra is számítanunk kell, hogy csak a vonat után érkeztek Nantes-ba.

A probléma nem ért váratlanul, már gondolkodtam rajta. Pierre Georges mindent megfigyelt, feljegyezte azt is, hogy a vonat jó fél óra

alatt teszi meg a Savenay és Nantes közötti utat. A távolság pontosan 39 kilométer. Autóval valamivel kevesebb: körülbelül 35. Ez pedig már előny. Másrészt már az indulásnál nyerhetünk egy kis időt, amíg a vonat felgyorsul; ez talán egy-két percet jelent. Nantes közelében a vonat lassít, mi azonban nem. Vagyis egy kis szerencsével remény van arra, hogy előbb, vagy a legrosszabb esetben vele egy időben érkezünk meg. Végül pedig a nantes-i pályaudvaron a vonat mintegy 20 percet várakozik. Időnk tehát van.

– Tételezzük fel, hogy minden simán megy – mondta Breton –, megérkeztek Nantes-ba. Egy kérdés még mindig nyitott: hogyan szálltok fel a vonatra feltűnés nélkül?

Azt feleltem neki, hogy mindig be lehet lógni egy pályaudvarra. Ehhez két dolog kell: jó terep-ismeret és előre megváltott jegyek.

– És te jól ismered a nantes-i pályaudvart? – kérdezte Breton.

– Ahhoz eléggé, hogy egyedül elboldoguljak. De ahhoz már nem, hogy egy ilyen akciót lebonyolítsak. Szükségünk lenne valakire Nantes-ban, aki felvilágosításokat adna, és megvenné a jegyeket is.

– Van egy emberünk – mondta Breton –, de Párizsból nem intézhetjük a dolgot. Azt hiszem, oda kell utazni, és személyesen kapcsolatba lépni vele.

Ez volt az én véleményem is. Egy pontban megállapodtunk: mindenképpen Nantes-ban kell vonatra szállni. Mivel így határoztunk, szükség van-e arra, hogy észrevétessük magunkat a savenay-i állomáson?

– Ezt majd eldöntöd a helyszínen – mondta Breton. – Ha a szökést – ahogyan mi gondoljuk – egy-két órán belül felfedezik, jobban tesszük,

ha félrevezetjük az üldözőket és tartjuk magunkat ahhoz a tervhez, amelyet javasolsz. Ha pedig csak másnap reggel riadóztatnak, talán felesleges komplikálnunk a dolgot.

De térjünk vissza a nantes-i pályaudvarra. Tulajdonképpen innen indulunk, számolnunk kell tehát egy másik eshetőséggel: képtelenek vagyunk felszállni a párizsi vonatra. Mondjuk, az autót valamilyen oknál fogva baj éri az úton, és nem érkezünk meg időben. Vagy megérkezünk, csak éppen nem tudunk a pályaudvar közelébe jutni. Ebben az esetben pedig előre gondoskodnunk kell valamiféle átmeneti szállásról Cachinék számára. A lakás csak olyan lehet, ahol biztonságban megvárhatják a másnapi indulást.

– Egy okkal több, hogy Nantes-ba utazzatok – mondta Breton –, és beszéljétek meg ezeket a kérdéseket az emberünkkel.

– Ezúttal azt kérem, hadd menjek én.

– Miért éppen te?

– Nem vagyok biztos benne, hogy Pierre Georges még ma indulhat, arra pedig nincs szükség, hogy egy harmadikat is bevonjunk az ügybe.

– Rendben van, utazz.

Breton még elgondolkozott valamin.

– Tegyük fel – mondta –, úgy történik minden, ahogyan elképzeltük. Nem jön közbe semmi a nantes-i pályaudvaron. Fenn ültök a Párizsba induló éjszakai vonaton... Hol szálltok le?

– A végállomáson, hiszen oda kell érkezünk.

– A végállomás a Montparnasse pályaudvar. Itt komoly az ellenőrzés, és a zsaruk is várhatnak rátok.

– Leszállhatunk előbb is.

– Mit javasolsz?

– A versailles-chantiers-i állomást.

Felderült az arca; és megértettem, a versailles-chantiers-i állomással egyetért. Feltett még néhány kérdést, de már nem kifogásolta azt a tervet, amelyet javasoltam.

– És most – mondta – következzen a végrehajtás. Mikor indulsz?

– El kell érnem az utolsó délutáni vonatot.

Most már csak néhány gyakorlati kérdés várt megoldásra: az autó, az előre megváltott vasúti jegyek és az esetleges illegális lakás megszerzése.

Mindezt a helyszínen kellett elintézni, a nantes-i emberünkkel. Breton megadta az utasításokat, hogyan teremtsék kapcsolatot vele, majd hozzátette:

– És főként ne késlekedj. Holnap kell végrehajtani a Marcel-akciót. Holnap éjszaka . . .

*

Éppen csak annyi időm maradt a késő délutáni vonat indulása előtt, hogy hazaugorjak a rue Bo-billot-n levő illegális lakásomra.

– *Miért mentél baza?*

– Pénzért.

– *Breton nem térítette meg költségeidet?*

– Dehogynem! Még azt is előírta, hogy első osztályon utazzak. De sajnos nem volt nála elég pénz. Úgy segítettem a dolgon, hogy kölcsönkértem az egyik ismerős környékbeli kereskedőtől.

– *Folytassuk. Fent ülsz a nantes-i vonaton. Kényelmesen elhelyezkedtél első osztályú fülkédben.*

– Nem váltottam első osztályú jegyet.

– *Miért?*

– Főleg azért, mert nem szeretek burzsujokkal együtt utazni. Meg aztán spórolni akartam a párt-nak.

Az éjszaka kellős közepén érkeztem Nantes-ba.

Emlékszem, a pályaudvar előtt balra fordultam, keresztülmentem az Erdre-csatorna kis hídján, majd egy bekötő útra tértem, aztán ellenkező irányban megtettem ugyanezt az utat a másik oldalon is. Végül befordultam az egyik jobb oldali mellékutcába . . .

A Breton jelezte ház az utca sarkán állt, egy nagy, hangárszerű épület mellett. Könnyen rátaláltam. Amikor becsengettem, mégis azt hittem, eltévedtem. Az első emeleten kinyílt az egyik ablak, és egy férfihang megkérdezte:

– Ki az?

Felnéztem.

– A párizsi haver.

Néma csend. Akkor hozzátettem:

– A kocsi miatt jöttem.

Erre becsukódott az ablak, aztán parányi fény-sugarat láttam. Kinyílt az ajtó, és a férfi betessé-kelt a folyosóra.

– Mit akar?

Láttam, még bizonytalankodik. Hozzátettem:

– A Marcel-ügyben jöttem.

– Ki az a Marcel?

– Cachin.

Arca láthatóan felengedett, de még magyaráz-kodnom kellett. Végül is azzal nyertem meg bizal-mát, hogy pontosan elsoroltam, milyen feladato-kat kell elvégeznünk.

– *Meg kell hagyni, ennek az embernek töké-letesen igaza volt, hogy óvatosan viselkedett, mi-vel nem ismert téged.*

– Nyomban megszűnt gyanakvása, mihelyt el-soroltam feladatait. Az efféle titkokat a párt nem bízza olyan emberre, akiből áruló lehet. Az elv-társtól, akiről öt perccel előbb azt sem tudtam, hogy létezik, három dolgot kérdeztem, ezektől függött az egész vállalkozás sikere.

Az első kettő nehezen kivitelezhetőnek látszott akkoriban. Arról volt szó, hogyan biztosíthatjuk éjnek idején az utat Savenay-tól, ha autóval jövünk? Aztán miként juthatnak be észrevétlenül a nantes-i pályaudvarra? Emberünk így válaszolt:

– Ami a pályaudvart illeti, mindjárt odamegyünk és szemrevételezzük a helyszínt. A kocsi pedig a megbeszélte időpontban vár rátok a save-nay-i állomás előtt.

– Ki lesz a pilóta?

– Én.

A harmadik dolog, jegyeket és helyjegyet váltani a párizsi vonatra, látszólag egyszerű volt. De még ez is nagy óvatosságot kívánt. Abban az időben, ha az ilyenfajta bűnrészesség kiderült, automatikusan az elkövető letartóztatásával járt, és azzal végződött, hogy az illetőt mint gyanús elemet deportálták vagy túszként agyonlőtték.

Megállapodtunk, hogy öt első osztályú jegyet veszünk Nantes-tól Párizsig, és váltunk még két couchette-et a Cachin házaspárnak. Mindenképpen egy vagonban kell utaznia valamennyiünknek.

– Ez rendben lesz – mondta a nantes-i emberünk. – Ha pedig zűr van, mindegyikőtöknek veszünk couchette-et.

Elhatároztuk, hogy nem egyszerre hozzuk el a jegyeket. Ha utólag szimatolnának utánunk, ezzel összezavarhatjuk a nyomokat.

– Ami a kocsit illeti – tette hozzá emberünk –, Citroënnel megyünk.

Nyugodtnak és magabiztosnak látszott. Nem haboztam tehát feltenni az utolsó kérdést:

– Szó lehet arról, hogy azonnal igénybe vehető illegális lakást szerezzünk baj esetén Marcel Cachinnek?

– Hol és mennyi időre?

– Itt, Nantes-ban, egy, legfeljebb két napra, és

csak abban az esetben, ha nem tudunk a terv szerint indulni.

- Megoldható.
- Neki és a feleségének?
- Nincs probléma...

Az volt a benyomásom, hogy ezzel a fickóval akár a világ végére is eljuthatnánk. Túl lehetett már a negyvenen. Válla széles. Arca napbarnított. A keze munkáskéz. Arca nem volt ugyan szép, de gazdája az az ember, aki, ha elmosolyodik és megvillan egyenes tekintete, tüstént rokonszenvessé válik.

A ház régi otthon benyomását keltette, meglehetősen impozáns volt, és főképp pompásan rendben tartották. Széles bejáratát hatszögletű kövekkel rakták ki, szinte félt rájuk lépni az ember, annyira ragyogott a tisztaságtól. Aztán beléptem az egyik szobába, ez lehetett a nappali. Megfigyeltem, a mennyezetnek csupasz gerendázata volt, s a szobában öreg, rézinas falióra is állt. Az órákat – milyen különös, mikor az emlékek ismét előbukkannak – két különböző hangon ütötte. Az egyik kristálytisztán csengett, mint a ministráns-gyerekek csengettyűje, a másik pedig mélyen búgott, akár egy nagyharang. Mindez bennem valamiféle titokzatos benyomást keltett. Mintha egy elátkozott kastélyban lettem volna...

Az asztalnál ültünk az egyik sarokban, s egyszerre csak emberünk félbeszakít:

- Ettél a vonaton?
- Egy keveset.

Közvetlenül az indulás előtt kaptam be valami rossz szendvicset.

– Gyere, megnézzük, van-e valami harapnivaló a házban.

Örömmel mentem utána a konyhába. Nagy tölgyfa ládából kenyeret és sajtot vett elő, majd

úgy találta, hogy ez nem elég, és leakasztott a mennyezetről egy fehér vászonzsákot. Félig megszegett sonka volt benne. Az elemózsia neki is étvágyat csinálhatott, mert egyszer csak megszólalt:

– Azt hiszem, én is eszem veled egy falatot.

Soha nem esett még jobban az étel. Emberünk talált még egy kevéske vaját. Palackot is tett az asztalra, ezzel a magyarázattal:

– Nincs rajta címke, de műskotály.

– Ezt az üveget sem a nációk fogják meginni...

Az evés után minden egyszerűbbnek látszott.

– Most pedig – mondta a cimbora – megmutatom neked a pályaudvart.

Hajnali három-négy óra lehetett. Néhány lépést tettünk a sötétben, aztán kis lépcsősorhoz értünk, amely a kanyarodó vasúti sínekhez vezetett. Megkérdeztem:

– Őrzik ezt az utat?

– Nem. A vasutasok a kikötőnegyedben laknak, s errefelé rövidítik az útjukat.

– És ha találkozunk velük?

– Amiatt ne nyugtalankodj, ismerem őket...

Megmutatott egy kitaposott ösvényt, amely a sínek mellett vezetett:

– Az ösvény a bekötő útnál kezdődik: ezen keresztül kell majd bejutnunk a pályaudvarra.

Átlépdeltünk a síneken, s a távolból már kivehettük a peront, ahol megáll a quimper-párizsi vonat, amely éjszaka érkezik Savenay-ból. A gyéren kivilágított pályaudvar kihaltak látszott.

– Nincs német őrszem errefelé? – kérdeztem.

– Ha nincs forgalom, bent vannak az épületben.

– Amikor mi szállunk fel, akkor elég nagy lesz a sürgés-forgás.

– Könnyen felszállhattok az ellenkező oldalról...

Emberünk magabiztosan járkált, mintha csak otthon lenne. Még egyszer megmutatta, melyik úton kell majd mennünk, és napfelkeltevel már ismét nála voltunk.

Számomra most már minden világos volt. Itt, Nantes-ban kell vonatra szállnunk. A pályaudvar megközelítése viszonylag egyszerű. A jegyek is a zsebünkben lesznek. Komoly esélyünk van arra, hogy senki nem vesz észre minket... De ha így van, nem kellene módosítani a savenay-i indulásra kidolgozott tervet? Szükséges, hogy ott is felfigyeljenek ránk? Megvan a kocsi és a megbízható pilóta, nem lenne jobb, ha Marcel Cachint egyenesen a nantes-i pályaudvarra hoznánk?

Ezt mindenképpen a helyszínen döntjük el, ahogyan Breton is mondta. Emellett emberünket nem akartam túlságosan sok részletbe beavatni. Csak abban állapodtunk meg, hogy kocsijával a savenay-i állomás közelében várakozik ránk. Autótérképet vett elő, megmutatta a pontos helyet, majd megkérdeztem tőle:

– Nem szúr majd szemet a kocsi?

– Semmi esetre sem. Az autó az út szélén áll, mintha otthagyták volna.

– Éppen erre gondolok, egy elhagyott kocsi, csak úgy, éjnek évadján...

– Az üzemanyaghiány meg a motorhibák miatt ez gyakorta megesik. Egyébként csökkenthetjük a várakozás idejét. Elegendő lesz, ha csak néhány perccel a vonat indulása előtt érkezem oda.

– Csak el ne késs!

– Számíthatsz rám...

A napot és az akció időpontját kellett még megbeszelnünk. Elvileg a következő éjszakában állapodtunk meg. Indulásomkor Breton még em-

lékeztetett is erre. Mégis úgy gondoltam, túlságosan rövid az idő másnapig. Nem elég ahhoz, hogy a lehető legbiztonságosabban cselekedjünk. Vissza kellett mennem Párizsba, találkoznom Bretonnal, Pierre Georges-zsal... A legapróbb részletekre is kiterjedő végső terv elkészítése még hátra volt... Az éjszaka le sem hunytam a szemem, fáradtnak éreztem magam. Ilyen vállalkozásnál pedig gyors reflexekre és kipihent emberre van szükség... Meghánytam-vetettem a dolgot, és magamra vállaltam a döntést; az akciót egy nappal elhalasztjuk. De Breton egyetért-e majd velem?

– Meglehet – mondtam emberünknek –, hogy nem fogadják el javaslatomat, és ellenkező parancsot adnak.

– Vagyis?

– Vagyis az akció mindennek ellenére a következő éjszaka kezdődik.

– Ebben az esetben engem is tájékoztatnotok kell a nap folyamán.

– Hogyan?

– A párizsiaknak módjuk van rá, hogy elérjenek...

Mi tagadás, emberünknek mindenre kész válasza volt. Amikor kipipáltuk a tisztázandó kérdéseket, az ország helyzetéről kezdett beszélni, de annyira erőt vett rajtam a fáradtság, hogy nem figyeltem rá. Talán még el is bóbiskoltam, mert egyszer csak mintha álmomban szólítottak volna meg:

– Feküdj le a kanapéra, ott jobban pihenhetsz.

– És a vonatom?

– Majd szólok...

Amikor kevéssel később felébredtettem, legfeljebb hat óra körül járhatott az idő. Emlékszem, orromat a konyhából jövő kávéillat csapta meg.

Valódi babkává! Akkoriban az olyan ritka volt, mint a fehér holló. Ittam is vagy két csészével: teljesen felébredtem tőle. Emberünk az udvarra nyíló ajtón vezetett ki, néhány lépés után már kint is voltam az utcán . . .

A vonaton is aludtam még. Ez afféle óvatos-sági intézkedés volt arra az esetre, ha még aznap este indulni kell . . .

Breton a Montparnasse pályaudvar melletti Café Dupont-ban várt. Pohár sör mellett üldögélt, nyugodtnak látszott, ám nagyon türelmetlen lehetett, mert ezzel fogadott:

– Minden rendben?

– Persze – feleltem. – Bocsáss meg...

Mielőtt belekezdtem volna mondókámba, a pulthoz mentem, és rendeltem magamnak valami harapnivalót. Kora délután volt, és tegnap éjjel óta egy falatot sem ettem. Bizonyára emberünk plafonról leakasztott vászonzsákjára gondoltam, mert azt mondtam:

– Az egészet falusi sonkával készítsék.

– Az nincs, uram.

– Még jegyre se?

– Schogyan se.

– Hát akkor adjon párizsi sonkát.

– Ezzel sem szolgálhatunk.

– Akkor mivel adják a szendvicset?

– Pástétommal, ha úgy kívánja.

– Legyen pástétommal, de vaját is kérek.

Emlékszem, ezért a vacak szendvicseért csaknem valamennyi zsírjegyemet oda kellett adnom.

De füttyültem rá, mert szerencsére jegyünk volt bőséggel.

– *Hogyhogy bőséggel?*

– Ez csak afféle szólásmondás, persze. Az én csoportom végezte a begyűjtést a polgármesteri hivatalokban, hogy elláthassuk az illegalitásban élő fiúkat. Így aztán mindig volt két-három blokk a zsebünkben, kisegíthettük a bajban levőket.

– *Térjünk vissza Bretonra.*

Amikor meglátott szendvicseimmel, nevetni kezdett, aztán még egyszer megkérdezte:

– Nos, rendben megy minden?

– Mint a karikacsapás.

– Mondj el mindent töviről hegyire.

A legapróbb részletekig elmondtam, mi történt Nantes-ban. Mosolyogva hallgatott, de nyomban abbahagyta, amikor arról beszéltem, hogy halaszszuk az akciót másnapra.

– Lehetetlen, öregem! Mindent előkészítettünk már barátaink holnap reggeli fogadására.

Soha nem tudtam meg, Bretonnak miért volt ennyire fontos a gyorsaság. Kétséggkívül megvolt az oka rá, de nem akarta elmondani nekem. Miért aggodalmaskodhatott?* Fogalmam sincs róla, erről hallgatott, mint a sír. Ennek ellenére hagyta magát meggyőzni. A biztonsági megfontolásokkal...

Nyilvánvaló volt, ha még aznap este indulnunk kell, minden bizonytalanabbá válik. A terv alapos ellenőrzése is nehezebb. Nincs elég idő. Másrészt, ha aznap indulunk, az éjszaka kellős közepén érkezünk oda. Fáradtan, és ráadásul alig ismerjük a terepet. Ez pedig csak növeli a nehézségeket, és ezzel Marcel Cachint még több veszélynek tesszük ki. Úgy döntöttünk, hogy az utazást 24 órával elhalasztjuk, és így módunkban áll, hogy alaposan megbeszéljük az akció valamennyi szakaszát...

Bretont főként az érdekelte, mit tervezünk Nantes-ban a pályaudvaron. A többi kérdés, úgy

* Egyrészt tartott Marcel Cachin azonnali letartóztatásától, másrészt az akciót össze kellett hangolni a másikkal, biztosítva Cachin útját illegális lakhelye felé, amelyet már előkészítettek számára. (Robert Dubois, fedőnevén Breton közlése.)

látszott, nem nyugtalanítja túlságosan. Teljesen egyetértett azzal a korábbi elképzeléssel, hogy gyalog tesszük meg az utat a háztól az állomásig. Ha közelebb, Chapelle-Launay faluig rendeljük a kocsit, feltűnést keltenénk. Savenay-ben pedig nekem kellett döntenem. Ha például az állomást szemmel tartják a németek vagy a rendőrök, nyilvánvaló, jobb, ha nem szállunk föl... Ellenkező esetben szabadon cselekszünk.

Abban is megállapodtunk, hogy ketten kísérnek: Pierre Georges és Stock. Pierre már felvette a kapcsolatot Marcel Cachinnel, mindenről tud, s ha valami baj lenne, helyettesíthet engem. Az akció fedezése Stock dolga, tehát csak a feladatának végrehajtásához szükséges utasításokat kell ismernie. Említettem már, ez a fiú inkább meghal, semhogy a kapott parancsokat megszegje, így teljes mértékben megbízhattunk benne.

– A párt megtisztelő feladatot bízott rád – mondta Breton. Semmilyen körülmények között nem hagyhatjátok Marcel Cachint magára az úton. El kell juttatni őt és feleségét is a megbeszélt helyre.

Bólintottam:

– Ha kell, felfordulunk az utcán, de amíg közülünk egy is életben van, annak gondja lesz Cachinre.

Breton elmosolyodott.

– A párt azt kívánja, hogy mindannyian térjete vissza. Mindamellet legyetek óvatosak, és vigyázzatok magatokra!

Amikor kezet fogtunk, még hozzátette:

– Most kezdetét vette az akció, Mi már csak a befejezésnél találkozunk. Vagyis: holnapután Versailles-Chantiers-ben, az éjszakai vonat érkezésekor.

Aznap este hazamentem a rue Bobillot-n levő illegális lakásomra, és korán lefeküdtem. Ez kétszeresen bölcs elővigyázatosság volt, és pontosan megegyezett Breton utasításaival. Először is ezzel elkerültem azt a veszélyt, amely egyébként mindig fönnállt, hogy ostoba módon elkapnak az utcán. Másrészt ez volt a legjobb módja annak, hogy alaposan kipihenjem magam az indulás előtt. Csakhogy mindez csupán elképzelés maradt...

A valóságban le sem hunytam a szemem. Összevissza kavargott minden a fejemben. Már csak a nehézségeket láttam. Végiggondoltam az akció valamennyi szakaszát, az egyiket a másik után, pontosan rögzítve az időt... Aztán egyszer csak belém hasított a gondolat. Elfeledkeztünk a fegyverekről!

Helyes, ha fegyveresen megyünk vagy sem? Ha fegyvert viszünk magunkkal, egy esetleges útközbeni motozásnál lebukhatunk, mielőtt a színhelyre érkeznénk. Parányi kockázat, igaz, de jobb lenne elkerülni. Fegyver nélkül menjünk? Ostobaság. Az lenne a megoldás, ha a nantes-i emberünkhöz fordulhatnánk: tud-e nekünk helyben revolvereket adni? Így elkerülhetnénk a felesleges kockázatot az utazás alatt, és meglenne a kellő biztonság hazafelé is. Sajnos, nem gondoltam erre a problémára, és emiatt a legszívesebben a falba vertem volna a fejem.

– *Mégis, hogyan feledkeztél el róla, amikor ennyire aprólékosan kidolgozott akcióról volt szó?*

– A fegyverek rendszerint nem okoztak gondot. Csaknem mindig zsebünkben volt vagy pedig az egyik összekötő lány hozta a helyszínre...

Mit tegyek? Az egyetlen megoldás, ami eszembe jutott: ismét találkozom Bretonnal. Csak ő tudott kapcsolatot teremteni nantes-i emberünkkel és intézkedni. De hogyan vegyem föl most Bre-

tonnal a kapcsolatot? Kérdés kérdésre halmozódott, s nem tudtam aludni...

Kora reggel találomra elmentem abba a kis műhelybe, ahol rejtekhelyünk volt. Jócskán vára-koztam, míg végre megérkezett összekötőm.

– Mikor találkozol Bretonnal? – kérdeztem tőle.

– Ma délelőtt tizenegykor.

– Mindenképpen találkoznom kell vele.

– Miért?

– Családi ügy. Tud róla.

– Közvetíthetek.

– Lehetetlen. Személyes ügy, s még arra sincs jogom, hogy akár neked beszéljek róla.*

– Rendben. Legyél a Café Port-Royalban, negyed tizenkettőkor...

Egy perc vesztegetni való időm sem volt. Föl-ugrottam kerékpáromra, és amilyen gyorsan csak bírtam, kihajtottam Pierre Georges-hoz. Elmond-tam neki, miben állapotunkt meg Bretonnal, majd hozzátettem:

– Kettőnkön van minden felelősség. A har-madik elvtárs életét adja, ha kell, de nem ismeri az akció célját. Ha útközben váratlan esemény jönne közbe, egyikünknek, aki kedvezőbb helyzet-ben van, folytatnia kell a munkát, s nem szabad törődnie a többiekkel. Az a lényeg, hogy Marcel Cachin eljusson a megbeszélt helyre.

– Amikor ilyen akcióról van szó – mondta Pierre –, nincs arra jogunk, hogy lebukjunk, sem arra, hogy elkapjanak.

Egy csomó kérdést tett még fel. Gondoltunk-e arra, hogy éjszaka megyünk az autóval, világítás

* Ez az óvatosság, amely túlzásnak tűnhet, később tel-jes mértékben helyesnek bizonyult. Ezt az összekötőt csak-hamar letartóztatták, és a vallatások során elmondott né-hány, a birtokában levő felvilágosítást a rendőrségnek.

nélkül. Hány kilométert kell még megtennünk? Milyen állapotban van az út? Számításba vettük-e, hogy esetleg defektet kapunk?

Ami a kocsit illeti, ráhagyatkozhattunk nantes-i emberünk biztosítékaira. Jómagam nem nyugtalankodtam. Ezzel szemben Pierre igencsak elgondolkodtató ellenvetést tett. Éjszaka érkezünk. Ő is éjszaka utazott. Ebből következik, hogy az útvonalat, akárcsak a savenay-i állomás környékét, alig-alig ismerjük. Nem lenne jobb, ha már reggel az első vonattal elindulnánk, és nappal érkez-nénk meg? Így módunk lenne előre felderíteni a környéket, ami növelné biztonságunkat.

Pierre elgondolása tökéletesen helytálló volt, de megvalósítása még egy nap késést okozna. Ettől pedig Breton végképp kiborulna. Félő volt, hogy nem egyezik bele. Óvatosságból a délutáni vonathoz beszéltem meg a találkozót Pierre-rel, és kértem, hozza magával a szerszámát.

– *Miféle szerszámot?*

– A pisztolyát.

– *A fegyverkérdés tehát megoldódott?*

– Még nem, de mindennel számolnunk kellett.

Ha Breton azt mondaná: vigyetek fegyvert, erre is készen kell állnunk. Ha a parancs úgy szólna, hagyjátok itt őket, még megvolt a lehetőségem, hogy elvigyem a pisztolyokat az illegális lakásom-ra a vonat indulása előtt... A Pierre-rel való beszélgetés után éppen csak annyi időm maradt, hogy tájékoztassam Stockot, és negyed tizenkettő-re odaérjek a Café Port-Royalba, a találkozóra. Breton mogorván nézett rám:

– Már megint mi nincs rendben?

– Egyetlen dolog, amit elfelejtettünk megbeszélni, a szerszámok...

Nyomban egyetértett a gondolattal, hogy nélkülük induljunk. Csakhogy ebben az esetben biz-

tosnak kellett lennünk, hogy a helyszínen kapunk majd fegyvereket.

– Ma este előtt semmiképp nem tudok választ adni – mondta. – Ez pedig biztos késő lesz, hiszen addigra ti már elmentek.

– Az attól függ. Beszélgettünk Pierre-rel, s úgy gondoljuk, jobb lenne, ha csak a holnap reggeli vonattal indulnánk...

Felhorkanásra számítottam. Legnagyobb meglepetésemre azonban Breton semmiféle ellenvetést nem tett érveimre. Sőt, még helyeselt is:

– Szerintem is jobb, ha holnap utazok...

Időközben talán ő is gondolkodott, s ugyanazokra a következtetésekre jutott, mint mi?*

Elváltam Bretontól, és ismét Pierre-hez karikáztam. Együtt ebédeltünk, aztán Stockkal kellett találkoznom. A két elvtárssal megállapodtunk, hogy másnap kora reggel találkozunk a Montparnasse pályaudvaron, hozzátéve, hogy szerszámainkat kis csomagba rejtve magunkkal visszük.

– *Miért csomagban?*

– Én csaknem biztos voltam benne, hogy nélkülük megyünk. Ebben az esetben nekem kellett visszavinnem a fegyvereket a rejtekhelyre, tehát a többiek mindenképpen az utcán adják át a sajátjukat. Tanácsosabb, ha nem keltünk feltűnést, kiváltképp, mert velünk volt Stock is, akitől könnyen kitelt volna, hogy egyszer csak halálos nyugalommal előhúzza zsebéből a pisztolyt.

Késő délután találkoztam Bretonnal. Csak néhány pillanatra, mert sietett.

– Minden rendben az egész vonalon. Nantes-i emberünk holnap éjszaka ott lesz Savenay-ben, és a szerszámokat is viszi – mondta.

* Breton, amint ezt a könyv szerzőjének elmondta, azért egyezett bele a halasztásba, mert Marcel Cachint a további kísérők három egymás utáni napon várták az érkezés helyén.

Még néhány óvatosságra intő utasítást adott, majd ezekkel a szavakkal engedett utamra:

– Nincs jogotok arra, hogy letartóztassanak benneteket. Erre csak a legvégső esetben kerülhet sor, akkor, ha másképpen nem tudjátok biztosítani Marcel Cachin útját.

Ezen az éjszakán egy kicsivel jobban aludtam, mint az előző nap. Gondolataim persze most se hagytak nyugodni. Legtöbbet talán nem is a rám bízott feladat veszélyére gondoltam, hanem az járt a fejemben inkább, hogy találkozom Marcel Cachinnal . . .

Reggel Stock érkezett elsőnek a pályaudvarra. Kacsázó járásáról könnyen megismertem. Te is emlékszel rá, nem volt különösebben magas. Úgy festett, mint a ringbe készülő bokszoló. Akárcsak én, ő sem arra temett, hogy elegáns ruhákat viseljen. Márpedig most, utasításaimhoz híven, pompás öltönyben jelent meg. Új ruha lehetett. Fekete öltöny, amelyben úgy nézett ki, mint egy kubikos az esküvője napján. Láthatóan szenvedett a nyakát szorító nyakkendőől. Zsebét kis csomag dagasztotta, megpaskolta, mikor meglátott.

– Itt van!

– Add ide – mondtam.

– És ha szükségünk lesz rá?

– Nem lesz.

– Ha te mondod, rendben van. Hova megyünk?

– Menj a távolsági pénztárhoz, és vegyél egy első osztályt Savenay-ig. Itt a pénz.

Nyugodtan elindult, majd egyszer csak sarkon fordult, és jött visszafelé.

– Jól hallottam, első osztályú jegyet mondtál?

– Persze.

– Savenay-ig? Mást ne mondjak?

– Egyszerűen csak Savenay-t. Nantes mellett.

– Jó. És mit csinálunk ott?

– Időben megtudod. Egyébként, hogy minden-
nel tisztában légy, magam sem tudom.

– Nahiszen!

Időközben megérkezett Pierre Georges. Bemu-

tattam neki cimborámat, láttam, igencsak tartja magát, hogy ki ne törjön belőle a nevetés.

Stockot elküldtem jegyet váltani, Pierre nem bírta tovább türtőztetni magát, és hahotázva fordult felém:

– Honnan szedted ezt a madárijesztőt?

Megjegyzésében nem volt rosszindulat, de ami igaz, az igaz, ez a derék Stock nemcsak öltönyt, hanem még kalapot is viselt, melynek hatalmas karimáját a füle tartotta. Rászóltam Pierre-re:

– Elég a nevetésből. Itt várd meg őt. Én elviszem a szerszámokat.

– Elkapnak minket egy ilyen alakkal.

– Nyugalom. Az akció fedezésére keresve sem találsz alkalmasabb embert nála. Páratlan figura...

– Azt látom...

Amíg hazavittem a pisztolyokat, Pierre Georges és Stock a megőrzőbe vitték a kerékpárjukat. Nemsokára találkoztunk a pályaudvar csarnokában. Pierre egy padon ült, semmitől sem zavarlatva újságot olvasott, Stock rendíthetetlenül állt, tőle vagy húsz méterre.

– Te szóltál neki – kérdeztem Pierre-t –, hogy ne együtt várakozzatok?

– Nem, magától ment odébb.

– Mondtam, hogy aranyat ér ez a srác.

Stock a peronon is egy kicsit lemaradva követt minket. Még korán volt, maradt tehát időnk, hogy jól kiválasszuk a helyünket. A vagon közepe táján ültünk le, mert itt kevésbé ráz a kocsi, és jobban észrevehettük a razziát. A belső ablak melletti sarkot választottuk, innen a folyosót is figyelhettük. A rend kedvéért vigyáztunk, hiszen biztosra vettük, hogy nem követnek.

Emlékszem, abban a fülkében, ahol Pierre-rel ültünk, utazott két szerelmes, vagy talán ifjú há-

zaspár, egész úton csókolóztak; egy öregúr is velünk jött még a kupében, végigbóbiskolta az utat.

Az utasítás szerint Stock a szomszédos fülkében helyezkedett el, és angyali mosollyal terült el a párnás ülésen. Csupán két korosabb hölgy volt a társasága, be nem állt a szájuk.

Amikor elindult a vonat, nyugodtan beszélgethettünk Pierre-rel. Szóba került a küldetésünk, és felidéztünk néhány spanyol polgárháborús emléket is... Persze, csak időnként váltottunk szót, közben az újságot lapozgattuk vagy a tájat nézegettük.

Azon a napon minden vidámabbnak tűnt valahogy körülöttünk. Napfényben tündökölt a táj, s időnként leengedtük a folyosón levő ablakot, hogy teli tüdővel lélegezzük be a friss, reggeli levegőt. A szerelmespár még mindig csókolózott a fülkében. A másikban Stock a teljes biztonság benyomását keltette, ahogy elernyedve ült.

A sabléi állomás után a folyosón megjelent a pincér, és kezében csengettyűvel hívta az első reggeliző csoportot. Pierre is egyetértett, hogy menjünk be az étkezőkocsiba. Észrevétlenül jelt adtam Stocknak, hogy kövessen minket, de nem akart jönni. Ám amint belépett az étkezőkocsiba, és meglátta a felbontatlan kis palackok hosszú sorát és a fehér abroszon a terítékeket, arca felderült, mint a gyereké, aki a cukorkásboltba lép. Meg kell hagyni, jól megkötött nyakkendőjével és kalap nélkül már teljesen elfogadható vendégnek látszott. Szerencsére, mert egy kissé távolabb német tiszték ültek, úgy viselkedtek, mintha ott hon lennének, s bizonyára gyanakodva néztek volna ránk, ha ócska gúnyában lettünk volna. Egyikük csaknem az asztalunkhoz ült...

– *Miért volt szükség az étkezőkocsira, hiszen*

korábban az egyszerű szendviccsel is megelégedtél, sőt még az első osztályt is visszautasítottad?

– Mert ezúttal már nem babra ment a játék. Megkezdődött az akció. Már nem visszakozhatunk, és szükségünk volt minden erőnkre. Aztán az is eszembe jutott, hogy a cimborák használják ki ezt a váratlanul kínálkozó alkalmat. Ha egyedül vagyok, egészen biztos, maradok a helyemen. De a többiekkel ezt nem tehettem meg. Meg aztán, ha valami balul üt ki, legalább marad egy kellemes emlék...

Egyszóval nagyszerűen belakmároztunk. Az egész étkezés alatt bordeaux-it ittunk, és azt hiszem, konyakkal fejeztük be, mert a kávé olyan volt ezidőt, akár a mosogatólé. A zsebemben lapult egy tartalék szivar, ezt Stocknak adtam. Nem mert rágyújtani, mert mindez annyira különlegesnek tűnt neki, és soha életemben nem láttam ennyire boldognak, mint abban a pillanatban.

A vonat sokáig rostokolt a nantes-i pályaudvaron. A peron tele volt németekkel... Köztük egy csomó tiszt. Néhányan felszálltak a vagonunkba. Megfigyeltem, hogy a hőség ellenére nyakig begombolták egyenruhájukat, és revolvertáskájuk szíját is becsatolták...

*

Déltájt érkeztünk Savenay-be, emlékszem, néhányan akkor jöttek vissza a második csoport után az étkezőkocsiból. Stock szunyókált, fel kellett ébresztenem. Amikor kiszálltunk, azt mondtam neki:

– Most gyalogolunk egy keveset, hogy könnyebb legyen az emésztés.

– Végre! Most megtudom...

– Semmit se tudsz meg. Csak azt mondhatom, életed egyik legszebb munkáját végzed.

– Rendben, megyek utánad.

A pályaudvarral szemben leültünk egy kis kávéház kerthelyiségében. Itt megbeszélhettük tenivalóinkat, s körbenézhattünk a környéken is. Németeknek semmi nyoma... Semmiféle gyanús mozgolódás. Látszólag minden csendes. Stock várt néhány percet, majd csatlakozott hozzánk, az asztalunkhoz ültették...

Nagyon meleg volt, s emlékszem, mindannyian sört rendeltünk. Nem volt valami hideg, de azért valamennyiünknek jólesett. Egyébként úgy látszott, minden rendben. A vendéglő kellemes volt, az apró termetű, de annál gömbölyűbb felszolgálólány láthatóan Pierre-rel szemezett, s ebben nem találtunk semmi kivetnivalót. Az állomás előtt csak ez a vendéglő állt két-három ház társaságában. Igazi vidéki porfészek. Állomása ennek ellenére jelentős. Amint később felfedeztük, a városka öt-hatszáz méterrel távolabb feküdt.

Velünk együtt több utas szállt le, de azt hiszem, valamennyien a városkába tartottak. Itt hát semmiképpen sem kelthettünk feltűnést. Bőven maradt időnk arra, hogy megismerjük az állomás környékét. Úgy határoztunk, hogy itt kezdjük a felderítést, s ketten megyünk. Csak Pierre és én. Stock a kerti lugas árnyékában maradt, innen szemmel tarthatta a környéket.

Bementünk az állomásra, megnéztük a vonatindulásokat, majd munkához láttunk.

Az épületből kilépve balra, emlékszem, gesztenyesor szegélyezte az utat. A gesztenyefák alatt, száz méterre az állomástól kell majd várnia az éjszaka nantes-i emberünknek. Egy kicsit lejjebb útkereszteződésen mentünk át, s a sínek másik oldalán folytattuk utunkat, s így ismét a pályaudvar magasságába értünk... Ennek a kis útnak,

amelyet már a térképen felfedeztünk, nagy stratégiai fontossága volt akciónk lebonyolításában. Pontosan a vasúttal párhuzamosan futott, s nyolcszáz méterrel odébb kis köhídban folytatódva szelte át a síneket, a híd pedig elég széles volt ahhoz, hogy egy kocsi keresztülmenjen rajta; majd a nantes-i országútba torkolt. Ha az ellenkező oldalon szállunk le, a vonattól könnyen megtalálhatjuk. Elegendő, ha egyenesen megyünk, és tájékozódási pontnak a teherpályaudvar raktárépületét vesszük.

Úgy láttuk, nappal nem őrzik különösképpen a raktárépületeket; persze, éjszaka ez másképp is lehet. Az óvatosság azt kívánta, hogy ne menjünk túlságosan a közelébe, ez pedig könnyen megvalósíthatónak látszott. Elég volt végigmennünk a peronon a mozdony felé haladva, aztán merőlegesen átvágnunk a síneken; akkor az utat szegélyező sövényhez érkeztünk, s ezen több kényelmes út is vezetett keresztül. Pierre-rel úgy határoztunk, hogy egészen ide rendeljük az autót.

Az útnak nemcsak az volt az előnye, hogy könnyen elérhető: egész hosszában egyetlen ház sem szegélyezte. Biztosak lehettünk afelől, hogy éjszaka nem találkozunk senkivel. Indulásunk így észrevétlen maradt.

Végigjártuk az utat, hogy pontosan megismerjük a terepet. Keresztülhaladtunk a kis hídon, jobbra fordultunk és kimentünk az elágazásig, ahol a németek fekete és sárga táblákat állítottak fel. Az egyik éppen a Nantes-ba vezető utat mutatta.

Elégedettek voltunk a vizsgálódással, visszamentünk kiindulási helyünkre, de elkerültük a hidat. Ezúttal a legforgalmasabb utat követtük, ez a sínek mentén vezetett, az állomás mellett. Egyenesen az állomás vendéglőjéhez vitt.

Délután négy óra felé járhatott az idő. Csur-gott rólunk a verejték, a vendéglőben újabb sö-röket rendeltünk. Stock már régóta várt, s most sértetten nézett minket.

– Nem valami bőbeszédű a haverjuk – fogadott a felszolgáló.

– A csinos lányok félénkké teszik – válaszolta Pierre.

– Szerelmi bánata van?

– Kérdezze meg tőle...

– Az agyamra megy ez a nő – mondta Stock, amikor kiléptünk a vendéglőből. – Be nem állt a szája!

– Faggatott?

– Nem egészen, csak megkérdezte, hogy mi-kor jöttök vissza.

– Nem figyeltél meg semmi különöset, amíg távol voltunk?

– Két náci jött csupán motorkerékpáron, cso-magokat adtak fel a pályaudvaron. Aztán több né-met is elment erre, de nem álltak meg.

– Tehát még itt is vannak megszállók?

– Helyőrség van Chapelle-Launay-ben, a fel-szolgálónő mondta. Nincs messze innen.

– Nos, íme, a kiindulási pont...

Igazolódott tehát az információ, amelyet Pierre szerzett útján. Végleg lemondunk arról, hogy a Chapelle-Launay-be vezető úton próbáljuk meg-közelíteni a falut. Ez volt a rövidebb, három ki-lométernél is kevesebb. De használták a németek is az állomásra menet, vagy Savenay-be jövet, ezt megerősítette Stock is. Márpedig jobb, ha nem találkozunk a németekkel.

Az útkereszteződésnél jobbra tértünk, és elin-dultunk Savenay felé. Emlékszem, az egyik ka-nyar után kálváriaféle állt, majd egy jelzőtáblát pillantottunk meg a még mindig tündöklő nap-

fényben. Egy lelket sem láttunk, úgy gondoltam, az emberek árnyékban dolgoznak vagy még dél-utáni pihenőjüket töltik. Fent a faluban meghagytuk Stocknak, menjen egyedül tovább Savenay-ig, és ott várjon ránk, amíg vissza nem jövünk. Ennek cseppet sem örült.

– Mi a fészkes fenét csinálók ezen az isten háta mögötti helyen?

– Kiismered a terepet. Ez mindig hasznos lehet.

– De csak feltűnést keltek, ha az utcán lófrálok.

– Beülhetsz egy vendéglőbe.

– Ott is felplankolhatnak.

– Az lesz a legjobb – mondta Pierre –, ha bemegy a templomba. Az egyik oszlop mellett beülsz egy padba. Ha kell, letérdelsz, mintha imádkoznál. Ez látszik a legbiztosabb megoldásnak.

– Cseppet sem nekem való.

– Akkor találj másikat.

– És hol kell várnom?

– Pontosan a templomban. Abban, amelyiknek a tornya idelátszik.

– Fura ötlet. És ha zárva van?

– Akkor a közelében maradsz.

– Mikor jöttök?

– Két-három óra múlva.

Stock szó nélkül otthagytott minket. Egyáltalán nem volt inyére, hogy maradnia kell.

– *Miért nem vittétek magatokkal?*

– Óvatosságból. Fényes nappal három ember felhívhatja magára a figyelmet faluhelyen. Kettő viszont könnyebben elboldogul.

– *Mégis, amikor leszálltatok a vonatról, azt mondtad neki, hogy egy kis gyalogtúrán vesz részt.*

– Időközben gondolkodtunk Pierre-rel, és módosítottuk a vonaton megbeszélt tervet.

– *Nem lett volna jobb, ha távolabbról követitek?*

– Ez éppen hogy növelte volna a kockázatot. Ha viszont Savenay-ban marad, gondoltuk, értékes információkat gyűjthet. Még akkor is, ha csak a helyszínről . . .

Stock jobb felé indult, Savenay irányába. Mi balra, azon az úton, amelyet Pierre éjszaka már végigjárt.

Vagy száz méterrel odébb elhaladtunk a csendőrlaktanya előtt. Emlékszem, ez volt a falu utolsó háza, úgy állt, mintha az országút ellenőrzésére építették volna oda. A tekintélyes épületben iskola is volt. A laktanyából mint afféle előretolt őrhelyről indultak a Cachin ellenőrzésével megbízott járőrök. Tervünkben előre kidolgoztuk, hogy az egyik kis úton letérünk, így elkerülhetjük ezt a veszélyes pontot. Az utat – nem messze a laktanyától – meg is találtuk.

Baloldalt ereszkedett lefelé, az erdő alja irányába. Végigmentünk rajta, s ismét a pályaudvar környékére jutottunk. Az első felderítéssel végezve, ismét felmentünk a domboldalra, amelyről az imént ereszkedtünk le, és elindultunk Chapelle-Launay irányába...

Emlékszem, fehér volt az út. Leereszkedtünk egy kis völgybe, majd felkapaszkodtunk a másik oldalra, egy tanyához érkeztünk, amelynek már elfelejtettem a nevét. A tanya csupán öt-hat épületből állt, a falak mögött sejteni lehetett a baromfiudvarokat. Az ajtóban néhány öregasszony ácsorgott, s nagy szemeket meresztettek ránk. Amint elhagytuk a tanyát, balra egy még keskenyebb ösvényre tértünk, amely szinte eltűnt a növényzet között. Egyszer csak észrevettük, hogy bezárult körülöttünk a kör, az út mindkét oldalát rét, felszántott föld, kőfal vagy sövénybokor szegélyezte.

Zakónk a vállunkon lógott, a tűző napon már réges-rég levettük nyakkendőnket is. Kétszer-háromszor leültünk egy-egy árok hűvösébe, hogy kipihenjük magunkat, és számvetést készítsünk. Egyik ilyen alkalommal megdöbbenő felfedezésre jutottam.

– Egy dologról teljesen megfeledkeztünk – mondtam Pierre-nek.

– Miről?

– A papírokról...

Párizs környékére szóló hamis papírja mindkettőnknek volt. Ha a csendőrök igazoltatnak, jelenlegi tartózkodási helyünk gyanúsnak tűnhet. Az ember nem kószál csak úgy, komolyabb ok nélkül ezen az isten háta mögötti vidéken, ötszáz kilométerre lakóhelyétől. Ha szigorúan vesszük a dolgot, az én utazásom még csak megmagyarázható. A hamis igazolvány szerint fűszeres a foglalkozásom. Azt is mondhatom, azért tekergek Bretagne-ban, hogy esetleges vaj- és sajtszállítókat keressek. Pierre-nek sokkal kevésbé megalapozott alibije volt. Azt hiszem, egy pap nevére szólt a papírja.

– A fene egye meg! – mondta. – És még a játékszer sincs az ember zsebében, hogy ráíjesszen a zsarukra.

Nyilvánvaló, ez hiba volt. Gondolnunk kellett volna arra, hogy megfelelő papírokkal szerelkezzünk fel. Különösen akkor, ha fegyver sincs nálunk.

– Na jó – tette hozzá Pierre –, az önkritikát halasszuk későbbre. Addig is azzal kell elboldogulnunk, amink van.

– *Nem gondolod, hogy mégiscsak jobb lett volna, ha fegyvert visztek?*

– Abban a pillanatban nem, hiszen feladatunk egyszerű felderítés volt, és semmiképpen sem

akartuk felhívni a figyelmet magunkra. A lövöldözés pedig, bármi legyen is a harc kimenetele, időnek előtte riadót ver, s így lehetetlenné vált volna a feladat végrehajtása.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a kiszemelt út gyakorlatilag kihalt volt. Semmiféle nyugtalanító jellel nem találkoztunk. Körülöttünk a vidék csendes volt. Akárcsak reggel a vonaton, minden egyszerűnek és könnyűnek látszott.

E perctől kezdve mégis fokozott elővigyázatossággal haladtunk. Óvatosan lépdeltünk előre, magunk mögött is szemmel tartva az utat, nehogy megleljenek minket... A falu közelében felkapaszkodtunk a töltésre, és letelepedtünk a sövény mögött, innen fürkésztek a környéket. A távolban Pierre felismerte a házat, amelyben Marcel Cachinnel kell találkoznunk.

– Lehetetlen eltévedni, a falu felé haladva az első ház. Egy kicsit félreesik az úttól.

Felfigyeltem arra, hogy a ház közvetlen közelében árok húzódik, és kis liget is zöldell, itt könnyen elrejtőzhetünk, ha úgy adódik. Idáig több mint egy óra volt az út. Ám az állomás felé vezető kis bekötő út felderítése és a többszöri megállás nyilvánvalóan hosszabb időt vett igénybe.

– Éjszaka gyorsabban kell haladnunk – mondtam Pierre-nek. – Jó öt kilométer áll előttünk.

– Ha átvágunk, kevesebb.

– Hogyhogy átvágunk?

– Azzal a bekötő úttal, amelyről Cachin beszélt. A földeken vezet keresztül, és így elkerülhetjük a tanyát, amelyen az imént áthaladtunk.

Egyszer csak láttuk, csendőrök jönnek...

Indokolt volt az elővigyázatosság, jól tettük, hogy elrejtőzködtünk! Ketten jöttek kerékpáron Chappelle-Launay-ból. Figyeltük, amint lelassítanak a ház előtt, hosszasan nézegetik, mintha meg

akarnának állni . . . Aztán elhaladtak néhány méternyire tőlünk, a töltés aljában. Az út egy kissé felfelé vezetett, hallatszott, amint szuszognak, akár a fókák . . . Megvártuk, hogy eltávolodjanak, s csak aztán indultunk el visszafelé . . .

Utolsó feladatnak most már csak az maradt, hogy megismerjük azt a nevezetes átvágást. Nem volt könnyű kiszaglászni, hol található. Errefelé az egyik bekötő út olyan, mint a másik: az egyik keskenyebb, a másik szélesebb ösvény, az egyiken állatok, a másikon kocsik nyomai láthatók, és itt-ott áthatolhatatlan sövény szegélyezi őket, amely elzárja a kilátást. Emlékszem, kis ligetben lépdeltünk, aztán sokáig csak mezőt láttunk magunk körül, a földeken öreg paraszt krumplit szedett feleségével. Ők útbaigazítottak, még meg is kérdeztem tőlük:

– Éladó a krumpli?

– Sajnos – válaszolta a paraszt –, már elkelt az egész termés, uram.

Az ösvényen nem tartott negyedóránál tovább az út. Kiértünk a fehér útra, nagy kerülőt vágva le, és magunk mögött hagytuk a tanyát. Olyan féleképpen, mintha a girbegurba helyett az egyenest választottuk volna. Egy kicsit távolabb rátértünk a már ismert útra, amelyen elkerülhettük a csendőrséget, és feljuthattunk az állomásra . . .

Ha jól emlékszem, az utat visszafelé valamivel kevesebb, mint egy óra alatt tettük meg.

*

Az állomáson egy kicsit tanácstalanok voltunk. Vegyünk jegyet az éjszakai vonatra vagy se? A terv szerint Cachin felszáll, majd lelép az ellenkező oldalon, aztán kocsira ül. Jegyre is szükségünk volt tehát, hogy átjuthassunk az ellenőrzé-

sen, s ha már így van, jobb előre megvenni őket. A tervet azonban a körülményeknek megfelelően módosíthatjuk. Ha például minden simán megy, nem jelzik a szökést, jobb, ha egyenesen a kocsihoz megyünk, ezzel megkímélhetjük Cachint és feleségét az ő korukban már nehéz tornamutatványoktól. Pierre-rel szabad kezet kaptunk, hogy mindezt az utolsó pillanatban döntsük el.

– Eddig – mondta Pierre – nem találkoztunk egyetlen olyan új tényezővel sem, amely miatt módosítanunk kellene eredeti tervünket. A ház környékén látott csendőrök nyilván nem levegőzni jártak arrafelé.

Ez volt az én véleményem is. A csendőrök megjelenése csak megerősítette mindazt, amit a Cachin házaspár ellenőrzéséről tudtunk. Egy okkal több, hogy óvatosak legyünk.

Külön-külön a pénztárhoz mentünk, és két-két első osztályú jegyet vettünk Nantes-ba, kettőt Cachinnek és feleségének, kettőt pedig magunknak.

– *És Stock jegye?*

– Az indulás előtt ő is megvehette feltűnés nélkül...

Ez a vasúti jegy-vásárlási ügy azért említésre méltó, mert ostobán bonyolította helyzetünket. Az utazásra Breton adott pénzt. Meglehetősen szép összeget, amitől gazdagnak éreztem magam, s ehhez nem voltam hozzászokva. Így hát egész nap a számlákkal nemigen törődve költöttem a pénzt. A pótadagok és a bordeaux-i bor sokba került az étkezőkocsiban. Amikor azután megvettük az első osztályú jegyeket, vagyis előre nem látott kiadások merültek fel, egyszerre csak azt vettem észre, hogy háborús kincstárunk szétolvadt, akár a napsütötte hó. Hiszen még a nantes-i cimbora költségeire is tartalékolnunk kellett. Valamennyit

félre kellett tennünk arra az esetre, ha visszafelé nagy baj történne. Szoroztam-osztottam, és kiderült, hogy pénz hiányában valószínűleg nem tudunk étteremben vacsorázni, amint azt eredetileg gondoltuk.

Ez a veszély annál is inkább súlyosnak látszott, mert akkoriban étteremben étkezni valóságos lutri volt. Ha vadidegen a tulajdonos, képtelenség előre kiszámítani, mennyi lesz a számla. Ha a kifüggesztett árlap szerint fizetsz, éhen halsz. Ha pedig egy kicsit is többet eszel, a rendes áraknál négyszer-ötször nagyobb összegen alul nem úszod meg. Ilyenkor persze nem is kérik a jegyet, hanem a feketepiac árai szerint számolnak. Mi pedig már nem voltunk elég gazdagok, hogy megengedhessük magunknak az ilyen luxusszámba menő költséget. Nem játszhattuk meg a követelőző vendéget sem; ezzel csak feleslegesen csoportunkra tereltük volna a figyelmet. Ezért aztán tanácsosabb volt lemondani a finom vacsoráról, és meg kellett elégednünk az egyszerű szendviccsel. Ezt diktálta a bölcsesség; így is határoztunk, nem minden sajnálkozás nélkül.

Stock barátunknak egyáltalán nem volt nevetetnékje, amikor tudtára adtuk döntésünket. Miután az állomáson megvettük a jegyeket, Savenay-be mentünk, s társunkat ott találtuk a templom mellett egy padon ülve. Este hét óra felé járhatott az idő, de még teljesen világos volt. A téren gyerekek játszottak...

Stock mellett széthajtott újság feküdt, ő pedig egykedvűen csikkeket húzogatót elő zsebéből, aztán szétbontotta őket. Amikor együtt volt már három vagy négy, cigarettát sodort, amit elégedett mosollyal egy bádogdobozba csúsztatott.

– Így hát – mondta kösziklást is megindító sóhajással –, ma este nem kajálunk.

– Ez attól függ.

– Mitől?

– Attól, hogy milyen üzlet van még nyitva, s hogy adnak-e valamit maradék pénzünkért...

– Két-három pékséget is végigjártunk, míg végre egy darabka kenyérhez jutottunk. Nagyon gusztusos volt, de hármunknak kevés. Az egyik fűszeresnél pástétomot és egy kis sajtot vettünk.

– Most pedig – mondta Stock – tütükét kell szerezni.

Nehezen tudtam elképzelni magunkat, amint az utcán eszünk egy padon ülve, előttünk a borosüveggel, mint a csőlakók. Így aztán nagyon elegánsan feltűnést tudtunk volna kelteni, mert úgy festettünk, mint a vasárnaponként lófráló kinyalt párizsiak. Pierre-nek támadt egy ötlete:

– Menjünk inkább egy bisztróba; az kevésbé feltűnő, mintha az utcán csellengenénk...

Az ötlet jó volt. Akkoriban csaknem minden bisztróban megengedték, hogy a vendégek a magukkal hozott elemózsiát fogyasszák. Nem volt nehéz megfelelő helyet találni.

– Hát nem csapnak dárídót – jegyezte meg a tulajdonosnő, látva kicsomagolt szegényes ennivalónkat.

– Vehetnénk egy kis kenyeret?

– Ilyenkor már nem, de melegíthetek maguknak egy kis levest.

– Milyen levese van?

– Répa, paszuly...

Fintorogtunk, de legnagyobb meglepetésünkre pompás volt a falusi leves. Nyilván azért, mert több volt benne a paszuly, mint a répa, és a tején még egy kis szalonna is úszkált. Szerencsésen kárpótoltuk magunkat vele, mert a pásté-

tom igencsak büzlött; bármennyire korgott is a gyomrunk, nem ment le a torkunkon. Viszont bora ennek a derék asszonynak vagy nem volt, vagy nekünk nem akart adni. Almabort azonban itunk, nekem nagyon ízlett. Csak Stock nem osztotta véleményemet:

– Nem valami híres – mondta –, limonádénak még elmenne . . .

Végül is nem költöttünk sokat, és éhségünket is csillapítottuk, de persze csak félig-meddig laktunk jól.

Már besötétedett, amikor kilenc óra felé kijöttünk a bisztróból. Nyár végi este volt, az égen ragyogtak a csillagok...

Elindultunk Chapelle-Launay-be a csendőrség előtt elvezető úton, amelyen délután is jöttünk. Biztonsági okokból Stock vagy ötven méterrel ment előttünk, s így jelezni tudta, ha közeledik valaki.

Távolabb megváltoztattuk menetünk rendjét, és mi mentünk elől. Útközben többször is váltogattuk egymást, hol Stock haladt elől felderítőnek, hol pedig a menetet zárta.

– *Miért volt erre szükség?*

– Így állandóan kapcsolatban lehetünk egymással, át tudtuk adni az utasításokat. Hiszen bármelyik pillanatban akár előttünk, akár mögöttünk, felbukkanhatott valami autó vagy biciklista. Az autó németeket jelentett. Bicikli pedig csendőröket. Fel kellett készülnünk az efféle találkozásokra, s minden útszakaszon döntenünk kellett, kinek mi lesz a dolga.

– *Miért nem a bekötő utakon mentetek?*

– Semmiképpen sem akartunk elkésni. Most már nem mehettünk lassan, s ha a bekötő utakat választjuk, biztosan kifutunk az időből. Stock nem ismerte a járást, mi is csak egyszer mentünk arra, fényes nappal, és az ellenkező irányból. Nyilvánvalóan megváltoztak a tájékozódási pontok attól függően, hogy az egyik vagy a másik irányba megyünk, s különösképpen így van ez éjszaka.

Még nem volt tíz óra, amikor vagy száz méterre előttünk feltűntek a falu első házai. Bevártuk Stockot, és meghagytuk neki:

– Most csendesesen végigmegyünk az árokban, s amennyire csak lehet, megközelítjük a házat. Te tíz méterre követsz minket, és le nem veszed a szemed rólunk.

– Mi az utasítás?

– Bármilyen gyanúsat észlelsz, elrejtőzködsz, és csak akkor csatlakozol ismét hozzánk, ha jelt adunk...

A házat könnyű volt felismerni. Egy kis lánkán állt magányosan, meglehetősen messze a falu szélétől. Afféle tanyasi udvaron át lehetett megközelíteni. Az udvar végén egy másik épület pillantottam meg, talán gazdasági épület volt, talán egy másik ház.

– *Hogyan ismerted fel az épületeket éjszaka?*

– Említettem már, hogy csillagos esténk volt, és hamarosan felkelt a hold is; emlékszem, majdnem olyan jól láttunk, mint fényes nappal...

A holdfény egyébként hasznunkra volt. Abban a pillanatban, amikor a házhoz közeledve keresztülmentünk az úton, nem messze tőlünk két alak vált ki a sötétből. Egyenesen felénk tartottak...

– Csendőrök – szólalt meg Pierre. – A járőr lehet.

Biciklin jöttek, világítás nélkül.

– Mit tegyünk? – kérdezte Stock.

– Bújjunk el, még nem láthattak meg.

A fák árnyékában átugrottuk az árkot, hátráltunk néhány métert, és lehasaltunk a bozótba. A csendőrök jelenlétünkről mit sem sejtve elkarikáztak...

Cachin háza előtt az egyik csendőr odaadta a másiknak a kerékpárját, átment az udvaron, és az ajtóhoz lépett... Igen, az őrző volt.

– Kis híján lebuktunk – suttogetta Pierre.

Igaza volt. Ha az imént akárcsak egyikünket veszik észre, gyanút fognak, tüstént fellármázzák társaikat, s megghiúsítják az egész akciót. Az ember soha nem lehet elég óvatos.

A csendőr egy pillanatra megállt az ajtó előtt, mintha hallgatózna, aztán visszament a másik pri-békhez. Kemény járású volt, lába alatt csikorgott a kavics, nyilván azt akarta, hogy a bentiek is hallják. Néhány szót váltottak, de mi semmit sem értettünk belőle, aztán elindultak a falu irányába, arra, amerről jöttek . . .

Láttuk, melyik irányt választották, s ez nagyon fontos volt: rájöttünk, hogy a járőrök nem használják azt az utat, amelyen mi jöttünk. Nekem egyébként is az volt a meggyőződés, hogy Chappelle-Launay-ben is kell csendőrörsnek lennie. Talán abban a kicsit távolabb álló épületben, ahova a németeket szállásolták.

Mindegy, a lényeg az, hogy most már elegendő időnk volt, hogy a lehető legnagyobb biztonságban cselekedjünk. Éjfél előtt nyilván nem lesz több járőr, tehát csaknem két teljes órát nyertünk.

Stock még mindig nem tudott semmit küldetésünk céljáról. Odahúzódtam hozzá, s a fülébe súgtam:

– Itt maradsz, és úgy rejtőzöl el a fűben, hogy figyelhess, de téged ne vegyenek észre.

– Mit figyeljek?

– Mindazt, ami a ház körül történik.

– És ti ketten?

– Mi bemegyünk a házba.

– Utasítás?

– Örködj és várj!

– Mire várjak?

– Arra, hogy kijöjjünk. Ketten megyünk be, és

négyen jövünk ki. Velünk jön majd egy férfi és egy nő, mindketten idős emberek.

– És ha a csendőrök visszajönnek, amíg ti bent vagytok?

– Megfigyeled, mit csinálnak. De vigyázz! A rejtekhelyeden még megmoccanni is tilos.

– És ha valami zűrbe keveredtek?

– Akkor majd hívunk...

Stock maga volt a fegyelem. Csak pontos parancsokra volt szüksége. Egy kicsit mégis furdulta az oldalát a kirándulás, és megkérdezte.

– Ismerem azt a férfit meg a nőt?

– Nem szükséges, hogy ismerd őket. Mi négyen elindulunk azon az úton, amelyen jöttünk. Te pedig minél távolabbról követsz és szemmel tartasz bennünket.

– Ez minden?

– Ha valaki nyomodba érne és ugrálna, akadályozd meg, hogy a közelünkbe érjen.

– Értem.

– Ez a valaki járőr is lehet. Őket hogyan tartóztatod fel?

– Soha nem járnak kettőnél többen. Ha kell, legalább az egyiket el tudom intézni...

– *De hát Stocknak nem volt revolvère?!*

– Úgy van. De kés mindig volt nála...

Elvtársunkat otthagytuk az őrhelyen, mi pedig elindultunk a ház felé. Akciónk valójában csak most kezdődött...

*

Marcel Cachin a spaletta mögött várakozott. Alighogy kopogtattunk, kiszólt:

– Ki az?

– A párizsi barátok – válaszolta Pierre.

Csakhamar kinyílt az ajtó. Gyengén világított,

folyosószerű helyiségbe léptünk. Először egy idős asszony aggódó arcát pillantottam meg.

– Végre, csakhog y itt vannak – mondta. – Már kezdtünk nyugtalankodni...

Ez az asszony Marcel Cachin felesége volt. Nyugtalanságát látva engem is szorongás fogott el. Bírja-e majd a gyaloglást a pályaúdvárig? Ám az első benyomás a következő pillanatban rögtön megváltozott. Néztem, amint jár-ke l, ahogy oda-jön hozzánk... Annyira élénknek, fürgének látszott, hogy csakhamar megnyugodtam.

Ezalatt Cachin az ajtó bezárásával foglalatoskodott. Emlékszem, ezt igen gondosan végezte.

A folyosón egy ládát pillantottam meg, mellette bezárt bőrönd állt. A fogason – még most is a szemem előtt van – sétatot és utazókabát lógott.

Marguerite Cachin fekete ruhát viselt. Láthatóan készen állt az indulásra. Az asszony az egyik jobb oldali szobába tessékelt be minket.

– Nos, jó napot, elvtársak! Vagyis inkább jó estét! – szólalt meg Cachin, aki utánunk lépett a szobába.

Szerényen kezét nyújtott, és megkérdezte:

– Melyikőtök Raymond, és melyikőtök Pierre?

– *Tebát ismerte a keresztneveteket?*

– A vezetéknevünkön vagy a fedőnevünkön szólított meg, már nem tudom. Egy azonban bizonyos: mindent tudott rólunk.

– *Nyugtalannak látszott?*

– Egy cseppet sem. Szünet nélkül beszélt és kérdezett. Nem kerülte el semmi a figyelmét, sőt, emlékszem, milyen huncutság volt a tekintetében, amikor megkérdezte:

– Mondjátok csak, az imént úgy láttam, hárman jöttetek az úton.

– Társunk a harmadik is – feleltem –, kint hagytuk örködni.

– Miért? A járőr elment . . .

Őt hallgatva, azt hihette az ember, minden egyszerű és természetes, semmiféle veszéllyel nem kell szembenéznünk.

– A felesége említette, nyugtalankodtak – mondtam.

– Csak azért, mert korábban vártunk benneteket. Már tegnap is készen álltunk az indulásra. Erről jut eszembe: hova visztek tulajdonképpen?

– Párizsba.

– És aztán?

– Ott a mi feladatunk véget ér.

Szelíden nézett ránk.

– Tudom, hogy mindketten végigharcoltátok a spanyol polgárháborút – noha fiatalemberek vagytok. Bizonyára bajtársak is voltatok.

– Természetesen.

– Fiatalkor és öreg harcosok találkoznak ma e ház falai között! Nem is hiszitek, mennyire örülök ennek . . .

Megilletődve álltunk előtte, s nem tudtunk mit mondani. Sötét színű öltönyt viselt és csíkos inget. Amint belépett a szobába, észrevettem, hogy nincs bajusza. A bajuszát nem lehetett elfeledni, olyan volt, akár a hajdani gall harcosoké. Pierre megbökött a könyökével, és halkán odasúgta:

– Látod?

Én is láttam, körszakállt növesztett. Ettől még idősebbnek tűnt. Talán a hófehér szakálla és a hajdani bajusz miatt találtuk mindig komornak. De minden változás ellenére, a beavatottak számára felismerhető maradt. Különösképpen a hangjáról. Öblös orgánuma volt, a háború előtti gyűléseken sokszor hallottuk őt, és most még óvatosságból sem volt hajlandó halkabban beszélni. Úgy

véli – gondolná az ember –, még mindig az emelvényen áll. Olyannyira, hogy felesége is állandóan csitítgatta:

– Halkabban, beszélj már halkabban . . .

– Kintről senki nem hallhat meg minket? – kérdeztem.

– A szoba a kertre nyílik.

– És a járőrök?

– Nyugodtak lehettek, éjjel egy vagy kettő előtt már nem jönnek vissza.

– *Milyen volt a szoba, ahol voltatok?*

– Ha jól emlékszem, alacsony volt, de elég tágas. Két fekete láda állt benne, nagyobbak és szebbek annál, amelyik a bejáratnál feküdt. A szoba közepén masszív, szépen politúrozott tölgyfa asztal állt. Az ablak közelében az egyik sarokban parányi íróasztal, rajta egymás hegyén-hátán újságok. Akaratlanul is a közelébe húzódtam, az ablak miatt. Pierre a másik oldalon állt; így meghallhattuk az esetleges kinti zajokat. Az ablakon függöny lógott, ezt megjegyeztem, mert egyszer csak a könyököm hozzáért a nagy fakámpóhoz, amely nappal összetartja. Ahhoz nem volt elég erős a világítás, hogy alaposan szemügyre vegyem a szoba bútorzatát.

– Errefelé nincs elsötétítés – mondta Marcel Cachin –, de gyenge fényű lámpákat használunk, nehogy felkeltsük az urak figyelmét.

Felesége még mindig csendesíteni próbálta.

– Még hellyel se kínálad őket! A fiatal emberek fáradtak lehetnek . . .

Élénken tiltakoztunk. Nem, nem vagyunk fáradtak . . . És ez igaz volt! Egyébként is nevetséges lett volna, ha leülünk, miközben Marcel Cachin áll, s hol az egyikünkhöz, hol a másikunkhoz fordul, és kérdéseivel bombáz minket. Hogyan élnek az emberek Párizsban? Mít tesznek a mun-

kások, akiket arra kényszerítettek, hogy a németeknek dolgozzanak? Mit szólnak a háziasszonyok az egyre rosszabb ételmiszer-ellátáshoz?

Kezdetől tegezett minket, később megjegyezte: „Ti is tegezhetek engem.” Természetesen továbbra is magáztuk őt, de felszólítására bátrabbak lettünk. Egyszer csak megállt előttem:

– Hogyan vélekednek az emberek a merényletekről?

– Mármint milyen merényletekről?

– A németek elleni akciókról.

Nem az én véleményemre volt kíváncsi, azzal nyilván tisztában volt; az érdekelte, hogyan gondolkodnak körülöttünk az emberek, mit mond az utca embere.

– Sokan még nem értik, miért van szükség ezekre a merényletekre.

– A hozzád legközelebb állók közül például kik?

– Például az apám...

Elmagyaráztam... Az apám az olasz szocialista párt veterán harcosa volt, majd belépett a kommunista pártba, és kezdetben szívósan ellenezte a német katonák ellen elkövetett egyéni merényleteket. Azzal érvelt, hogy túlságosan kegyetlen megtorlás lesz a válasz, s a mi sorainkból több lesz az áldozat, mint a nácik közül...

– Ez emberileg érthető – mondta Cachín. – De ha még az apád is így gondolkodik, nem lehet könnyű a többiekkel. A pártnak persze igaza van...

– És hogy vannak az elvtársak? – kérdezte aztán.

Biztos vagyok benne, hogy a párt vezetőire célzott, mert elhallgatott, mielőtt kiejtette volna a neveket. Az volt az érzésem, nagyon megbízik bennem, még az is megfordult a fejemben, túl-

becsüli felelősségemet. Azt válaszoltam, amit rendszerint el szoktunk mondani:

– Jól vannak, sőt nagyon jól . . .

– Honnan tudod?

– Mert ha letartóztatják valamelyiküket, a sajtó és a rádió rögtön világgá kürtöli a hírt . . .

Ezen jót nevetett.

– Ez érthető . . . Nem találkoztatok mostanában valakivel azok közül, akiket én is ismerek?

Azt feleltem, hogy mi csak a beosztottainkról beszélhetünk. A többieket, összekötőinket vagy azokat az elvtársakat, akikkel alkalmasint találkozunk, csak az illegális nevükön ismerjük . . .

– Kérlek – ismételte újra a felesége –, hagyd már abba a kérdezősködést. Lesz rá elég időd a vonaton . . .

Néhány perce mintha edénycsörömpölést hallanánk a szomszédos helyiségből. Marcel Cachin bepillantott a félig nyitva hagyott ajtón, majd hirtelen aggodalmasan rám nézett:

– Vacsoráztatok már?

– Ó, persze . . .

– Savenay-ben, egy bisztróban.

– Biztos?

– Persze.

– Nem akartok harapni még egy keveset?

– Á, dehogyis . . .

Ami persze korántsem volt ilyen egyértelmű, de hát udvariasságból szabódtunk. Cachin felesége kijött a konyhából, ő vetett véget beszélgetésünknek.

– Nagyon meglepne, ha nem lennének éhesek! Ilyen fiatalok . . .

Válaszunkra sem várva nagy darab falusi ke-

nyeret tett az asztalra, rokonszenvesen nagy darab szalonna kíséretében.

– A mézet szeretik? – kérdezte az asszony.

– Mit nem szeretünk mi! – válaszolta Pierre, s remegett az orrcimpája.

Nekem a nyálam csorgott, de tüstént megfordult a fejemben, hogy a terven kívüli lakomázás miatt netán még időt veszthetünk. Körülbelül fél órája érkeztünk; határozniunk kellett, mikor indulunk.

– *Miért nem határoztatok korábban?*

– Megérkezésünk óta bizonyára beszéltünk már erről, de minthogy semmi nem sürgetett, vártunk.

– *Nem lett volna jobb, ha nyomban elindultok azután, hogy odaértetek? A járőr éppen akkor ment el. Pontosan tíz óra volt. Csaknem két órátok maradt a cselekvésre...*

– Ez persze nem volt olyan biztos. Időközben újabb járőr is érkezhett. Másrészt, mit csináltunk volna odakint. Nantes-i emberünkkel éjfél tájra beszéltük meg a találkozást. Ha azonnal elindulunk, még egy órát kellett volna várnunk. Egyébként, miután elmondták, hogy a következő járőr feltehetően éjfélkor érkezik, Cachin, vagy talán a felesége, hozzátette: az is megeshet, hogy tizenegykor jönnek...

Az indulás időpontjának megválasztása ropant fontos volt. Pierre-rel annyiszor megbeszéltük ezt a kérdést, hogy most már nem volt nehéz megtalálni a megoldást. Ha tizenegy előtt indulunk, fennáll a veszély, hogy még útközben felfedezik szökésünket. Ezt tehát el kellett kerülnünk. Úgy határoztunk, hogy közvetlenül tizenegy után indulunk, így számításaink szerint éjfélre elérjük a pályaudvart.

– *És mikor határoztatok így?*

– Amikor azt a nevezetes pótvacsorát ettük.

Közelebb léptem Pierre-hez, hogy megbeszéljük vele a dolgot, de Cachin közbeszólt:

– Milyen összeesküvést szőttök ti itt a hátam mögött?

– Úgy gondoljuk, tizenegy óra öt, vagy legkésőbb tizenegy óra tíz perckor kellene innen indulnunk.

– Nagyszerű! – mondta Marguerite Cachin. – Így hát arra is marad idejük, hogy egyenek.

Látszott rajta, hogy nyugtalan, de azért nagyon kedves volt. Cachin viszont könnyedén társalgott, úgy festett, mint egy kedvtelésből utazni készülődő úriember.

Mindkettőnknek nagy gusztusa támadt, hogy egy jókora darab kenyeret szeljük, de fegyelmeztük magunkat. Természetesen udvariasságból, hiszen azt mondtuk, már vacsoráztunk. De amint beleharaptunk a pompás falusi kenyérbe, mindenről elfeledkeztünk.

Marguerite Cachin mosolyogva nézett ránk, s láthatóan örült jó étvágyunknak. Erről eszembe jut egy kedves apróság. A szalonnadarab, amelyet Cachin felesége kettéosztott közöttünk, rágós bőrkéjűnek látszott. Én azonnal észrevettem ezt, és a zsíros részbe haraptam. Pierre éhesebb lehetett nálam, teli szájjal, a bőrkével mit sem törődve, harapott a szalonnába. Egyszer csak látom, savanyú arcot vág, erre aztán majdnem kitört belőlem a nevetés. Most már az volt a kérdés, hogyan lehetne szalonnánkat megszabadítani a bőrkétől. Azt is, amelyet én tartok a kezemben, és azt is, amelyet Pierre már mohón a szájába vett. Nem tehattük le észrevétlenül a tányérra a bőrkéket, de a ragyogóan tiszta asztalra sem. Én úgy vágtam ki magam a szorítóból, hogy diszkréten az íróasztal melletti papírkosárba ejtettem. Pierre halálos

nyugalommal és elszántan összeszorította az állkapcsát, és lenyelte a bőrkét.

Amíg ettünk, Cachin egyre kérdezősködött: Vannak-e új párttagok? Hogyan terjesztik az illegális Humanitét? Milyen példányszámban jelenik meg? . . . Felváltva és persze teli szájjal válaszoltunk mindarra, amiről tudomásunk volt . . .

– Hagyd már enni őket! Hadd egyenek! – hajtogatta a felesége. – Nem látod, hogy éhesek? . . .

De hiába unszolt az evésre, az újabb mézes kenyeret már nem ettük meg. Nem mintha étvágygal nem bírtuk volna, de az idő sürgetett. Ráadásul Cachin mellett – úgy véltük, ő fölötte áll az efféle földi dolgoknak – a mi fiatalos farkasétvágyunk szégyenletes gyengeség benyomását kelthette. Ezt pedig erős akarattal le kellett győznünk, csak így fejezhetjük ki tiszteletünket. Időközben arra vetemedtem, hogy Cachin feleségétől egy szelet mézes kenyeret kérjek Stocknak, aki még mindig kint várakozott.

– Gondoltam rá – mondta az asszony –, és készítettem neki egy kis csomagot. Van benne egy kis kenyér meg szalonna . . .

Az asztalon maradt kenyérből és mézből csendben újabb szeleteket készített, és kettesével összerakta őket. Azt hittem, maguknak készít harapnivalót. De nem. Pierre-hez fordult, úgy nézett rá, mintha az anyja lenne:

– Bizonyára megéhezik még az éjszaka.

– Igen, lehetséges . . .

– Hát akkor vigye magával ezt a kis elemőzsiát.

– De hát ez sok, túlságosan sok . . .

– Majd a vonaton megosztja társaival . . .

Nem vártunk vele a vonatig, még az úton bekebeleztük. De mindez már az utazás újabb szakaszához tartozik . . .

Amíg várakoztunk, Cachint figyeltük, amint fiatalos lendülettel járja végig a szobákat. Látszott rajta, türelmetlenül várja már az indulást, de még egyszer nyugodtan végignézett, ellenőrzött mindent.

Hallatlanul nagy élmény volt ez nekünk. Ott lehettünk a közelében! Attól féltünk, hogy nem látjuk eleget, s engedjük elszaladni a pillanatot . . . Olyan ember társaságában voltunk, akinek nevét milliók ismerik és tisztelik. És ő mint egyenrangúakkal beszélt, bánt velünk! Bizalommal fogadott minket. Mintha ifjú rokonai jöttek volna hozzá látogatóba. Úgy éreztük, akárha családtagjai lettünk volna. Boldogok voltunk, hogy vele lehetünk, de azt hiszem, ő maga is ugyanolyan boldog volt, mint mi. Én legalábbis így éreztem. Olyanfajta érzés volt ez, amitől sírhatnékja támad az embernek, és egyszer csak úgy érzi, olyan magasan száll, akár a sas . . .

Pierre-rel gyakran összenéztünk, és biztos vagyok benne, az ő szeme is ugyanazokról az érzelmekről tanúskodott, mint az enyém. Megindultságunk azonban cseppet sem csökkentette felelősségérzetünket. Ellenkezőleg. Magasabb rendű értelmet adott küldetésünknek, és ez arra ösztökélt minket, hogy feladatunkat mindenféleképpen sikerrel fejezzük be . . .

Egy ideje már csak suttogva beszélgettünk, hogy meghalljuk a kinti zajokat. Óránkat az állomás órájával egyeztettük, és most a mutatókat figyeltük . . . Marguerite Cachin még egyszer körülné-

zett, aztán a szomszédos szobában is leoltotta a villanyt. Készen volt, már csak a cipőjét kellett felhúznia. Idegesnek látszott, és egyre sűrűbben ment a bejárati ajtóhoz...

– *A házban Cachinéken kívül mások is laknak?*

– Látszólag nem. Úgy tűnt, barátaink egyedül élnek, de erről semmi bizonyosat nem mondhatok.

Mindig a cselekvést megelőző várakozás a leghosszabb. Már éppen indulni akartunk, amikor mutatóujját szájára szorítva Marguerite Cachin egyszer csak beszaladt a szobába. Nyomban megértettük. A járőr volt...

Tisztán hallottam lépéseiket a ház előtt, aztán azonnal arra gondoltam, hogy nyilván kintről is észrevették a fényt. Ostoba helyzet! El kellett volna oltani a lámpát. A csendőrök kinyithatják az ajtót, mi meg ott állunk, és még csak rejtekhelyet se néztünk ki magunknak. A bőrönd is szem előtt az ajtónál... Mindez egy pillanat alatt futott végig rajtam. Pierre közelebb állt a bejárati ajtóhoz, és sajátos arcjátékával megértette velem, ha kell, el tudja tüntetni a bőröndöt. Összenéztünk, és mindketten egyszerre intettünk a konyha felé.

Semmi nem hallatszott kintről. Máris elmentek volna a csendőrök? Vagy hallgatóznak? Cachin ekkor fennhangon megkérdezte feleségét.

– Mi van?

Mintha kint mi sem történne! Az asszony nyugodtan válaszolt. Valami ilyesmit mondott: „Hagyd már abba az újságolvasást!” vagy talán ezt: „Feküdj le, késő van már...”

Pierre kacsintott, ami azt jelentette: nagyszerű emberek! Amikor elmúlt a veszély, csendesen így szólt hozzám:

– Jól kivédtük! Igazunk volt, hogy vártunk . . .

Most már egy percet sem késlekedhattünk. Tizenegy óra körül járt az idő. A következő járőr feltehetően éjfél tájban érkezik. Ki kellett használnunk ezt az időt, hogy amilyen gyorsan csak lehet, elhagyjuk a környéket.

Marcel Cachin felvette ballonkabátját, kalapot tett a fejére, kezébe vette sétabotját . . . Egy kicsit görnyedt volt. Felesége átmeneti kabátot kapott magára, könnyű cipőbe bújt, aztán feltette nagyon eredeti, kis harang alakú kalapját. A bőrröndöt én vittem . . .

Eloltottuk a villanyokat, aztán kiléptünk a házból, és néhány pillanatig a sötétben várakoztunk.

– *Miért?*

– A szemünk miatt. Ha megvilágított szobából kimegy az ember az éjszakába, néhány percre semmit sem lát. Nekünk pedig mindent tisztán kellett látnunk . . . Az ajtónyíláson először Pierre csúszott ki, egy vagy két percet várt, míg meg nem bizonyosodott, hogy Stocknál is minden rendben van.

– *Hogyan bizonyosodhatott meg erről, hiszen Stocknak azt parancsoltátok, hogy meg se moccanjon őrhelyén.*

– Megállapodtunk egy jelben. Amint kinyílt az ajtó, és feltűnt egyikünk, cigarettára kellett gyújtania. A gyufa fénye, vagy a cigarettaparázs, könnyen észrevehető volt, egyszersmind azt is jelentette, hogy szabad az út . . . Amikor Pierre intett, hogy jöhetünk, kiléptem Marguerite Cachinnel. A férje maradt utolsónak, hogy bezárja az ajtót. Egy kicsit váratott magára, mert tapogatózva keresgélt valamit a földön. Leejtett valamit. Felesége meg is kérdezte tőle:

– Visszatetted a jelet?

A fejét rázta.

– Nem találom.

– Mit tegyünk?

– Ennek most már nincs jelentősége . . .

– *Miféle jelet?*

– Arról a jelről volt szó, amelyet a csendőrök használtak éjszakai ellenőrzéseikkor . . .

Műanyag zsineget tekertek a kilincsre, és végét az ajtótokba vert szögre erősítették. Ha a zsineg elpattant, ez annyit jelentett, hogy kinyitották az ajtót, tehát valaki vagy kijött, vagy bement a házba. Az érintetlen zsineg bizonyította, hogy nem nyitottak ajtót. A csendőröknek elegendő volt egy pillantás, máris mindent tudtak; aztán folytatták útjukat. Reggel az első járőr leszedte a zsineget, este pedig csendesesen visszatették.

Ravasz megoldás volt, de láttunk már jobbat is. Cachin nyomban felfedezte a szisztémát, amint szokása szerint óvatosan kinyitotta az ajtót. A zsinór kiakasztásához az ajtórésen is kidughatta a kezét; s ugyanilyen könnyen vissza is helyezhette a zsineget a helyére. Egyébként ezt tette barátunk akkor is, amikor bementünk a házba, mert láttuk, hosszasan babrál a zárral. Sajnos, a kijövetelnél kevésbé volt óvatos. A jel leesett, és egyikünk sem törődött a keresésével . . .

– *Ennyire jól előkészített szökésnél mivel magyarázod ezt a gondatlanságot? A csendőrök már a következő ellenőrzéskor felfedezhették a szökést.*

– Ez hiba volt. Sőt, súlyos hiba, amint utóbb kiderült. De akkor még sem Pierre, sem én nem ismertük ezt a jel-dolgot. Csak később, a vonaton szereztünk tudomást róla.

– *Meglepő, hogy Cachin nem nyugtalankodott különösebben. Ismertettétek vele terveteket?*

– Egyáltalán nem. Az volt a parancs, hogy semmi olyasmit ne mondjunk neki, amellyel nyugtalaníthatnánk. Az őt fenyegető veszélyről is csak a legvégső esetben kellett informálnunk. Egyéb-

ként teljesen megbízott bennünk, és az úton végig jókedvűnek látszott.

Az volt a benyomásom, hogy minden veszély megszűnt számára, amint kilépett háza küszöbén. Mi éppen az ellenkező helyzetben voltunk. Felelősségünk az indulás pillanatától kezdve csak nőtt. S most jöttek a nehézségek . . .

*

Amikor mind a négyen kint voltunk, Pierre elindult Stockhoz, aki még mindig a bokrok között várakozott . . . Megismételte az utasításokat, odaadta neki harapnivalóját, aztán libasorban elindultunk . . .

Kis ösvényen haladtunk először, ezt Marcel Cachin ismerte, az volt az előnye, hogy csak távolabb torkolt az útba. Cachin, aki a legidősebb volt köztünk, lépdelt legelől . . . Oly gyorsan, hogy alig tudtuk követni, meg is kellett kérni, lassítson a tempón. Stock az utasítás szerint megvárta, míg egy kicsit eltávolodunk, majd ő is elindult az ösvényen . . .

A fehér úthoz érve változatlanul Cachin vezette a csoportot. Jól kilépett, nem zavartatta magát. Pierre mereven az utat figyelte, és majdnem Cachin sarkában volt. Néhány méterrel mögötte ment Marguerite Cachin. Én vittem a bőröndöt, s emiatt egy kicsit lassabban haladtam; felajánlottam az asszonynak, hogy karoljon belém, de leintett. Szó nélkül, szaporán lépkedett, mintha a férjét akarta volna utolérni. A hátunk mögött, meglehetősen messze, tisztán láttam a derék Stock alakját, aki mindig egyforma távolságot tartva jött utánunk . . .

Holdvilágos éjszaka volt, ez megkönnyítette ugyan a tájékozódást, de ugyanakkor veszélyessé

is válhatott, ha netán találkozunk valakivel. Bár-mikor felbukkanhatott egy német autó, s a benne ülők szokatlan menetünk láttán bizonyára gyanút fognak.

– *S mit tettetek volna adott esetben?*

– Úgy terveztük, karon fogjuk egymást, s egész egyszerűen lehúzódnunk az út szélére. Mintha rá-érnénk, és nem lenne semmi félnivalónk. Ha né-metek látják a két idős embert, s főleg az asz-szonyt, azt kell hinnük, hogy kis csoportunk haza-felé igyekszik valahonnan.

– *Ez persze kockázatos volt.*

– Természetesen. De mi mást tehattünk volna? Ha időnek előtte futásnak eredünk, azonnal gya-nússá válunk. Másrészt gyakorlatilag lehetetlen volt elrejtőzködni. Szükségképpen vállalni kellett tehát némi kockázatot. Egyébként is nincs koc-kázat nélküli akció. A dolgok csak akkor veszély-telenek, ha nem teszünk semmit.

Jó negyedórája mentünk már. Marcel Cachin-nek és feleségének csak az volt a dolga, hogy siessen. Pierre és én állandóan figyeltünk. Stock hátul biztosított, készen arra, hogy feltartóztassa, aki a nyomunkba szegődne. Mikor csoportunk el-ső embere befordult a délután már megismert be-kötő útra, ő is nyilván sóhajtott egy nagyot.

Itt már egy kicsit közelebb húzódtunk egymás-hoz. Pierre átvette tőlem a bőröndöt, Cachin pe-dig, aki még most is elemében volt, karon fogta feleségét. Ezt a kis időt kihasználva bekebeleztem a zsebemben lapuló mézes kenyeret.

Ezen az útszakaszon semmi különös nem tör-tént. Itt egészen másra figyeltünk, mint az imént. A gidres-gördös úton lassítanunk kellett. Egyetlen rossz lépés, és orra bukunk vagy bokánkat fica-mítjuk, ami katasztrofális lett volna. Szerencsére mindenki megnézte, hova teszi a lábát. Pierre, aki

akkor elől haladt, állandóan figyelmeztette barátainkat az út hepehupáira.

Mintegy húsz perccel később kiértünk a save-nay-i országútra. Most már csak öt-hatszáz métert kellett megtennünk a pályaudvar felé vezető jobb oldali földútig. Azt hiszem, csaknem futva tettük meg ezt a távolságot, annyira szerettük volna magunk mögött tudni a fehér utat. Nem messzire előttünk már kirajzolódtak a város első házainak körvonalai, és megpillantottuk a csendőrlaktanya jókora épületét is . . .

Idáig semmi meglepetés nem ért bennünket. Egy lélekkel sem találkoztunk az országúton, a vidék teljesen kihalt volt. Persze, az emberek arra-felé vagy falvakban, vagy tanyákon élnek. Mi pedig gondosan elkerültük a lakott területeket, így nem csoda, hogy nem botlottunk senkibe. De ahogy közeledtünk a pályaudvarhoz, a bennünk levő feszültség egyre nőtt.

Meggyült a bajunk a kutyákkal. Éktelen ugatásba kezdtek. Azt hiszem, még jeleket is adtak egymásnak, mert mindig akadt egy dög, amelyik átvette a stafétabotot. Egy ronda korcs a nyomunkba eredt, és az egész falut fellármázta csaholásával. Nagy élvezettel markoltam volna meg a nyakát. Stock, akinek a sarkában volt, alighanem kövel próbálta elkergetni. Pedig éppen ez az, amit soha nem szabadna tenni! Ezzel csak feldühítette a dögöt, erre aztán a környék valamennyi kutyája elképesztő csaholásba kezdett.

Ennek a koncertnek a kíséretében érkeztünk a pályaudvar közelébe. Ott aztán, mintegy varázslásra, abbamaradt az ugatás. Gyakran megfigyeltem, hogy a kutyák kijelölik maguknak az általuk őrzött területet. Hangosan jelzik, ha földjükhöz idegen közeledik, de amint eltávolodik a betolakodó, ismét elcsendesednek.

Az órámon még nem volt éjfél. Nem egészen egy óra alatt értünk ide. Az út szélén, egy kisebb parkban, Cachint és feleségét Pierre gondjaira bíz-
tam, és Stockhoz mentem.

– Most előremegy, be az állomásra. Veszél egy első osztályú jegyet Nantes-ig, majd visszajössz, és beszámolsz, mit láttál...

Stock csakhamar megjött.

– Semmi zűr, minden rendben.

– Nincsenek németek vagy csendőrök a váró-
teremben, esetleg az irodában?

– Csak vasutasokat és néhány civilt láttam.

– Miféle civileket?

– Utasokat, legfeljebb heten-nyolcan lehetnek,
csendesen várnak a vonatra...

Stock megnyugtató szavai hallatán úgy gondol-
tam, mi is fölszállhatunk a Quimperből érkező
vonatra, és meg se állunk Párizsig. Ez látszott a
legegyszerűbb megoldásnak, így a bonyodalmakat
elkerülhetnénk, és sok fáradságtól kímélhetnénk
meg barátainkat. Ha a szökést nem jelzik a kö-
vetkező percekben, minden esélyünk megvolna rá,
hogy a csendőröket csak reggel riadóztatják. Ak-
kor pedig miért ne kísérelhetnénk meg?

De csakhamar elűztem ezt a gondolatot, mert
túlságosan egyszerű megoldás lett volna, és én
mindig csapdát gyanítottam az egyszerű dolgok
mögött. Ráadásul kész tervünk volt. Ha nem áll
elő új helyzet, és nem ütközünk váratlanul aka-
dályba, akkor legjobb ehhez tartani magunkat...

Nantes-i emberünk kocsija egy kissé távolabb, a gesztenyés mellett várakozott, pontosan úgy, ahogyan megbeszéltük. Megkértem Stockot, figyelje a terepet, én pedig a kocsinhoz indultam.

– Egyedül vagy? – kérdezte a cimbora.

– Az egyik srác az útkereszteződésnél áll, a másik pedig valamivel messzebb, és vele várakozik két barátunk is.

– Ez öt ember. Össze kell majd húzódni, hogy beférjete. Azonnal indulhatunk . . .

Elmagyaráztam, hogyan határoztunk. Először vonatra szállunk. Aztán az ellenkező oldalon lelépünk, és kocsiba ülünk.

– Értem – válaszolta. – Ebben az esetben jobb, ha a másik oldalon parkolok a kocsival.

Ugyanígy gondoltuk mi is Pierre-rel. Nem vitás, ez a fiú nem elveszett ember. Megállapodtunk, hogy a teherpályaudvar mögötti kis úton várakozik a kocsival.

Visszamentem barátaimhoz, akik már hosszúnak találták a várakozást, aztán félrevontam Cachint.

– Cachin elvtárs, az a helyzet, hogy . . . most vonatra szállunk, aztán leszállunk . . .

– Hol szállunk le?

– Itt, csak az ellenkező oldalon.

– És miért kell ez a tornagyakorlat?

– Nagyon veszélyes lenne, ha ezen a vonaton utaznánk.

– Gondolod?

– Biztos vagyok benne.

– Akkor hát mi a teendő?

– Kocsi vár ránk a pályaudvar másik oldalán. Azon megyünk Nantes-ig...

Nagy hirtelen, kétségkívül egy kissé zavartan, el akartam magyarázni neki tervünket. Nem hagyta, hogy befejezzem...

– Rendben van, rendben van. Harcosokkal vagyok, a terv sem hiányzik, tiétek a döntő szó...

Nem vártunk tovább, elindultunk a pályaudvar felé. Pierre mellé húzódtam. Néhány szóval elmondtam neki, hol várakozik a kocsi.

– A vonatnál minden változatlan? – kérdezte.

– Minden úgy lesz, ahogy megbeszéltük. Én biztosítom a felszállást, te pedig a leszállást.

– Stock nem észlelt semmi gyanúsat?

– Az állomáson minden rendben.

– Mégiscsak jobb lesz, ha előremegyek.

– Rendben...

Pierre lépett be elsőnek az állomásra. Őt követték barátaink. Közvetlenül utánuk mentem én a bőrönddel. Stock várt egy-két percet, mielőtt csatlakozott volna hozzánk.

Bevonulásunk az elővigyázatosság és a gyenge világítás ellenére sem maradt észrevétlen. Ebben egyébként nem volt semmi rendkívüli. Nyilvános helyen egészen természetes, hogy a tekintetek az újonnan érkezőkre szegeződnek.

Cachint és feleségét azonban nemcsak nézték, de fel is ismerték. Hosszan bámulták őket, s én tisztán hallottam, amint az egyik vasutas odaszól a másiknak. „Ő az, mondom, hogy ő...”*

* Marcel Cachin maga mesélte néhány hónappal később és más körülmények között, hogy Párizsban az egyik külvárosi piacon ugyanez a jelenet ismétlődött meg. Óvakodott minden hangos szótól, barátságos gesztustól, amely azal a veszéllyel járt, hogy felismerik, ezért megfordult, s így szólt: „Nem, nem, egyáltalán nem ő!”

Számítottunk erre az eshetőségre, de felesleges lett volna magatartásunkkal is megerősíteni a feltételezést. Mindenesetre Cachinék mellé álltam, nehogy valaki meggondolatlanságot kövessen el, s ha kell, le tudjam inteni azt, akinek sokat jár a szája. Cachinék csöndesen ültek egy padon. Pierre nem találta helyét, a váróteremben sétálgatott, s úgy nézett a bennünket figyelő emberekre, hogy azok kénytelenek voltak lesütni a szemüket. Stock szokás szerint rendíthetetlenül állt, látszólag teljesen elmerült a passzív védelmet oktató plakát tanulmányozásában . . .

Kevéssel a vonat érkezése előtt a többi utassal együtt mi is kimentünk a peronra. Akkoriban álcázott világítást használtak. Még vidéken is, különösen az állomásokon. Cachin mégis szüntelenül magára vonta a tekinteteket. A kíváncsiság, amelynek célpontja lett, most már bizonyossággá vált. A legtöbb vasutas felismerte őt, sőt egyenként oda-vissza sétáltak előtte, mintha közelebbről akarnák szemügyre venni. Azt hiszem, hallottam is, hogy nevét mondogatják. Láthatóan szeretettel néztek rá . . .

Amikor a quimperi vonat befutott az állomásra, magunk elé engedték az utasokat, aztán fölszálltam a bőrönddel az egyik első osztályú kocsiba. Lenyújtottam a kezem Marguerite Cachinnek, hogy segítsek neki a lépcsőn. Férfjének nem volt szüksége támaszra, felszállt ő is, és nyitva hagytuk magunk mögött az ajtót . . .

Megállapodtunk, hogy Pierre és Stock száll fel utolsónak. Csakhogy a vagon másik végén. Így is tettek, eléggé kényelmesen. Becsukták maguk mögött az ajtót, az ellenkező oldalon pedig kinyitották és leszálltak . . .

Eközben mi hárman elindultunk a folyosón.

Cachinékét magam elé engedtem, lassan mentünk, mintha a fülkénket keresnénk . . .

A folyosó másik végén a fejemmel intettem, jelezve a leszállást. Cachin megfogta a korlátot, hogy leszálljon azon az ajtón, amelyet Pierre nyitva hagyott . . .

– Mit csinálsz? – kiáltott a felesége. – Miért szállsz le? És ráadásul az ellenkező oldalon!

– Gyere, és légy csendben . . .

Én visszahúzódtam, hogy szemmel tartsam a folyosót, biztos akartam lenni, hogy nem figyel senki ténykedésünket.

– *Mások nem szálltak föl veletek a vonatra?*

– Talán ketten-hárman. Már nem emlékszem pontosan, de ők már elfoglalták a helyüket. Egyébként éppen ezért maradtunk utolsónak.

– *Nem féltetek, hogy a vonat elindul, mielőtt leszállnátok?*

– Nem, mert reggel az étkezőkocsiból visszafelé egy kis próbát tartottunk, és mértük, mennyi időre van szükségünk: még két percre sem, úgyhogy ebben nem volt semmi kockázat . . .

Én szálltam le utolsónak, s csendesen becsuktam magam mögött az ajtót. Meg kell hagyni, az efféle le-felugrálások az akkori körülmények is megkönnyítették. Kapóra jött a parányi kékes fényre korlátozott gyér világítás. A vagonok folyosóin az éjszakai lámpák pislogtak, ráadásul valamennyi ablakon lehúzták a rolókat.

A másik oldalon Pierre és Stock lesegítette barátainkat. Attól féltünk a legjobban, hogy leszálláskor valamelyikük megrándítja a bokáját. Mindent megtettünk, hogy ne essen bajuk.

A második peronon csatlakoztam hozzájuk, s

aztán, mint a szellemek, mind az öten elindultunk a mozdony felé. Elhagytuk a teherpályaudvart, átmentünk két vagy három vágányon, és különösebb nehézség nélkül elértük a már a délután megfigyelt utat.

A kocsi egy kicsit távolabb várakozott, minden fény nélkül...

– Jó estét, elvtársak! – köszönt egyszerűen emberünk, s kinyitotta a kocsi ajtaját.

Cachint és feleségét a hátsó ülésre ültette. Melőlük telepedett le Pierre, én előre kerültem, Stock pedig az ölemben foglalt helyet, hogy ne akadályozza a vezetést. Mielőtt beszálltunk, emberünk odasúgta:

– A szerszámok az ülés alatt vannak...

Mialatt a bőröndöt betette a csomagtartóba, kiosztottam a fegyvereket. Volt két 6,35-ös és egy pompás 7,65-ös pisztolyunk. A nagyobbbat Stocknak adtam, mi meg Pierre-rel a két kisebbet vágtuk zsebre.

– *Cachin látta a fegyvereket?*

– Biztosan nem...

A szétosztás sötétben, egyetlen hang nélkül, simán zajlott le. Hiba lett volna, ha a pisztolyok mutogatásával fölöslegesen nyugtalanítjuk védeceinket. Mi azonban egészen más helyzetben voltunk. Revolverrel a zsebünkben biztonságosabban mozogtunk. Ez jelentette a legnagyobb garanciát, hogy épségben maradunk, ha az úton ellenőriznek vagy bármi más veszély leselkedik ránk.

A gyorsasággal mindenesetre nem volt hiba: a vonat még ki sem futott a pályaudvarról, amikor már felzúgott a kocsi motorja. Pierre a hátsó ablakon figyelt. Nem szóltunk egymáshoz, amíg a vasúti sínek fölött átvezető kis hídig nem értünk. A kanyarban Pierre szólalt meg először:

– Hát itt volnánk, mindjárt indul a vonat is. Már vöröslík a mozdony füstje.

– Szerzünk egy kis előnyt – mondta sofőrünk.

Hamarosan átértünk a hídon, ezután a sofőr jobbra fordult, és rögtön rátért a nantes-i országútra . . .

A fényszórókat késsel festették le, csupán párányi fehér fénysugár szűrődött át rajtuk, ami a semmivel volt egyenlő gyakorlatilag. Szerencsénkre a holdfényes éjszakában viszonylag gyorsan haladhattunk . . .

A kocsiban ringatózva az útra meresztettem szemem, s azon töprengtem, mit kell tennünk, ha megállítanak. De úgy látszott, hozzánk pártolt a szerencse. Két-három kocsival találkoztunk csupán. Nyilván Nantes-ból jövő németek lehettek, vagy feketézők, akik legalább annyira siettek, mint mi, mert egyikük sem lassított.

– *S ha megállítanak, mit tettetek volna?*

– Ott volt először is Pierre elképzelése, amelyről többször beszéltünk. Eszerint megállunk, rálövünk az elöl állókra, aztán teljes sebességgel továbbhajtunk. Erre abban az esetben került volna sor, ha meg tudjuk lepni őket, és csupán kisebb járőrrel van dolgunk. Ha nagyobb ellenőrző állomásba ütközünk, azt már messziről észrevesszük a jelzővilágításról. Erre az esetre az volt a tervünk, hogy azonnal megállunk, és kitesszük barátainkat. A koci pedig folytatja útját, hogy időt nyerjen, és megpróbáljon erőszakkal átjutni.

– *És mi történt volna ez esetben Cachinnel és feleségével?*

– Magától értetődik, nem maradtak volna egyedül. Tervünk az volt, hogy nantes-i emberünk is kiszáll, átmeneti rejtekhelyre kalauzolja őket, és velük tart Pierre is. Én ülök a volánhoz, Stockkal az oldalamon . . .

De semmi ilyesmi nem történt. Kihasználtam a nyugodt perceket, s ismertettem barátainkkal a nantes-i indulás tervét.

– Ha minden jól megy, a pályaudvar túlsó oldalán állunk meg, és az ellenkező ajtókon ismét felszállunk a vonatra.

– A jegyek? – kérdezte Cachin.

– Mindent elintéztem – válaszolta a nantes-i emberünk. – Megvettük a jegyeket, a helyet lefoglaltuk.

– Miért kell akkor az ellenkező oldalon felszállnunk?

– A váróteremben vagy a peronon sokan felismernék magukat.

– Pedig még a bajuszomat is levágattam.

– A papírokat is ellenőrzik . . .

Nem tett fel több kérdést. Felesége fegyelmetlenül hallgatott, meg se moccan.

Előttünk teljesen szabad volt az út, a vasúti sínek jobboldalt húzódtak. A vonat még nem ért be minket, de Pierre látta, hogy közeledik . . .

Az út fele még mögöttünk volt, amikor a vonat megelőzött bennünket, s eltávolodott délnek, mi pedig balra fordultunk, egyenesen Nantes felé.

– Most kellene egy kis időt nyernünk – mondta a sofőr . . .

Ezután senki nem szólalt meg a kocsiban. Gyorsan haladtunk, mindannyian az utat néztük. Az ölemben Stockkal egyre kényelmetlenebbül éreztem magam. Ki kellett csavarodnom, ha ki akartam nézni a szélvédőn, vagy ha a zsibbadástól meg akartam kímélni a jobb lábamat, amelyik az egész terhet viselte.

Hamarosan feltűntek a város első házai, aztán ráhajtottunk a körútra . . . A sofőr lassított, mert

az utcákat nem világították, de a legrövidebb és a legegyszerűbb utat választotta.

Emlékszem, több téren is keresztülhajtottunk, kihalt utcákon mentünk végig, aztán egy kétszer-sültgyárhoz érkeztünk a pályaudvar környékén. A vasúti sorompó zárva volt. A vonat lassított, majd érces csattogással elrobogott a pályaudvar irányába... Ez volt a miénk, ez indult néhány perc múlva Párizsba, és nyomban aggodalom fogott el: „Késő! Túlságosan későn érkeztünk...”

Onnan, ahol álltunk, a bretagne-i hercegek kastélyának sötét tömegét láthattuk. De sem időnk, sem kedvünk nem volt szemlélődéssel tölteni a perceket. A sofőr befordult az egyik kis utcába, leparkolt egy sötét sarokban, ahol nem keltett feltűnést. A pályaudvaron csaknem ugyanabban a pillanatban felgyulladtak a fények. Túl gyorsan ahhoz, hogy ne legyen feltűnő. Emberünkre néztem:

– Ha vonat érkezik, kivilágítják a pályaudvart?

– Soha.

Pierre már kiszállt a kocsiból, s visszalépett az ajtóhoz.

– Odamegyek, megnézem, mi van...

Csakhamar visszatért, s intett, menjek elébe.

– Mi a helyzet?

– Mindenkit leszállítanak, és átkutatják a vonatot.

– Kik?

– A csendőrök meg a németek. Láttam a zöld egyenruhájukat...

Gyorsan cselekednünk kellett.

– Eredj a híd másik oldalára! – mondtuk Stocknak –, és figyelj meg mindent, ami a pályaudvar előtt történik. Amint látod, hogy az emberek visszaszállnak a vonatra, azonnal jelezz.

– Hogyan?

– Emeld fel a kalapodat...

A razzia folytatódott... A kocsiból jól láttuk Stockot, de nem láttuk a pályaudvart. Vészszavak, kiáltások hallatszottak, melyek elvegyültek az éjszaka kellős közepén megzavart utasok méltatlankodásával...

– *Breton is említette ezt a razziát.* Utólag értesült a Nantes-ban történetekről, s elmondta, hogy fölöttébb nagy volt a zűrzavar. A váróterembe bezárt utasok azt hitték, merénylet történt. A vagonokból kikergetett embereknek fogalmuk sem volt róla, mit akarnak tőlük. Az idős embereket igazoltatták; másokat szabályosan megmotoztak. Egy öreg férfinak nekitámadtak a csendőrök: „Maga Marcel Cachin!” Még a szakállát is megrángatták, hogy megbizonyosodjanak, nem álszakáll-e...*

– Ez megegyezik akkori benyomásaimmal: a pályaudvaron elképesztő volt a felfordulás s a hangzavar. A nagy riadalom miatt az is megfordult a fejünkben, nem örültség-e bevinni Cachint ebbe a darázsfészekbe.

* A történetet Robert Dubois 1943 februárjában mesélte el nekem, a romainville-i erőd 22-es cellájában, vagyis alig hat hónappal a szóban forgó események után. Ide interjúztak mindkettőnket.

- *És ezalatt ő milyen volt, mit csinált?*
- Nyugodtan ült feleségével a kocsiban, nem hallottam, hogy beszélgettek volna.
- *Nem is sejtette, mi történik?*
- Nem hiszem. Egyébként nem mondtuk neki, mi van a pályaudvaron. Csupán arra kértük, maradjon nyugodtan, és legyen készenlétben a ki szállásra.
- *Nem kérdezett semmit?*
- Ha jól emlékszem, nem.
- *Ott várakoztatok tehát, míg folytatódott a razzia, Stock pedig őrséget állt. Mennyi ideig tartott ez?*
- Tíz percre? Talán még tovább – nehéz megmondani. Talán kevesebb ideig? Ilyen helyzetben nem nézi az ember az időt...

Egyszer csak Stock integetni kezdett a kalapjával. Emberünk már kivette a bőröndöt a csomagtartóból, ő adott jelt az indulásra.

– Itt az idő – mondta. – Gyertek utánam!

Elindult a vasúti sínek felé, rátért egy kis ösvényre, amely a peronhoz vezetett...

– Ez az az ösvény, amelyet múltkor este megmutattam neked – mondta emberünk. – A későn érkező utasok gyakran járnak erre, nincs semmi feltűnő abban, ha észrevesznek minket a hídról.

Libasorban követték, előre meghatározott rendszerint: az élen Marguerite Cachin, aztán én a bőrönddel, majd Cachin és végül Pierre zárta a sort. Mint mindig, Stock most is néhány méterrel mögöttünk haladt utóvédnek...

– *Nem vebettek volna észre bennieteket a pályaudvarról?*

– Biztosan nem.

– *Még most is teljes volt a kivilágítás?*

– Igen. Mi sötétben voltunk, láttunk tehát anél-

kül, hogy minket észrevettek volna. Odább pedig már eltakart a szerelvény.

– Attól féltem a legjobban, hogy a vonat elmegy az orrunk előtt. Ez járhatott nantes-i emberünk fejében is, mert egyre szaporábban szedte a lábát...

A pályaudvar magasságába érve átlépdeltünk néhány vágányon a szerelvény irányába. Pierre és én belekaroltam barátainkba, nehogy megbotoljanak a vágányok között...

– Itt van a vagonotok – mondta emberünk.

Habozás nélkül elindult az egyik vagon felé, ahol minden nyugodtnak látszott, s előbbi szavaihoz még hozzátette:

– Gyorsan szálljatok föl, én még itt maradok örködni...

Pierre Georges kapaszkodott föl elsőnek. Végigpillantott a folyosón, majd jelezte, minden rendben van. Ezután Stock szállt fel, mindketten elhelyezkedtek a szemben levő ajtó előtt, és biztosították a zárat.

– *Miért kellett bebiztosítani a zárat?*

– Nehogy a pályaudvar felől az esetleg még felszállók kinyissák az ajtót. Ha ugyanis kinyitják, felfedeznek minket. Ezt kellett tehát elkerülnünk, mégpedig azokkal az eszközökkel, amelyek a vagonban rendelkezésünkre álltak...

Marcel Cachin a segítségemmel különösebb nehézség nélkül felszállt. Ezután következett felesége. Ketten tartottuk, míg fellepett a lépcsőre. Aztán már nem akarta, hogy segítsünk, de észrevettem, férje már nyújtja felé a kezét. Én szálltam fel utoljára a bőrönddel, és magam mögött bezártam az ajtót.

Mindez pillanatok alatt történt. Egy-két perc sem telt bele... Alig maradt időnk, hogy búcsút intsünk barátunknak. Utolsó mozdulatával

intett nekem, itt marad még néhány percig a környéken, hogy segítsen, ha a szükség úgy hozná. Csak később jutott eszembe, nem fizettük ki a jegyeket. Párizsban ezt feltétlenül rendezni kell majd, a fegyverek visszajuttatásával együtt...

– *Térjünk vissza Nantes-ba. Mind az ötén felszálltatok a vonatra, amelyet néhány pillanattal előbb kutattak végig...*

Természetesen nem maradtunk az ajtóban. Pierre Georges megragadta a bőröndöt, és két barátunkat gyorsan a hálófülkébe vezette. Aztán bezárkózott velük. Én végigmentem a folyosón, és a vagon másik végében horgonyoztam le.

– *Melyik oldalra nézett a folyosó?*

– A pályaudvarra. De jövés-menésünket kívülről nem vehették észre, mert az éjszakai előírásoknak megfelelően lehúzták a rolókat.

Gyorsan elhelyezkedtünk. Stock még mindig mozdulatlanul állt a vagon végében. Most azt a feladatot kapta, hogy figyelje a kinti mozgolódást, és fedezzen bennünket.

– *Mit tebetett?*

– Sok mindent...

Abban a pillanatban az volt a fontos, hogy elhárítsuk az esetleges újabb ellenőrzés veszélyét. Első ízben leszállították az utasokat a peronra. Ezúttal a vonaton is végrehajthatták az igazoltatást, a járőr vagonról vagonra mehet, kezdve a sort a szerelvény elején vagy a végén. Egyszerre kellett tehát figyelni a bejáratí ajtókat, valamint az előző és az utánunk következő vagonok folyosóit is. Ha például a járőr a szerelvény vége felől jönne, vagyis onnan, ahol Stock őrködik, akkor az a feladata, hogy figyelmeztesse Pierre-t. Ha szükséges, zárja el az utat, lehetővé téve Cachinnek, hogy eljusson a vagon másik végébe, és leszálljon az ellenkező oldalon. Nekem is hasonló

képpen kellett volna cselekednem, ha a veszély az én oldalamról fenyeget.

– *És eközben mit csinált Cachin?*

– Követte Pierre-t, és elhelyezkedett fülkéjében. Egy kicsit ideges volt, de tartotta magát, s elégedetten sóhajtott, amikor leült, mint az az utas, aki végre üres helyet talál a zsúfolt autóbuszon vagy a metrón. Eddig egy szót sem szoltunk neki azokról a veszélyekről, amelyekkel esetleg szembe kell néznünk...

– *Nyugtalan volt?*

– Sokkal kevésbé, mint mi, az egészen bizonyos...

A várakozás a nantes-i pályaudvaron utunk legkritikusabb pillanata volt. A peronon még mindig le s fel járkáltak a csendőrök és a németek. Minden percben a legrosszabbra számítottam: megrohanják a vagonunkat, csizmák csattognak a folyosókon... és ez az átkozott vonat még mindig nem indul!

Ilyen pillanatokban az ember mindig rémeket lát. Nekem is az utolsó pillanatban ezernyi apró dolog jutott eszembe, amely miatt elbukhat még az ennyire jól szervezett akció is, mint a miénk: Pierre Georges civilben, pedig biztosan most is egy pap iratai vannak nála, Cachin és a felesége saját igazolvánnyal utaznak. Még nem kezelték a jegyeket, hiszen nem mentünk át a pályaudvari jegyvizsgálaton...

A folyosókon az utasok nem értették a hosszú várakozás okát, és egymást faggatták. Egy kicsit megemelték a rolókat, hogy lássák, mi történik odakint. Néhányan elégedettnek látszottak, és ezt nem is titkolták, minden amellet szolt ugyanis, hogy a németek dühösek. Mások épp ellenkezőleg, nem kendőzték nyugtalanságukat, hallottam, amint egy kövér úr azt mondja szomszédjának:

– Bizonyára terrorista akciótól félnek a megszálló hatóságok, és jó néhányszor leszállítanak még minket...

Egyszer csak kialudtak a lámpák a pályaudvaron, elnyújtott sípszó adott jelt az indulásra. Vonatunk, a mi párizsi vonatunk lassan elindult...

Nagy kő esett le a szívemről, amikor a kerekek zakatolásából hallottam, hogy gyorsul a vonat. Nyugtalanúságra azonban még mindig volt okunk, s ezért újabb biztonsági intézkedéseket tettünk.

Először is körülnéztem az előttünk levő vagonban. A folyosón cigarettázó két-három utastól eltekintve minden nyugodtnak látszott. Aztán szemlét tartottam a másik oldalon is, ahol Stock tartózkodott. Itt sem találtunk rendellenességet. Csak ezután mentem be a fülkébe, ahol Pierre Georges ült barátainkkal. A fülkében nem volt más utas. Ezzel szerencsénk volt...

– *Könnyen kellemetlen társaságba kerülhettek volna...*

– Várj csak, hadd emlékezzem vissza... Az első osztályú fülkékben négy fekvőhely volt. Úgy hiszem, nantes-i emberünk lefoglalt minden helyet. Igen, így volt. Emlékszem, azt mondta, amikor átadta a jegyeket: „Minden helyet megvettem a fülkében és a vele szomszédosban is. Egyedül lesztek.”

Még egy problémát meg kellett oldanunk, mégpedig azonnal. Mielőtt vonatra szálltunk, ezzel adtam át Pierre-nek a jegyeket:

– Ha jön a kalauz, te adod oda a jegyet kezelésre, ha nagyon kíváncsi, mondd neki, hogy szüleiddel utazol...

– Emiatt ne nyugtalankodj...

Most szerényebben kellett viselkednünk. De már nem emlékszem világosan, miben is maradtunk. Természetesen Cachinnek meghagytuk, hogy nevét semmiképp el ne árulja. De az igazat megvallva a kalauz nem foglalkoztatott különösebben. Tudtuk, hogy francia, s ha nagyon köti az ebet a karóhoz, még van egy végső érvünk.

– *Mégpedig?*

– A pisztoly. Úgy gondoltuk, ha kell, Stock az egész úton felügyel majd rá.

– *És sor került erre?*

– Nem. Nem volt semmi baj. Még arra sem emlékszem, hogy kezelték-e a jegyeket egyáltalán.

– *Mennyit várakoztatok a nantes-i pályaudvaron?*

– Talán tizenöt-húsz percet, de én úgy éreztem, órák múlnak.

– *És ezalatt hogyan viselkedett Cachin?*

– Nagyon magabiztos volt. Amikor visszamentem a fülkébe, nyugodtan vitatkozott Pierre-rel . . .

– Néhány szót váltottunk, és akkor eszembe jutott Stock. Nem kapott újabb utasítást, tehát változatlanul a vagon végében őrködött. Elhelyeztem a szomszéd fülkében, amelyet mint említettem, már lefoglaltunk.

– Nehogy elaludj – mondtam neki.

– Teljesen egyedül maradok?

– Azonnal visszajövünk. Aztán felváltva őrködünk . . .

Ebben a fülkében nem volt hálóhely, ami egyébként számunkra teljesen fölösleges lett volna. Visszamentem Cachinékhöz.

– Most visszamegyünk a helyünkre. Nyugodtan pihenhetnek – mondtam.

Csaknem hajnali két óra volt, s Pierre meg sem várta, hogy befejezzem a mondatot, felállt.

– Ez nem járja – tiltakozott Cachin. – Csak

nem hagytok itt ilyen hamar? Annyi mindent kérdeznék még tőletek.

– Nana! – nézett rá felesége. – Látom, nem alszunk egyhamar.

– Te lefeküdhetsz...

Kimentünk egy pillanatra, ezalatt Marguerite Cachin kényelmesen elhelyezkedett, aztán mindhárman leültünk az alsó fekhelyre. Marcel Cachin a menetiránnyal szemben, Pierre-rel az oldalán. Én Pierre-rel szemben, az ablak mellett ültem, akárcsak ő...

Időnként kitekingettünk a folyosóra, ő is, én is az ellenkező irányba. Magam mellett felhúztam a rolót, s akárcsak reggel, most is megpillantottam a külső üvegen Stock visszatükröződő arcát. Csakhogy most kevésbé tisztán láttam. Cigaretta-ra gyújtott, nehogy elaludjon, néha megjelent a félhomályban előttem a cigaretta parázsló fénye. Olyannak látszott, mint a sohasem szunnyadó éberség parányi fénycsóvája...

Képtelenség emlékezni mindenre, amit Marcel Cachin kérdezett. Azt hiszem, ezzel kezdte:

– Nos, fiatal emberek, ti partizánok vagytok. Ez olyan hivatás, amely becsületetekre válik, de hogyan fogjátok fel munkátokat?

– Ütni az ellenséget, ahol csak tudjuk.

Pierre Georges adta ezt a választ.

– Maga a tény nem újdonság, elvtársak . . .

Elmondta nekünk, hogy spanyol földön már 1813-ban voltak partizánok, 1870-ben nálunk is megjelentek, majd hozzátette, hogy még pontosabban fejezze ki gondolatát:

– És Victor Hugo zseniális érzékkel óriásnak írta le őket . . .

Aztán az orosz forradalomról beszélgettünk, a Lenin felhívására harcra kelt partizánokról . . . és azokról, akik a megszállt országokban ma a kezükbe ragadják a hazáért vívott harc zászlaját.

– A népek haladó hagyományait követitek, barátaim . . .

Lestük minden szavát. Hangosan beszélt, s úgy gesztikulált, mint a szónokok, szavai is úgy csengtek, mintha beszédet tartott volna.

– Halkabban – szólt rá felesége –, kifárasztod magad . . .

Néhány percre elcsendesült a hangja, de ez nem tartott sokáig.

– Egyetlen dolog izgat – szólalt meg hirtelen. – Hogyan szereztek fegyvereket?

– A legnehezebben – válaszolta Pierre – az elsőhöz jutottunk. Vagyis: az első revolverhez. Ez-

után minden egyszerűbb volt. Az elsővel megszereztük a másodikat, kettővel pedig már kezünkben van négy, és aztán így folytatódik...

– Mondd el részletesebben, hadd lássak tisztán.

– Tavaly nyáron az egyik elvtárs, én is jól ismertem, fényes nappal lelőtt egy német tisztet a metró peronján...

És Pierre elmagyarázta, hogy ehhez először is egy olyan pisztoly kellett, amelyik nem mond csüttörtököt. A fegyvert néhány nappal korábban szerezték egy német katonától, akit a Porte d'Orléans mellett támadtak meg...

Én meg elmondtam, hogy az egyik elvtársunk azzal kezdte, hogy az édesanyja házának pincéjében elfürészelt egy ólomcsövet. Helyére jól vagy rosszul, de inkább rosszul, műanyag csövet tett, az ólomcsőből pedig ütőszerszámot fabrikált. Ezzel aztán leütött egy német tisztet. A tőle szerzett pisztollyal pedig kivégeztek egy árulót.

– Ezek az elvtársak... – kérdezte Marcel Cachin ránk kacskintva hamiskásan – nem ti voltatok?

Mosolyogtunk.

– Egész biztosan ti voltatok ezek a derék emberek. De te – fordult felém –, te egy árulóról beszéltél. Ki volt az?

– Ezret mondhatnék.

– Ismerem?

– Azt hiszem.

– Volt valami tisztsége a pártapparátusban?

– Igen.

– Magas funkciót töltött be?

– Igen.

– És ennek az árulónak, ha nem tévedek, ugyanaz volt a keresztnéve, mint az enyém?

– Eltalálta, Marcel Gitton volt az az ember.*

– Fiam, szeretnék megölelni. Ezzel az akcióval a párt megmutatta, hogy most is megvan az ereje és a hatalma, hogy lecsapjon az árulókra.

Marcel Cachin elmesélte, hogy ő bízott Gittonban, először nem is akarta elhinni, hogy ilyen hitvány ember, de a szaporodó bizonyítékok hatására kénytelen volt elfogadni a szomorú valóságot...

– Ez a nyomorult – mondta – még sok bajt okozhatott volna nekünk. Most elnyerte méltó büntetését.

A kivégzés történetét is el kellett mesélnem. Ez volt az egyik első akciónk, s most talán felesleges felidézni.

– *Miért? Akkoriban az akciónak hatalmas visszhangja volt. A kollaboráns sajtó és rádió pontosan ítélte meg az ügyet, mivel elsőrendű fontosságot tulajdonított neki. Az illegalitásban élő elvtársak győzelmeként értékelték a birt...*

– Nos, elmeséljem?

– *Hallgatunk...*

*

Számomra azzal kezdődött az ügy, hogy a párt illegalitásban levő vezetőségéből az egyik elvtárs, azelőtt nem ismertem,** úgy rémlik, forradás volt az ajkán, felvette velem a kapcsolatot.

– Különleges akció ügyében jöttem hozzád. Meg kell büntetni az árulókat.

– Nem túlságosan ínyemre való feladat.

* Marcel Gitton, valódi nevén Giroux, a második világháború előtt a Francia Kommunista Párt titkára volt. 1939-ben leleplezték, mint a rendőrség beépített emberét, kizárták a pártból. A német megszállás alatt az egyik legveszélyesebb kollaboráns lett, kegyetlenül üldözte régi barátait.

** Ez a vezető Artur Dalidet volt.

– Abbahagyod az eddigi munkádat, és kizárólag velünk tartod a kapcsolatot.

– Egyedül nem lehet nyélbeütni.

– Elszánt embereket is kapsz. Kezdetben ketőt-hármat. Aztán majd meglátjuk.

– És miből áll az árulók megbüntetése? – kérdeztem.

– Félre kell őket állítani az útból.

Magamban azt gondoltam, az árulónak halál a fizetsége, az ítéletet pedig majd mi hajtjuk végre.

Az elvtársunknak is ez járhatott a fejében, mert mihelyt megalakult csoportunk, és működőképes lett, így szólt hozzám:

– A párt halálra ítélte Gittont. Az a feladatotok, hogy hajtsátok végre az ítéletet...

Nem volt szükségünk arra, hogy elmagyarázzák az akció fontosságát. Az elítélt az egyik legveszélyesebb ellenségünknek számított. Több száz elvtársunkat ismerte Párizs környékén, és már ki is adott információkat, amelynek alapján jó néhányukat letartóztatták a németek.

Az illegalitásban dolgozó elvtárssal többször is találkoztam. Ő adta az első felvilágosításokat, csoportunk pedig elkezdte a munkát.

Gitton a Lilas-nak nevezett negyedben lakott. Esténként csaknem ugyanabban az időben szállt le a metróról a Városházánál. Innen a rendőrőrszobára tartott, úgy lépett be ide, mintha hazamenne. Egy rendőrrel jött ki, gyakran ugyanazzal, akinek az volt a feladata, hogy hazakísérje. Felmentek a rue de Paris-on, elhaladtak a mozi előtt, és a rue de Bagnolet-n elváltak. Pontosan a sarki presszó előtt.

Néha ittak még egy pohárával búcsúzás előtt, más alkalommal meg az ajtó előtt fogtak kezét, de mindig ugyanazon a helyen. Aztán Gitton, aki egy kicsit messzebbre lakott, egyedül ment végig a rue

de Bagnolet-n. Az utca csendes volt, itt könnyen megleshettük, és gyorsan eltűnhettünk. Úgy határozotunk, itt hajtjuk végre az akciót . . .

Két elvtárs jött velem. Az egyiknek, akinek lönie kellett, német tisztől zsákmányolt, kifogástalan fegyvere volt. A másik forgópisztolyához nem volt valami nagy bizodalmam. Kipróbáltuk a fegyvert egy üres telken, az eredmény láttán még el is nevettük magunkat. Emlékszem, a lövedéket valósággal látni lehetett. Egy krumplipuska többet ért volna. Emiatt aztán az egyébként cseppet sem félénk cimborát előőrsnek tettem meg.

A csoport vezetőjeként az én feladatom volt, hogy hátulról biztosítsam az akciót. Így ellenőrizhettem az előttem álló lövésének eredményét. Ha szükség volt rá, magam is tüzelhettem: a viroflayi olasz elvtársak révén új revolvert kaptam.

– *Marcel Cachinnek is elmesélted ezeket a részleteket?*

– Igen, de nem mondtam meg, hogy én is tagja voltam a csoportnak, s nem beszéltem az összeállításról sem . . .

Az akciót 1941 tavaszán pontosan úgy hajtottuk végre, ahogyan terveztük, legalábbis majdnem úgy. Még aznap este jelenthettem az elvtársnak: a feladatot végrehajtottuk. Fülíg érő szájjal persze, hiszen az eredményt illetően nem volt semmi kéttségünk. Függetlenül a politikai következményektől, csoportunk szempontjából is fontos volt a siker. Valamiféleképpen itt estünk át a tűzkeresztségen, előtte egy kicsit úgy éreztük magunkat, mint a fogorvoshoz induló gyerek. Utána pedig meglepődtünk, hogy az egésznek ilyen gyorsan vége lett . . .

– Igaz, hogy Gitton csak megsebesült? – kérdezte Marcel Cachin.

– Hazugság – válaszoltam. – Biztosíthatom,

hogy a csoport maradéktalanul végrehajtotta a rábízott feladatot.

– A rádió és az újságok szerint egy biciklista segített Gittonnak feltápáskodni, aztán kerékpárjával bátran a merénylő után vetette magát, s közben kiáltozott: „Fogják meg!” Kérték, jelentkezzen a rendőrségen, s biztosították a teljes titoktartásról.

– Csak annyit mondhatok, a biciklista nagyon is óvakodott attól, hogy elfogadja a meghívást.

– Csak nem ismerted?

– Én voltam.

– Mit jelent akkor ez a segítségnyújtási és üldözési história?

– Segítségről szó sem volt. Csakhogy ellenőrizni kellett az ítélet végrehajtását. Ezért álltam meg... Az üldözés pedig a klasszikus trükkök közé tartozik. Ez abból áll, hogy az akciót végrehajtó elvtárs mögött hajt az ember, közben pedig kiabál: „Fogják meg! Fogják meg!” Ezzel biztosíthattuk a menekülést, és elkerülhettük, hogy a rendőrök vagy valami lövöldözős kedvű német prédájául essünk.

– Hogyan biztosítottátok a menekülést?

– A lehető leggyorsabban elhagytuk a helyszínt, aztán szétspricceltünk más-más irányba. Csak később találkoztunk az előre megbeszélt helyen...

Azt hiszem, éppen, amikor az elvtársak védelméről beszéltem, akkor mondta Cachin, hogy a legszívesebben megölelne.

Néhány nappal később ismeretlenek, kétségkívül barátok, felírást meszeltek a járdára az akció színhelyén. Így szólt: „A francia hazafiak itt végezték ki az áruló Gittont.”

Már több mint egy órája robogott velünk a vonat az éjszakában . . . Barátunk semmi jelét nem adta a fáradtságnak, felesége azonban elszenderedett. Időnként félrehajtottam a függőnyt, és megpillantottam Stock alakját, csikkjeit szívta rendíthetetlenül. Az indulás után körülnéztem egy kicsit a folyosón. Az ajtók zárva, a függönyök behúzva . . . Csaknem mindenütt aludtak az utasok. Igazán nyugodt mégsem voltam. A következő állomáson is razziázhatnak, és némi nyugtalansággal vártam a megállót.

Az állomáson sötétség fogadott. A jelzőlámpákat kivéve egyetlen körte sem égett. Ez jó jel volt, amit persze azért ellenőrizni kellett.

Stockkal elfoglaltuk helyünket a vagon két végében. Nem történt semmi . . . Leszálltunk a peronra. Nyoma sincs nyugtalanító jelnek . . . Egy kicsit megkönnyebbültem, s visszamentem barátaink fülkéjébe.

– Hol vagyunk? – kérdezte ásítva Cachin.

– Angers-ben. Most talán még alhatna egy keveset.

– Nem, nem. Sok mindent szeretnék még megtudni tőletek.

– Ez nem okos dolog – szólalt meg a felesége.
– Jobban tennéd, ha pihennél.

– Erre később is lesz még elég időnk.

A vonat elindult az éjszakában. Mi meg ismét beszélgetni kezdtünk . . .

– Elmondtátok hát első fegyvereitek történetét – mondta Cachin. – Dicséret jár érte. Kollektív akcióban részt vettetek-e?

– Valamennyi akciónk kollektív – válaszolta Pierre. – Egy ügy előkészítésekor vagy a végrehajtásnál soha nem vagyunk egyedül elvileg.

– Én azokról az akciókról beszélek, amelyeket nem egy, hanem egyszerre több ellenség ellen haj-

tanak végre. Konvojok vagy katonai csoportok megtámadására gondolok például...

Néhány nappal korábban ehhez hasonló akciót hajtott végre a Valmy-csoport. Ez volt a rue de Crimée-akció.

– *Pontosabban?*

– Katonai alakulatot támadtak meg.

– *Elmesélted ezt Cachinne?*

– Igen.

– *És még emlékszel rá?*

– Egy kissé...

Nem én, hanem a csoportjaink egyik vezetője hajtotta végre, ő a rue de Crimée-ben lakott, a XIX. kerületben.

Hetenként háromszor az egyik német különítmény, amelynek az volt a feladata, hogy a környékre kihelyezett német őrséget leváltsa, embe-rünk ablaka alatt ment el. Kora hajnalban a megszállók pökhendiségével masíroztak lefelé az utcán. Az úttesten csattogó csizmáik ritmusára teli torokból énekeltek, üvöltöztek. A lakók a szokásosnál korábban ébredtek fel, és egyáltalán nem tetszett nekik ez az arcátlan menetelés, és érthető módon csaknem egyöntetű volt az utálat. Elhatároztuk, hogy megtámadjuk őket. Kint az utcán, kézigránátokkal.

Az akciót az utcában lakó elvtársra bíztuk, akit Lille-nek hívtak. A gránátot egy másik fiú dobta, az ő fedőneve Nancy volt. Kihaszználva a robbanás okozta fejetlenséget, mindkettőjük biciklin menekült. Lille feleségének az volt a feladata, hogy menjen ki az utcára, és kellő távolságból információkat szerezzen a szemtanúktól, és számolja meg az áldozatokat.

Először megghiúsult az akció, mert abban a pillanatban, amikor el kellett volna hajítani a gránátot, kerékpározó munkások tűntek fel. Elvtársaink

pedig még véletlenül sem akarták, hogy bajuk es-
sék. Csakhogy balszerencsére már kibiztosították
a gránátot. A csoport vezetője kézbe kapta s el-
kezdte kicsavarni a detonátort . . . Az egyik közeli
ajtómélyedésben egy tízcentimé-essel végül is sike-
rült kivennie, de csak úgy úszott a verítékben.

– Nagyszerű! Nagyszerű . . . – mondta Marcel
Cachin.

A második alkalommal a gránátot pontosan a
német egység közepébe hajították. Így kellett ten-
ni, hogy teljes legyen a hatás. Ráadásul a lejtős ut-
cán fennállt a veszély, hogy a gránát elgurul, és
csak távolabb robban föl. A pontosan dobott ké-
zigránátot csakhamar időzített bomba követte, ezt
magunk fabrikáltuk konzervdobozból, vízből és
karbidból, arra szolgált, hogy még nagyobb fejet-
lenséget okozzunk az ellenség soraiban . . . A rob-
banás pillanatában az utca egyik kiszögellésének
fedezékében várakozó elvtársak kerékpárra pat-
tantak, és köd előttük, köd utánuk . . . A nagy si-
etségben otthagytak micisapka volt egyetlen vesz-
teségünk, a németek pedig vaktában tüzeltek az
ablakokra . . .*

– *És Pierre Georges? Ő mit mesélt?*

– Ő is sokat beszélt. Marcel Cachin hol engem,
hol őt faggatta. Néha pedig mindkettőnkhez for-
dult, így aztán amikor egyikünk beszélt, a másik-
nak mindig akadt hozzátennivalója.

* A *France d'abord*-ban, az FTPF újságjában a következő
hír jelent meg: „1942. szeptember 1-én Párizsban a rue de
Crimée-ben a Valmy-különítmény harmadik harci osztaga
kézigránátos támadást hajtott végre az ellenség harminchat
főnyi csoportja ellen. Az akció mérlege: az ellenség mintegy
húsz halottat és sebesültet veszített, a mi oldalunkon nem
volt veszteség.”

– *Vissza tudsz még emlékezni Pierre Georges válaszára?*

– Természetesen nem mindegyikre, sőt ami megmaradt bennem, az is meglehetősen homályos... Arra azonban emlékszem, hogy elmondott egy partizántörténetet. A Franciaországban megszervezett első partizáncsoportok egyikéről.

– *Mit értesz első partizáncsoportok alatt?*

– Akkoriban a városokból, településekből vagy ipari központokból kiindulva működtek a fegyveres csoportok. Nem beszélhettünk vidéken tevékenykedő, szervezett partizán-alakulatokról.

– *Fel tudnád idézni a történetet?*

– Azt a keveset, amit megjegyeztem, és amit megtudtam azóta...

A sochaux-i Peugeot-gyár dolgozói 1942 elején, attól tartva, hogy Németországba viszik őket, ott hagyták munkájukat, s vidékre menekültek. Néhányan ott maradtak csoportba verődve, és akciókat kezdtek szervezni. Április táján megjelent náluk az egyik elvtárs Párizsból. Pierre Georges volt, akit csakhamar Henri kapitánynak kereszteltek el. Kezdeményezésére rövidesen megalakult az a fontos csoport, amely a „Valmy-század” nevet vette fel.

– *Ugyanazt a nevet, amelyet a te csoportod is használt?*

– Igen, de semmi közünk nem volt egymáshoz. A mi akcióink színtere Párizs környéke volt, míg Pierre Franche-Comtéban működött embereivel. Emlékszem, Franche-Comté hallatára Marcel Cachin felkiáltott: „Victor Hugo hazája!”, aztán megkérdezte, hogyan szervezték meg az első partizáncsoportokat.

– Kis csoportokba és két különítményre osztva – felelte Pierre. – Az egyikben az illegálisok, a másikban a legálisok voltak a tagjai.

– Vagyis?

– Az illegálisok állandóan változtatták helyüket, és repülő osztagokat alkottak. A többieknek volt munkájuk, rendezett körülmények között éltek, és egy helyben maradtak.

Marcel Cachin még megkérdezte.

– Valamennyien franciák voltak?

– Egy ukrán katona is volt velünk, ő az egyik lágerből menekült, és a csoporthoz tartozott még egy elzászi is, aki a német hadseregből dezertált.

– Nagyszerű!

Tudni akart mindent. Hányan voltak? Mit csináltak? Azt hiszem, Pierre vagy tizenöt munkásfiúról és talán hét-nyolc repülő osztagos partizánról beszélt.

A legizgalmasabb az volt, amikor Pierre felidézte az utolsó hónapokban végrehajtott akciókat. Ezekkel a fiúkkal kezdett robbanóanyagot gyűjteni, aztán síneket feszítettek szét, póznákat repítettek a levegőbe... Később széles körű hadműveletekbe kezdtek, zsilipeket semmisítettek meg, ellenséges konvojokat tartóztattak fel, kommandatúrákat és fasiszta központokat támadtak meg...

Pierre nem fecsegett. Röviden válaszolgatott a kérdésekre, megszokott szerény modorában adta elő a történeteket. Mintha mindez a lehető legtermészetesebb lenne. Cachin a legapróbb részletekre is kíváncsi volt. Megkérdezte tőle:

– Az ilyenfajta akciók után üldöztek titeket a németek? Szerveztek megtorlásokat?

– Soha nem maradtunk egy helyen. Ha Doubsban kerestek minket, átmentünk a Haute Saôneba. Vagy éppen fordítva. Ami pedig a megtorlásokat illeti, mindig úgy intéztük, hogy a lakosságot ne fenyegetse közvetlen veszély.

– Hol rejtőztetek el?

– Majd mindenütt. Ellenálló parasztnál, akiket még nem buktattak le, ha pedig úgy hozta a szükség, hát az erdőben.

– És mit ettetek?

– Az asszonyok hozták...

Az élelemről jut eszembe, hogy sok bajunk volt a ruhával és különösképpen a cipővel. A fiúk sok-sok kilométert gyalogoltak naponta, néha még éjszaka is talpon voltak. A cipők hamar elkoptak; a rosszak helyett mindenképpen újakat kellett szerezniük.

Pierre elmesélte, hogy két másik társával beállított az egyik besançoni nagyáruházba, hogy lábbeliket vegyenek.

– Erős legyen – mondta a tulajdonosnak. – Kifizetjük, de nem ám a feketepiaci áron.

– Akkor jegyek kellenek.

– Az is van.

– És aláírt bonok a városházáról...

– Nincs időnk beszerezni.

– Akkor nem kapnak semmit.

– Bonunk nincs, van viszont...

Pierre csendesen kihúzta zsebéből a revolvert, mialatt másik két társa elhelyezkedett a bejáratnál.

– Ne féljen, nem vagyunk banditák...

A tulajdonos egész testében remegett, nem kért már semmit, szó nélkül beleegyezett mindenbe. Pierre és társai pedig jó nagy csomag erős cipővel jöttek ki az áruházból, a rendes árat fizették, vagyis a legolcsóbbat. Kifelé jövet még odaszólt a jóembernek:

– Ezek a bakancsok olyan embereké lesznek, akik megérdemlik, hazafiaké, akik a betolakodók ellen harcolnak...

A történet nagyon tetszett Marcel Cachinnek:

– Saint-Justre emlékeztet, aki le akarta szedni

a lorraine-i polgárok lábáról a cipőt, és oda akarta adni a köztársaság katonáinak.

Fellelkesült és gyengéden nézett ránk. Egyszer csak megkérdezte:

– Barátaim, mondjátok meg őszintén, előfordult már, hogy féltetek?

– Néhányszor, akció előtt – válaszolta Pierre. – Hiszen egyikünk sem keresi a halált; élni akarunk... De az akció alatt csak arra gondolunk, hogy győztesen kerüljünk ki az ügyből...

– Én pedig elmondtam a kivégzésem történetét.

– *Miféle kivégzést?*

– Ami számomra elmaradt. Egyébként nem lennék itt.

1941 szeptemberének egyik reggelét Levalloisban töltöttem, bádogosmester barátomnál. Nem tudom már, hol szerzett öreg pisztolyt tisztogattam az Avanti populót füttyörészve. Egyszer csak megkérdezte a barátom:

– Hallgattad a rádiót, láttad az újságokat?

– Nem.

– Ezek a kollaboránsok aztán mindent megcsinálnak! Rosszabbak a náciknál!

Kezembe veszem az újságot és olvasom, hogy a különleges törvényszék* halálra ítélt négy kommunistát, s még aznap reggel lefejezték őket Párizsban, a Santé börtön egyik udvarán. A nevek kezdtek táncolni a szemem előtt: Jean Catelas, Jacques Woog, Adolphe Guyot... a negyedik pedig az enyém volt...

Holtsápadtan letettem a pisztolyt. Ekkor a barátom hozzám fordult:

* Ezek állami bíróságok voltak, amelyeket akkoriban alapított meg a vichyi kormány, hogy minél gyorsabban ítélkezzenek, a legszigorúbb büntetésekkel sújtva a kommunistákat.

– Nagyon megrázott?

– Igen, mindannyiukat ismertem . . .

Azon a reggelen végigfutott a hátamon a hideg. Egy kicsit úgy, mintha az én nyakamra is rázuhant volna a hideg nyaktiló.

– *De hogyan lehetséges, hogy a te neved is megjelent az újságban?*

– Ó, nagyon egyszerű a dolog . . . Először Woog építésszel és Adolphe Guyot colombes-i, kétgyermekes vízvezetékyszerelővel ítélték el, röpcédula terjesztéséért . . . De mivel én szökésben voltam, távollétemben hozták meg az ítéletet. Később az ügyet összekapcsolták Jean Catelas amiens-i képviselő perével, és beadták a különleges törvényszék elé. A bírák valóságos hóhérok voltak, négy halálos ítéletet hoztak. Az első hármat megfellebbezni sem lehetett. Az enyémet ezúttal is a távollétemben. Lévén, hogy az ítéletet azonnal a kivégzés követte, a rádió és a reggeli újságok az én nevemet is közölték a többi elvtársával együtt . .

– Ezután – fordult felém Marcel Cachin – mit tettél?

– Elszaladtam értesíteni anyámat, hogy megmutassam: élek. Ezzel fogadott: „Menj, eredj gyorsan! Nehogy megtaláljanak!” Aztán arra gondoltam: idáig nem sokat tettem. Most majd hallani fognak rólam . . .

*

Újabb állomást hagytunk magunk mögött. Sablét, vagy talán Le Mans-t? Említésre méltó esemény most sem történt . . .

Egyszer csak, nem emlékszem már, az utazás első vagy második felében történt-e, Marcel Cachin elgondolkodott, aztán egyenesen nekem sze-

gezte a kérdést. Erre úgy emlékszem, mintha tegnap lett volna.

– Szeretném tudni – mondta –, mit gondol rólam a nép, az egyszerű ember...

– Mivel kapcsolatban?

– A plakátüggyel, amelybe engem is belekeverték.

A terrorizmus elleni, néhány hete megjelent falragasról volt szó. Pierre Georges egy ideje már le-lehunyta szemét, láthatóan küszködött az ál-mossággal, most azonban felkapta a fejét. Mint-hogy nekem szólt a kérdés, én válaszoltam, igaz, egy kicsit habozva...

– Azóta... sokat gondolkodtunk, de... nem titkolom, néhány barátunk megingott.

Marcel Cachin felcsattant.

– Megingott! Mintha azok után, ami itt történt, kételkedni lehetne, melyik úton kell járnunk! Azt hiszik, hogy a túszok eszeveszett öldöklése, a mieink lemészárlása után elítéltem a bajtársaimat?

– Ó! Én nem hiszem... mi nem...

– Ez a plakát, fiatalember, becstelenség, páratlan ocsmányság velem szemben...

– Kérlek – fordult felé a felesége –, nyugodj meg, beszélj halkabban...

– A P. O. P.* árulói és renegátjai rendezték meg ezt az előadást, így kísérelik meggyőzni a közvéleményt, hogy elárulhatom pártomat...

Még jobban belélovalta magát. Mintha meg akart volna győzni minket, pontosabban, mintha szüksége lett volna arra, hogy meggyőzzön minket...

– Hűségem bizonyítéka, hogy most itt vagyok veletek. Nem igaz? Hetvenhárom éves koromban

* A plakátot kiadó P. O. P.-t, a népi munkáspártot a vichyi kormány és a megszálló hatóságok segítségével Marcel Gitton alapította.

követtelek titeket az éjszakába, azt sem tudom, hová. Teljes bizalommal...

Rettenetesen zavarba jöttem: képes egy percig is kételkedni, hogy hiszek benne? Egész biztos ügyetlenül válaszoltam. Mindenesetre okosabban tettem volna, ha hallgatok.

– Talán úgy gondoljátok – tette hozzá –, hogy már korábban az illegalitást kellett volna választanom?

Nem tudtunk mit mondani erre, ő maga adta meg a választ:

– Nem akartam addig harcba szállni, míg nem tudtam biztos helyen a gyermekeimet...*

Gyermekeiről beszélve tekintete álmodozó lett, sőt láthatóan aggodalmas. Mintha semmit sem tudna felőlük és félne, hogy még nagyon sokáig nem látja őket... Tiszteletben tartottuk a csendet.

Ezt kihasználva egy kis felderítő útra indultam a kocsiban. A vonat teljes sebességgel robogott, a folyosók kihaltak voltak. A szomszédos fülkében Stock ült ugyanazon a helyen, mint az imént, s elszenderedett. Felesleges lett volna felébreszteni...

* 1942. július 10-én, tehát néhány héttel e beszélgetés előtt, Hitler franciaországi rendőrsége vezetőjének aláírásával hirdetményt tett közzé a sajtó, és plakátok jelentek meg az utcán. A hirdetményen a következő állt: „A merényletek elkövetői, a szabotálók, a menekülésben levő zavartkeltők valamennyi közeli hozzátartozóját, leszármazottját, feleségének rokonságát, unokatestvéreit, ha férfi, kivégezzük, ha nő, kényszermunkára küldjük, ha még nem töltötték be a tizennyolcadik életévüket, gyermekbörtönökbe zárjuk.” Marcel Cachint 1941-ben már előzetesen letartóztatták, s helyzete most ismét bizonytalanná vált. Kiszabadulva a házi őrizetből, s belépve az illegális harcba, félelmetes ellenséggé vált a megszállók és támogatóik szemében. Egyike lett azoknak, akiket a Gestapo a legfontosabb „menekülésben levő zavartkeltők” közé sorolt.

Az éjszaka már a vége felé járt, mi még mindig ott ültünk egymás mellett és hegyeztük fülünket. Marcel Cachin tartott szóval minket. Csodálatos dolgokról mesélt.

– *Például miről?*

– Lehetetlen pontosan emlékezni mindenre. Szenvedélyesen beszélt mindarról, amit szeretett: a családjáról, az elvtársairól, a szülőföldjéről, Bretagne-ról...

Hallgattuk ezt a tömegek feltüzelésére született hangot, és csodálattal néztünk erre az emberre. Az én szememben ő testesítette meg harcunk valamennyi erényét. Olyan volt, mint a szélben lobbogó zászló. Úgy éreztem, ez a fiatalos öregember velünk együtt lép a partizánok útjára...

Ő pedig nagy szeretettel nézett ránk. Mintha társaságunkból erőt merítve ugyanolyan érzelmi magaslatokra emelkedett volna, mint ahová ő emelt minket. Akkor gondoltam erre, amikor ismét kérdezősködni kezdett:

– Mindketten harcoltatok Spanyolországban?

– Igen, önkéntesek voltunk.

– Mi volt a beosztásotok?

– Ő tiszt volt főhadnagyi rangban, én pedig politikai biztos ugyanabban a században.

– Mindketten nagyon fiatalnak látszotok. Hány éves vagy te voltaképpen?

– Huszonhat.

– Megnősültél, mielőtt oda indultál?

– Igen, két éve.

– Gyerekeid vannak?

– Egy fiú, 1935 nyarán született. Nem volt meg az az örömöm, hogy láthassam első lépéseit.

– Miért?

– Éppen akkor mentem a háborúba, amikor járni kezdett. Amikor két évvel később visszajöttem, kis biciklit hoztam neki, de nem ismert meg...

Marcel Cachin meghatódott.

– És te? – fordult Pierre felé.

– Én egészen az elején mentem el, vagyis 1936 őszén.

– Te is nő voltál akkor?

– Még nem. Csak 18 éves voltam.

– És már tiszt, mint Marceau Hoche! Talán te is tábornokként végzed?*

Sokáig faggatott még a spanyol polgárháborúról, s arról, miért mentünk el önkéntesnek... majd így szólt:

– Igaz ügyért harcoltatok: egy nép megérdemelt szabadságáért. Ha a spanyol köztársaság győzött volna, most nem lenne háború.

Erről a spanyolországi beszélgetésről eszembe jut egy részlet. Valahogyan szó került rá, amikor Spanyolországba indultam, Gino testvérem belépett a C. D. H.-ba, hogy vasárnaponként helyettesítsen a L'Humanité árusításában.

– És most mit csinál a testvéred? – kérdezte Marcel Cachin.

– Tavaly tartóztatta le a vichyi rendőrség, aztán átadták őt a németeknek...**

* Pierre Georges-t, aki a legendás híró Fabien ezredes lett, két évvel később, 26 éves korában ölték meg az elzászi fronton.

** Gino Focardit, a Marcel Cachin kiszabadításának történetét elmesélő Focardi testvérét Németországba deportálták, s 1945-ben, a neuengammei tábor tragikus evakuálásakor megölték.

– Mennyi ismeretlenül maradt önfeláldozás, mennyi áldozat a mi újságunkért!

Aztán az elesett elvtársakról kezdett beszélni, főként Gabriel Périről, akit néhány hónappal korábban végeztek ki, és megfigyeltem, amint felidézi búcsúlevelét, könnycseppet töröl ki lopva a szeméből. Majd ismét az újságot hozta szóba.

– A háború előtt te is a mi nagyszerű C. D. H.-unk árusítói közé tartoztál?

– Mi mindannyian árusítottuk az Humát – válaszolta Pierre Georges.

– A minket kísérő elvtárs is?

Stockról volt szó. Elmeséltem, hogy ő aztán a kemény legény. Talán öt-hatéves kislánya kíséretében árulta minden vasárnap az újságot.

– Hívjátok ide, hadd beszélgessek vele is. Zavarba jöttem.

– Az a helyzet, Cachin elvtárs... nem tudja, kicsoda ön.

– Hogyhogy nem tudja, ki vagyok?!

– Nem mondtuk meg neki az ön nevét.

– Nocsak, és miért nem?

– Mert feladata elvégzéséhez erre nem volt szükség.

– És nem ismert fel?

– Nem hiszem, mert egyébként megmondta volna nekünk.

– Hát jó, rendben van...

Marcel Cachin nem ragaszkodott ahhoz, hogy beszéljen Stockkal, de hozzátette:

– Amikor befejeztétek az akciót, megmondjátok majd neki annak a nevét, akit védelmezett?

– Talán. Kárpótlásképpen.

– Nos, ha így van, mondjátok meg azt is, hogy gratulálok neki...

Ahogyan a vonat haladt, egyre kevésbé voltam nyugtalan. Idáig minden állomáson átjutottunk baj nélkül. Körülöttünk nem volt mozgolódás . . .

De valahol mégiscsak riadóztathattak. Marcel Cachin kétségkívül keresik már az országutakon, s talán a hátralevő állomásokon várják. A csendőrök rádióval vagy egyszerű telefonnal is megállíthatják a vonatot és várhatnak ránk a következő megállóban. Még nem nyertük meg a játszmát. Óvatosnak és ébernek kellett tehát maradnunk . . .

Órségünk könnyebb lett volna, ha barátunk beleegez a pihenésbe. De hiába unszolta felesége és mi is, esze ágában sem volt lefeküdni. Kétszer-háromszor én is éreztem, hogy lecsukódik a szemem, nagy erőfeszitésembe került, hogy el ne aludjak.

Most már elmúlt az álmoságom, és szó, ami szó, az éjszaka hátralevő részét Cachin fülkéjében töltöttük. Szerettem volna, ha ez az éjszaka nem érne véget. Az idő múlásával Marcel Cachin kérdései egyre közvetlenebbek lettek, s végtelenül közel kerültünk hozzá. Egyszer csak azt kérdezte például Pierre-től:

– Mi a foglalkozásod?

– Tizennégy éves koromban kezdtem dolgozni, először mint szerelőtanonc az egyik Haute-Seine-i hajógyárban, aztán pékinas lettem.

– Kemény munka, amelyet a 71-es Kommün alatt is megpróbáltak könnyíteni. Miért választottad ezt?

– Ez volt apám foglalkozása.

– És most mit csinál az apád?

– Néhány napja kivégezték a sógorommal együtt. A németek engem nem tudtak letartóztatni, hát rajtuk álltak bosszút.

Marcel Cachin megfogta Pierre kezét.

– Bocsáss meg, fiam, nem tudtam fájdalmadról...

Aztán ismét felélénkült.

– Hogyan is ne gyűlölnénk azokat, akik ennyi bajt okoznak nekünk! Akik lemészárolják a túszokat... Az árulókat, akik hóhérekre juttatják őket...

Időközben szunyókáló felesége ismét lecsendesítette a férjét, aki, emlékszem, Pierre-rel ezután tovább beszélgetett.

– Amikor visszajöttél a polgárháborúból, folytattad a pékmesterséget?

– Nehéz lett volna. A fronton súlyosan megsebesültem, s akkortájt jöttem ki a kórházból. Egyébként is másba akartam kezdeni...

Pierre elmesélte, hogy átképzős iskolába iratkozott, és elhelyezkedett az egyik repülőgépgyárban, mint műszerész.

– Nagyszerű, nagyon jól – helyeselt barátunk.
– És most nős vagy?

– Igen, egy évvel azután, hogy visszajöttem Spanyolországból. A francia Jeunes Filles szervezet egyik fiatal kommunistáját vettem el, ő ápolt.

– Mi a foglalkozása?

– Gyors- és gépíró.

– Gyerekeitek vannak?

– Egy kislányunk, a megszállás első heteiben született.

– S legalább örülhettél első mosolyának?

– Nem voltam odahaza...

Pierre elmesélte, hogy megszökött a menekülő internáló táborból és a déli zónában tartózkodott, amikor megszületett a lánya. Csak jóval később láthatta gyermekét.

A feleségekkel és a gyerekekkel kapcsolatban Marcel Cachin tudni akarta, hogyan egyeztethe-

tők össze az illegális munka és a családi élet követelményei.

Elmeséltem, hogy ami engem illet, feleségem Courbevoie-ban él legálisan, lánynevén, én pedig két illegális lakásban: az egyik Párizsban van, a másik pedig Issy-les-Moulineaux-ban. Gyerekünket, aki akkortájt hétéves volt, szüleimre bíztuk.

Barátunk azt is tudni akarta, hogy vajon találkozhatom-e feleségemmel és gyermekemmel.

Feleségemmel egyszerű volt a dolog. Csoportunkhoz osztották be összekötőnek, s az akciókban is részt vett. Ha látni akartam a gyereket, el kellett rejtőzködnöm, és hallatlan biztonsági intézkedéseket tennem, mert a rendőrök néha ott álltak az iskola előtt vagy a lakásuknál, abban a reményben, hogy később követhetnek engem. Minden alkalommal temérdek parancsot kellett kiosztanom a srácnak. Egy nap meg is kérdezte: „Mondd csak, papa, tulajdonképpen hogy hívnak téged?”

Emlékszem, Pierre Georges helyzete sokkal bonyolultabb volt. Doubsba küldték, felesége csak két hónappal később mehetett utána, amikor már biztos rejtekhelyet találtak a gyerekek. Az egyik baráti család vállalta a kisbabát. Náluk látta Pierre néhányszor a lányát, aki akkortájt kétéves lehetett. Akárcsak neki, a feleségének sem volt állandó lakása. Akkor találkoztak, amikor a harci fegyelem megengedett egy kis pihenést, mert az asszony is harcolt, s néha több napra elment, hogy teljesítse a rábízott feladatokat...

Marcel Cachint fellelkesítették a Pierre-től halottak, és heves szónoklatba kezdett. Minden franciának, mondta, be kell kapcsolódnia a harcba... Minden talpalatnyi földért küzdenünk kell... Lelkesülten kell harcolnunk a hazáért... És itt még egyszer Victor Hugót idézte, emlékez-

ve a szabad harcosokhoz intézett felhívására, és ezzel zárta szavait:

– Nagy a ti harcotok . . . Csodálatosak az aszszonyaitok . . .

*

Gyorsan telt az idő, és majnem elkerülte a figyelmem, hogy a chatres-i pályaudvarra érkeztünk. Egy kicsit féltem ettől az állomástól, s bár nem vagyok babonás, azt mondtam magamban: ha itt nem történik semmi, minden jól végződik.

– *Mi volt az oka ennek a félelemnek?*

– Csak úgy megfordult a fejemben . . . Talán az egyik jól sikerült ténykedésünk juttatta eszembe a várost . . .

– *Mikor történt ez?*

– A megszállás elején. Akkor még nem az illegáltságban dolgoztam.

– *Meséld el a történetet!*

– Ó! Nem valami hőstett volt . . .

A sógorom megkeresett, mondván: „Van egy eladó disznó Sarthe-ban . . .” Az idő tájt az ember nem szalasztott el egy ilyen alkalmat. Gondolkodás nélkül Versailles-ba bicikliztünk. Éppen csak, hogy elkaptuk a nantes-i vonatot, és Chartres-ban szálltunk le. Megérkeztünk, és kiderült, nincs csatlakozás, semmi nem megy abba az isten háta mögötti faluba, ahová mi tartottunk. Azt hiszem, Château-du-Loirnak hívták. Siettünk haza, így hát elhatároztuk, hogy az ügyet másik napra halasztjuk, és még az este visszamegyünk Párizsba.

De mit csináljunk estig? Visszafelé a vonatra még három-négy órát kellett várakoznunk. Beültünk a moziba . . . Emlékszem, egy Tino Rossi-filmet játszottak, a Tűzcsókos Nápolyt. A filmnek elég későn lett vége . . . Talán egy kicsit később

kezdték az előadást... Egy szó mint száz, lekés-
tük a vonatot.

– Annyi baj legyen – mondta a sógorom –,
megvacsorázunk itt, kiveszünk egy szobát, és majd
holnap érkezünk meg...

Másnap vasárnap volt. Így hát volt időnk kitu-
dakolni, hogyan juthatunk el a faluba. Elmen-
tünk, és magunkkal vittük a disznót.

– *Hogyan szállítottátok el?*

– Természetesen feldarabolva. Két bőröndünk
volt, egészen telerakva.

Este aztán elértük a vonatot, és különösebb bo-
nyodalom nélkül megérkeztünk Versailles-Chan-
tiers-be. Az egyik haverunk várt ránk. „Haza ne
menjete! Ott vannak a zsaruk...”

Valóban, vasárnap reggel beözönlöttek hozzánk
a vichyi rendőrök, azt hitték, most majd elkap-
nak. Dühösen összevissza túrtak mindent. Egyik
különösen ügybuzgó rendőr még a próbababára is
rávetette magát – feleségem használta ezt varrás
közben – és ordított: „Most megvagy!” Végül is
zsákmány nélkül távoztak. Még egy árva röpcédu-
lát sem találtak! Ettől a kalandtól kezdve köddé
váltam.

– *Térjünk vissza a chartres-i állomásra és a
Marcel Cachinnel eltöltött éjszakára.*

– Fel kellett ébresztenem Stockot, aki mély
álomba zuhant. Ahogyan az előző állomásokon is
tettük, elfoglaltuk őrhelyeinket a folyosó két vé-
gében. Emlékszem, felszállt néhány utas. Kétség-
kívül nem sokan, hiszen első osztályú, hálófülkés
kocsiban utaztunk.

Chartres után végre azt mondtam magamban:
nyertünk! Már csak a végcél, a versailles-chan-
tiers-i pályaudvar volt hátra. Odáig alig egy óra
az út. Kint már felkelt a nap...

– *Marcel Cachin még mindig nem aludt?*

– Talán kétszer-háromszor elszunyókált, amikor kimentem ellenőrizni a folyosót. De nem esküdnek meg rá, mert csaknem mindig Pierre-rel beszélgetve találtam...

Egy ízben még az irodalom is szóba került. Pierre felsorolta azokat az írókat, akiket a börtönben olvasott, mire Marcel Cachin így szólt a feleségéhez:

– Hallod? Ez a fiatal munkásfiú kihasználta a pihenést a Santéban, Descartes-ot és Diderot-t olvasott...

Majd ezzel fordult hozzám:

– Miért olyan furcsa a kiejtésed?

– Olasz születésű vagyok.

– Szüleid antifasiszták, ugye?

– Az apám régi szocialista, még Matteottit is ismerte.

– A szocializmus nagy alakja, kiváló ember, akit Mussolini meggyilkoltatott...

Elmesélte, hogy a halála küszöbén Matteotti így szólt hóhérjához: „A gondolatot, amely bennem lakozik, soha nem ölöd meg!” Aztán visszakanyarodott az apámra.

– Mi a mestersége?

– Szerszámkészítő.

– És neked?

– Rézműves.

– Tessék, igazi proletárok ülnek itt...

Megkérdezte tőlünk, már nem emlékszem, hogy az utazás kezdetén vagy a végén:

– És a Szovjetunió? Mit mondanak róla a munkások?

– Bízunk benne.

– Hogyan vélekednek a németek előrenyomulásáról?

– Azt mondják, nem tart sokáig, s visszafelé gyorsabban mennek majd, mint előre.

– Ez igaz. Napóleonnak 1812-ben voltak e téren tapasztalatai...

Figyelemre méltó pontossággal magyarázta el a háborús helyzetet. A németek veszélyesen eltávolodtak bázisaiktól, offenzívájuk végső határáig érkeztek... A partizánok lehetetlenné teszik az életüket... A világ ellenük van... A Volgára támaszkodva az oroszok egy lépést sem hátrálnak többet... Aztán Pierre-hez fordult:

– Te, a legfiatalabb, gondolod, hogy nyerünk?

– Biztos vagyok benne.

– Nagyon helyes. Nagy játszma kezdődik most... A győzelemhez kétség sem fér...

Chartres után felesége a leszálláshoz kezdett készülődni, így szólt hozzá:

– Nem okos dolog. Egész éjszaka le sem hunytad a szemed, és be nem állt a szád.

– El sem tudod képzelni – válaszolta –, mennyire jót tett ez nekem. Nagyszerű éjszaka volt.

– De ezeknek a fiatalembereknek is szükségük van pihenésre! Ez eszedbe sem jut...

Élénken tiltakoztunk. Nekünk is pompás éjszánkánk volt. Olyan éjszaka, amely egész életre nyomot hagy az emberben, amelyről soha nem feledkezünk el.

Elmondtam barátainknak, mit kell tenniök a megérkezésükkor, majd Pierre-rel átmentünk a szomszédos fülkébe. Lelket vertünk Stockba, aki ismét kezdett álomba merülni.

– No nézd csak, te álomszuszék. Hasadra süt a nap...

Rögtön a zsebéhez kapott.

– Hallod-e! csak semmi számárság... – szólt rá Pierre.

Felhúztuk a rolókat, megállapodtunk, kinek mi lesz a feladata, és valamennyien felkészültünk a leszállásra...

Versailles-Chantiers-ben már a megállás előtt kihajoltam az ablakon és végignéztam az állomás peronján. Nem láttam semmi gyanúsat.

Stock a vagon végében állt, ő szállt le elsőnek, felderítőként. Előrement az első ajtóig, ahol Marcel Cachinnek kellett leszállnia. Pierre Georges leugrott, hogy segítsen barátainknak. Én szálltam le utoljára a bőrönddel. Csomagokkal a kezükben utasok siettek körülöttünk a kijárat felé...

Csoportunknak egy másik csatlakozó vonatra kellett átszállnia, az úticél Vanves volt. Magától értetődő, bármi történjék is, Marcel Cachinnek el kellett érnie végső célját. Adott alkalommal Stocknak kellett közbeavatkoznia. Pierre és én váltottuk egymást, hogy mindenáron biztosítsuk barátaink átadását. Cachin tudta, hogy fel kell szállnia a vanves-i vonatra, akár nélkülünk is, és ott már várni fogják...

– *Hogyan ismerhette fel a rá várókat?*

– Megadtam neki Breton személyleírását, amellelt Breton is könnyen felismerhette őket.

Sietség nélkül mentünk végig a peronon, a vonat eleje felé. Marguerite Cachin haladt elől, én mellette lépkedtem a bőrönddel. Mögöttünk néhány lépésnyi távolságra jött a férje, és Pierre Georges. Stock pedig egy kicsit lemaradva... Én láttam meg először a csendőröket. Ketten voltak, és egyenesen felénk tartottak...

Az ilyen pillanatokban gyorsan gondolkodik az ember. Először az jutott eszembe: jelezték Cachin megérkezését, és azért jöttek, hogy letartóztas-

sák... Ezután nyomban arra gondoltam, hogy ebben az esetben többen lennének. Sem a francia, sem a német rendőrségnek nem szokása, hogy nyilvánosan kíséreljen meg egy letartóztatást, ha tudják, kísérik az illetőt. Ha a fogdmegeknek ez a dolguk, mindig csoportosan jöttek vagy erősítést kértek. Körülöttünk pedig nem láttam több egyenruhást, és nem volt semmi jele civil rendőrök akciójának sem. Logikus volt, hogy a két csendőr a szolgálatát teljesíti a pályaudvaron, ellenőrzik a papírokat vagy feketézőkre vadásznak, ez pedig ránk nézve nem volt veszélyes...

Először elmentek Marguerite Cachin mellett, úgy tűnt, észre sem veszik. Önkéntelenül hátrafordultam, készen a beavatkozásra. Most is álcázva hordtam pisztolyomat, de könnyen elővehettem volna...

– *Hogyan álcáztad?*

– Ez az én trükköm volt: a kabátom ujjába dugva, így ha fölemelem a kezem, könnyebben megúszhatom a motozást...

Egy szempillantás alatt észrevettem, hogy Pierre és Stock, akik azt hitték, hogy Marcel Cachin veszélyben van, támadásra készülnek... Sokatmondóan jelezhettem nekik, mert csaknem ugyanabban a pillanatban meggondolták magukat.

A csendőrök elmentek Marcel Cachin mellett, és még csak rá sem néztek. Aztán Stock felé tartottak, aki tettetett könnyedséggel lépkedett, és pontosan mögötte megállítottak két fiatalembert, mindkettőjük hatalmas bőröndöt cipelt.

Láttuk, hogy a két fiú zavartan követi a csendőröket a pályaudvar egyik irodájába... Kétségkívül kezdők vagy pitiáner feketézők lehettek, mert ha fegyvereket vagy röpcédulákat hozó bajtársak lettek volna, biztosan igyekeznek kikerülni a csávából.

– *És hogyan viselkedett Marcel Cachin a találkozás pillanatában?*

– Nagyon nyugodtan. Szórakozott meglepődöttséggel nézegette maga körül az embereket, mintha most látna először párizsiakat. Azt sem tudom, egyáltalán felfigyeltek-e a pillanatok alatt lezajló jelenetre.

– *És a felesége?*

– Azt hiszem, nagyon féltette őt. Ugyanabban a pillanatban fordult hátra a csendőrök után, mint én, láttam, arca aggodást sugároz. De az ezt megelőző másodpercekben, amikor a csendőrök közeledtek felénk, szilárd volt, s egy szót sem szólt . . .

Ezután az izgalom után nem történt említésre méltó esemény. Fölszálltunk a külvárosi vonatra, amely Versailles-ből jött és Párizsba tartott. Most már nem volt több veszély. A reggeli utasok tömegében álltunk, munkába induló munkások, hivatalnokok, munkáslányok jöttek velünk.

Marcel Cachin és felesége kíváncsian nézték az emberek ruháit. Különösen a nőket, akik a harisnyát pótolandó, befestették a lábukat, vastag faltalpú cipőiket, amelyek hangosan csattogtak a pályaudvar peronján . . .

Tömegesen indultak még utasok Viroflay-be, Chaville-be, Sèvres-be, Meudonba . . . Tolongani kellett és lökdösődni, hogy utazásunk végállomásánál, Vanves-ban le tudjunk szállni.

Emlékszem, a szerelvény végén voltunk. Én mindig ezt a kocsit választom, mert itt kisebb a tömeg. A párizsiak inkább a megérkezésnél szeretnek a kijárat közelében lenni, ezért inkább összezsúfolódnak elöl, mintsem, hogy hátul kényelmesen leüljenek.

A kis külvárosi állomás képe ugyanolyan volt, mint a hét bármelyik napján: lökdösődés nélkül

siettek az emberek az üzemekbe vagy az irodákba, szórakozottan köszöntek egymásnak vagy köszönés nélkül haladtak el ismerőseik mellett... Amikor végre mindannyian kiszálltunk a vonatból, átadtam Pierre Georges-nak a bőröndöt, és barátaink felé fordultam:

– Előremegyek, ne siessenek túlságosan...

A távolban észrevettem Bretont. Amikor megpillantott, szélesen elmosolyodott. Futni szerettem volna. Hozzám közeledve a kezét nyújtotta...

– Itt vannak?

– Igen. Vége az akciónak.

– Gratulálok. Hamarosan ismét találkozunk. Most pedig, nem szabad késlekednünk...

Visszamentem Marcel Cachinhez és feleségéhez.

– A mi feladatunk befejeződött. Az elvtárs gondoskodik majd önökről...

Nem tudtam, mit mondjak még. S aztán nem is volt már mondanivalónk egymásnak. Sürgetett az idő...

Marcel Cachin kezét nyújtotta, és közelebb lépett hozzám. Észrevettem, habozik, még most is sajnálom, mert azt hiszem, meg akart ölelni...

Aztán ugyancsak meghatottan elbúcsúzott Pierre Georges-től, majd Stockhoz lépett, aki néhány lépéssel arrébb várakozott. Azt hiszem, Stocknak joga volt egy hosszan tartó kézfogásra, mintegy kárpótlásképpen azért, hogy az utazás alatt háttérbe szorítottuk.

Marguerite Cachin nagyon kedvesen megköszönt mindent, és a házaspár Breton kíséretében elindult a kijárat felé...

Hármunknak már nem volt dolgunk együtt, ott maradtunk a pályaudvaron, és megvártuk a

következő vonatot. Én nem ismertem azokat az elvtársakat, akikre Breton az akció folytatását bízta. Ám a peronon sétálgatva észrevettem egy kis teherautót, amelyik alig valamivel az állomás mellett parkírozott.

Így aztán még utoljára láthattam Marcel Cachint és feleségét, Margueritet, amint elhaladnak az érkezési oldalon és elindulnak a kis teherautó felé. Valaki kísérte őket, de csak a hátát láttam. Közeledtükre kiszállt a sofőr; átvette a bőröndöt és hátrarakta, majd besegítette a Cachin házaspárt maga mellé az ülésre... Ekkor egy vonat haladt el előttünk, és eltakarta őket. Amikor ismét odanéztem, a kis teherautó már eltűnt...

Mindhárman vonatra szálltunk, a Montparnasse pályaudvarig mentünk, hogy kiváltsuk a megőrzőben hagyott kerékpárjainkat. Siettünk haza, hogy végre kialudhassuk magunkat. De még ittunk egy narancslevet, és ettünk egy szendvicset az avenue de Maine egyik csendes bisztrójában. Kihasználva az alkalmat, visszavettem a fegyvereket, és emlékszem, elválás előtt még megkérdeztem Stocktól:

– Fölismerted azt az elvtársat, akit az éjszaka kísértünk?

– Nem.

– Nem emlékeztet senkire az arca?

– Azt hiszem, láttam már valahol ezt az embert, de nem tudnám megmondani, hol...

– És a hangja?

– Azt hiszem, a hangot is hallottam már, de nem tudom, hol...

– Marcel Cachin volt.

– Marcel Cachin! Hát ő volt?

– Még azt is meghagyta, hogy dicsérjünk meg téged, a L'Humanité terjesztőjét...

– Alig várom, hogy elmeséljem!

- Kinek meséled el?
- Az ördögbe is, hát a cimboráknak.
- Senkinek nem szabad elmesélni. Ez titok.*
- És később?
- Meglátjuk...

*

Másnap ismét találkoztam Bretonnal. Elmondta, hogy Marcel Cachin és felesége most már biztos helyen van, és kérte, adjam át elvtársaimnak a párt vezetőségének dicséretét.

Az új feladatról is beszéltünk. Egy nagystílű feladatról, amelyet a csoportomra bízta.

– *S mi volt ez a feladat?*

– Sainte-Asise-ban a Kriegsmarine rádióállomásának megtámadása.**

* Henri Stock, hűen barátja utasításaihoz, soha senkinek nem beszélt arról, milyen akcióban vett részt. Két hónappal később letartóztatták, rendíthetetlenül tűrte az iszonyatos kínzásokat, amelyek miatt félig nyomorékká vált. A deportálás során halt meg. Feleségével, akit szintén letartóztattak, egy ízben két kihallgatás között találkozhatott, de csak ezt mondta neki: „Olyan dolgot tettem, amelyre büszke lehetsz. Az akciók között volt egy nantes-i utazás. Egyszer talán majd te is megtudod, miért...” (Paule Stock közlése.)

** Kriegsmarine – német haditengerészet.

Tartalom

A szerző előszava	5
I. Kényes feladat	9
II. Az első felderítés	18
III. A terv: Nantes-on keresztül	28
IV. Amit nem láttunk előre	41
V. Utazás Savenay-be	49
VI. A percre várva	58
VII. Éjszakai találkozás	66
VIII. A pályaudvarig	78
IX. A nantes-i országúton	86
X. Beszállás titokban	94
XI. Alvásról szó sem lehet	102
XII. Egy nagyon rövid éjszaka	118
XIII. Az akció vége	128

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szerkesztette Hargitai György
A borító és kötéstervező Gábor Emil munkája
Műszaki vezető Szécsi Andor
Műszaki szerkesztő Jordán Gusztávné
A szedést 1973. X. 19-én kezdték meg
Megjelent 1974. IV. 30-án, 20 000 példányban
Terjedelme 6,8 (A/5) ív

73.3778 Athenaeum Nyomda, Budapest – Íves magasnyomás
Felelős vezető: Soproni Béla vezérigazgató

4 meghívás egy ejzakaja

7008-39

Jean Laiffie

3. T. SZ. Könyvtárya
AKV Könyvtárellátó
Közl. NY.

Ara: 6 fillér

7008-39

A franciaországi német megszállás legsötétebb napjaiban, amikor a németek uralma egész Európában megingathatatatlannak látszik, mikor már elérték a Kaukázust is, Párizsban megbízzák a kommunista ellenállók egy három főből álló csoportját, hogy menjenek el a házi őrizetben levő Marcel Cachinért, szöktessék meg és hozzák Párizsba, ahol majd új rejtékhelyet keresnek számára. Az akció hallatlanul veszélyes, mindannyian az életükkel játszanak, mégis habozás nélkül vállalják a küldetést.

A regény cselekményét át- meg- átszövi a francia ellenállás hősiessége és a veszély mellett meglevő humor és vidámság is. Az akció résztvevői közül már csak a mesélő Focardi él, visszaemlékezései ezért roppant becsesek számunkra is.

